

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1863.

ΤΟΜΟΣ ΙΓ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 311.

ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΗΡΙΣ

τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου.

Τὴν 20 Μαΐου τελεῖται, ὡς γνωστὸν, κατ' ἔτος ἑορτὴ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ἀπαγγελλομένου λόγου παρά τινος τῶν καθηγητῶν καὶ συνερχομένων πολλῶν ἀκροατῶν. Ἡ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἔμελλε νὰ πανηγυρισθῇ ἐπισημότερον, διότι συνεπληροῦντο πέντε καὶ εἴκοσι ἐτη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως ταύτης· ἀλλ' ἀναβλήθη ἡ τελεστὴ πρὸ δύο μηνῶν, τὴν 27 Δεκεμβρίου, συβρέσαντος ἀπείρου πλήθους πάσης τάξεως καὶ παντὸς γένους.

Καὶ ῥήτωρ μὲν ὤρισθη ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ὁ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου καθηγητῆς Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης, ὑπέθεσιν δὲ τοῦ λόγου ἐξελέξατο τὰς τύχας καὶ τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης.

Ὁμολογητέον ὅτι ἀπέραντον καὶ πολυέλικτον τὸ στάδιον εἰς ὃ ἐκὼν κατῆλθεν ὁ ῥήτωρ· διότι, ὡς ὀρθῶς αὐτὸς οὗτος εἶπε, « τῶν τυχῶν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἡ ἐξιστόρησις οὐδὲν ἦν εἶναι, ἢ τῆς οἰκουμένης ἡ περιήγησις, αὐτὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡ ἐσωτερικὴ καὶ πνευματικὴ ἱστορία. » Καὶ ἀληθῶς πῶς καὶ πότε ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἑλλάδι, πῶς καὶ πότε

διεδόθη καὶ εἰς τὰ πέρατα αὐτὰ τῆς Ἀσίας, πῶς κατέκτησε τὴν δι' ὅπλων κατακτήσασαν τὴν Ἑλλάδα Ῥώμην καὶ πῶς διεπραιώθη μετὰ τοιαύτην καὶ τοσοῦτων αἰῶνων δουλείαν μέχρις ἡμῶν, ἰδοὺ θέματα καὶ ἱστορικῆς ἐμπειρίας χρῆζοντα καὶ φιλοσοφικῆν κρίσιν καὶ πολυμάθειαν ἀξιοῦντα. Πλὴν τούτου, στενῶν καὶ συσταλαμένων ὄντων τῶν ὀρίων λόγου πανηγυρικοῦ, καὶ δεξιότητος πολλῆς ἦτο χρεῖα διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν κυριωδεστάτων καὶ ἐπιφανεστάτων σημείων τῆς μακρᾶς ταύτης ἐπιστημονικῆς ἐπιθεωρήσεως· ἀλλ' ὁ ἐκλεκτὸς τῆς Συγκλήτου ἔδειξεν ὅτι καὶ τὰς δυσκολίας ἐπίσταται νὰ ὑπερβάλλῃ, καὶ εἰς τὰ δυσπρόσιτα ν' ἀναβρίχεται ποδὶ ἀτρεμεῖ, καὶ τὴν ἐπιστήμην ὅτι ἐξηρένησε μετ' ἐπιστάσις· διότι ἐν τρισὶ καὶ ἐξήκοντα σελήσι διεγράψε μετὰ πολλῆς σαφηνείας καὶ εὐπειρίας τὰ γενέθλια, τὴν διάδοσιν, τὰς μεταστάσεις, τὴν ἀκμὴν, τὴν παρακμὴν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἐπιστήμης, καὶ ἄπονος ἄπονον περιέφερε τὸν ἀναγνώστην κατὰ τὴν ψυχαγωγὸν ταύτην καὶ τερψίνοα ἐκστρατεῖαν.

Ἀξιοσημείωτος ἐφάνη ἡμῖν ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ τῶν εἰδώλων θρησκεία παλαίσασα πρὸς τὴν τοῦ Χριστοῦ, ἐβιάσθη ἐπὶ τέλους νὰ κύψῃ τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν ἀήττητον ῥωμαϊαὴν τῆς ἀληθείας. Ἰδοὺ αὐτοὶ οἱ λόγοι τοῦ ῥήτορος·

« Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐν τῇ δύσει ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη ἤγειρεν ἐνδοξὰ τρόπαια κατὰ τῆς ἀγροικίας τῆς Ῥώμης, ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, καὶ τῷ κόσμῳ τῷ Ἑλληνικῷ ἐξηγείρετο κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ νέος πολέμιος, πολὺ δεινότερος τοῦ ῥωμαϊσμοῦ, ὡς ἐσωτερικός καὶ ἐμφύλιος, καὶ ὄλος αὔλος καὶ πνευματικός, ὁ εἰς Ἰουδαίως ἀνεγειρόμενος Χριστιανισμός.

» Οὐδ' ἔργον ἡμῶν εἶναι, Κύριοι, οὐδ' ἔργον ἴσως ἐν γένει ἀνθρώπινον, τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ πρώτου λόγου ἡ ἐξερεύνησις; τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐνάργεως παραστάσεως δράματος μοναδικοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διὰ τὰ ἐλάχιστα αὐτοῦ μέσα καὶ τὰ μέγιστα τούναντιον ἀποτελέσματα, διὰ τὴν παντελῆ αὐτοῦ ἀρχικὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἀπειρον αὐτοῦ τελευταίαν ἰσχύον τε καὶ βίαν, πᾶν τὸ πρὸ ποδῶν ὡς ἀκατάσχετος χεῖμαρδος ἀνατρέψασαν καὶ συμπαρασύρασαν. Πλὴν καὶ τοῦ ἄκρου τούτου ἱστορικοῦ γεγονότος ὁ τελευταῖος λόγος εἶναι ὁμολογουμένως ἄδυτον τῷ ἀνθρώπινῳ λόγῳ μυστήριον, κρυπτόμενον εἰς τοὺς ἀπροσπελάστους μυχοὺς τῶν ἀπορρήτων βουλῶν τῆς Προνοίας, οὐχ ἦντο ὅμως τῆς νίκης καὶ τοῦ θριάμβου αὐτοῦ τὸ μυστήριον δὲ εἶναι τῇ ἀνθρωπίνῃ διακρίσει ἀπρόσιτον, ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀρετῶν τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ στηριζόμενον, ἃς οὗτος ἐκπνέων ἀπέβαλε, τῆς καρτερικῆς δηλονότι ἀνδρείας, τῆς ἀδικασίτου πίστεως, τῆς ἀψευδестаῆτος φιλαλληθείας, τῆς μεγαλόφρονος παρρησίας, τῆς ἀκλονήτου σταθερότητος, τῆς γενναίας αὐταπαρνήσεως, καὶ πάσης ἀτομικῆς θυσίας τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας ιδέας. Ταῦτα ἦσαν τὰ δῆυτάτα καὶ ἀδάμαστα ἀνθρώπινα ὄπλα, δι' ὧν εὐάριθμοὶ τινες ἄλιεὶς ἐνίκησαν ἐπὶ τέλους δύο λαμπροὺς καὶ ἰσχυρωτάτους κόσμους. Ἐπὶ τῇ νίκῃ δὲ ταύτῃ καὶ τῷ θριάμβῳ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἡμεῖς νῦν ἀπόγονοι τῶν καταστραφέντων δάκρυα θέλομεν χύσει ὡς Ἕλληνες, ἢ θέλομεν ἀλλάξαι ὑπὸ χαρᾶς ὡς χριστιανοί; Τὸ κατ' ἐμαυτὸν, Κύριοι, ἀγογγύστως ὑποτάσσομαι εἰς τὰς βουλάς τῆς θείας Προνοίας, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος διεπούσης, Οὐδεὶς βεβαίως θέλει θρηνησῆαι ἐπὶ τῇ καταλύσει θρησκείας, ἀποθέσεως τοῦ Καλλιγούλας καὶ Νέρωνος· ἐξ ἄλλου ὅμως ὁμολογῶ, ὅτι ἐξεγείρεται τὸ αἶσθημα τῆς καρδίας μου ἐπὶ τῇ ἀγρίᾳ δυσμενείᾳ τοῦ ὄχλου τῶν Χριστιανῶν, ἀπηνῶς καταδικοντῶν καὶ ἀδικακρίτως καταστρεφόντων πᾶν ὅ,τι ὅπως δῆποτε συνεδέετο μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἀντιστρατευομένων τῇ γνώμῃ τῶν σοφωτέρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὁμολογούντων τὸν Ἑλληνισμόν τοῦ χριστιανισμοῦ συγγενῆ γνησιώτατον. Σπαράσσεται ἡ ψυχὴ μου ἀναμιμνησκομένη τῆς τοσαύτης τηλικούτων ἀριστουργημάτων καταστροφῆς, καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ περιωνύμου ἐκείνου Ἀλεξανδρινοῦ Σεραπείου, μοναδικοῦ ἐν

τῷ κόσμῳ διὰ τὴν λαμπρότητα, τὴν πολυτέλειαν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ περιεχομένους θρησκουρὰς τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης. Τίς δὲ Ἕλληνα ἢ βάρβαρον δὲν φρίσσει, ἀναλογιζόμενος πρὸς τοὺς ἄλλοις τὸν τραγικώτατον θάνατον καὶ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης καὶ ἀρίστης θυγατρὸς τοῦ μαθηματικοῦ Θεωνοῦ, τῆς φιλοσόφου Ἰπατίας, καθ' ἣς μανιώδης ἐπιπίπτει ὁ φραντικὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ὄχλος, ἀποσπῶν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀμάξης, ὅτε ἡμέραν τινα τῆς τεσσαρακοστῆς τοῦ ἔτους 415, ἀπὸ τοῦ μουσείου μετέβαινε εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, σῦρει αὐτὴν ἐπὶ τῶν ὁδῶν γυμνὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σχίζει δι' ὀστράκων τὸ παρθενικὸν αὐτῆς σῶμα, καὶ τέλος ὑπὸ μανίας καὶ λύσης παραφερόμενος ρίπτει τὰ μέλη αὐτῆς εἰς τὸ πῦρ, καὶ διασκορπίζει ἀποτεφρωθέντα εἰς τὸν ἀέρα! Δύο ὀλοκλήρους αἰῶνας διήρκεσεν ἡ ἀπηνῆς αὕτη καὶ σηπηματικὴ καταδίωξις καὶ καταστροφή τῆς ἀρχαίας θρησκείας καὶ τέχνης· μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς, στενωτάτα μετὰ τοῦ ἀρχαίου συνδεομένης Ἑλληνισμοῦ. Τὴν τελευταίαν ὅμως καιρίαν πληγὴν ἐπήνεγκε κατ' αὐτῆς ὁ Ἰλλυριὸς Οὐπράουδα, υἱὸς τοῦ Ἰστοῦ καὶ τῆς Βιγλενίτζα, ὁ πᾶσιν ἡμῖν γνωστός αυτοκράτωρ Ἰουστινιανός. Ὅτε ἐν ἔτει 529 ὁ μοναχὸς Βενέδικτος ἐν Ἰταλίᾳ κατέστρεφεν ἐπὶ τοῦ Monte Casino τὸν τελευταῖον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ περὶ αὐτὸν ἄλλος τῶν Μουσῶν, διέλυε καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰουστινιανός ἐν Ἑλλάδι τὴν πρὸ ἐνεακοσίων ἐτῶν ὑπάρχουσαν ἐν Ἀθήναις ἀκαδημίαν, διὰ διατάγματος ἀπαγορεύσας τοῖς Ἕλλησι τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστῆμην!

» Δυνάμει τοῦ διατάγματος τούτου οἱ τελευταῖοι ἐπτὰ ἐν Ἀθήναις φιλόσοφοι Ἕλληνες, οὐδαμοῦ ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκοντες ἄσυλον, εἰς τὴν Περσίαν, τίς ποτε τοῦτο ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ, κατέρυγον, ἰκέται τοῦ Πέρσου Χοσρόου γινόμενοι. Ἐδέχετο δὲ μετὰ ταῦτα ῥητοῦ ἀρθροῦ συνθήκης μεταξὺ Ἰουστινιανοῦ καὶ Χοσρόου, ἵνα ἐπιτραπῆ εἰς ἐπτὰ λογίους γέροντας Ἕλληνας ἢ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδος, μετὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν συνειδήσεως! Καὶ πότε τοῦτο ἐν Ἑλλάδι συμβαίνει; ὅτε οἱ βάρβαροι Γότθοι ἐν τῇ δύσει τὴν κλασικὴν παιδείαν ἠσπάζοντο, συμβούλους ἔχοντες παρ' αὐτοῖς ἀνδρας σοροῦς, τὸν Βαίτιον καὶ τὸν Κασσιόδωρον, ὅτε ὁ Ἀλαρίχος διατάσσει τῆς Ῥώμης τὴν σύγκλητον, ἵνα μὴ παύσῃ τὰς ἀρχῆθεν ἀπνενομημένας τοῖς σοφοῖς χορηγίας, καὶ τὸ περιεργότερον, ἵνα μὴ ἀνευ λόγου πασιδήλου ἀνικανότητος ἀφαιρήται αὐτοῖς ἡ ἄπαξ δοθεῖσα τῆς ἐπιστήμης καθέδρα!

» Περὶ τὴν ἐποχὴν ἄρα ταύτην αἱ Ἀθήναι, ὡς ἔγραψεν ὁ Συνέσιος, τῶν μὲν σχολῶν διαλελυμένων, τῶν δὲ φιλοσόφων δεδιωγμένων, καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν φημευομένης καὶ διακραιζομένης, « πάλαι μὲν

πόλις ἐστὶν σοφῶν, ἐσεμνυνοῦν τότε αὐτὰς οἱ Μελιτουργοί.» Ὀλιβερὰ δ' ὡς ἐκ τάφου ἐξήρχετο ἡ φωνὴ τοῦ τελευταίου Ἀριστοτελικοῦ φιλοσόφου, τοῦ Σιμπλικίου, θρηνοῦντος τὴν γενικὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ πάσης ἐλευθερίου ἀγωγῆς παρακμῆν. Οὕτως ὑπὸ τὸν πέλεκυν ἐνὸς Ἰλλυριοῦ κατεβλήθη ἡ πνευματικωτάτη σχολὴ τῆς κατ' ἐξοχὴν εὐσεβοῦς καὶ φιλανθρώπου ἐκείνης πόλεως, ἣτις πρώτη ἠνέφξε τὴν καρδίαν αὐτῆς εἰς τὸ ζωοποιῆν τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα, οὔσα ἐπὶ αἰῶνας τὸ νέον γυμνάσιον, ἐν ᾧ προηλείφοντο πνευματικῶς οἱ μέγιστοι ἀθληταὶ τῆς φιλοσόφου ὀρθοδοξίας.

» Καὶ ὅμως, Κύριοι, μετὰ τοσοῦτους διωγμούς, τοσαύτας δημεύσεις καὶ ἐξορίας, ἀνακρίσεως γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τίνες καὶ πόσοι ἦσαν ἐτι οἱ προσθεύοντες τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, εὐρέθησαν τοιοῦτοι πάντες οἱ ὅπως δῆποτε ἐν τῇ πόλει διακρινόμενοι διὰ τῆς γεννήσεως, τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς παιδείας αὐτῶν τοσοῦτον εἶναι βέβαιον, ὅτι οὐδέποτε καταβάλλεται ἡ ιδέα διὰ τῆς βίας, καὶ ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ αὔλος δύναμις εἶναι πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐξωτερικῆς ὑλικῆς ἰσχύος· μόνη δὲ δύναμις τῆς ιδέας ἰσόπαλος εἶναι αὐτὴ ἡ ιδέα. Τοῦτο δὲ καὶ ἐνταῦθα σαφῶς καταφαίνεται. Ἐνόσω δηλονότι ἡ βία τὸν Χριστιανισμόν ὡς ιδέαν ἐδίωκε, τὸν ἐνίσχυε, τὸν ἐμεγέθυνε, τὸν ἐκράτυνε· ὥστε τέλος ἡ βία εἰς τὴν ιδέαν ἐνέδωκε, παραχωρήσασα αὐτῇ καὶ τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου· ὀλίγον δὲ, πολὺ ὀλίγον ὠφέλησε, μᾶλλον δὲ ἐβλαψεν τὸν Χριστιανισμόν ὡς ιδέαν, ἢ ἐπιούσα τῆς αυτοκρατορικῆς προστασίας ἀθαιρεσίᾳ, θράυσασα μᾶλλον τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ δύναμιν, στηριζομένην ἐπὶ τῆς ἀκαταβλήτου βίας τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς. Εἰς ἐν ὅμως, καὶ τοῦτο μέγα βεβαίως ὠφέλησεν, ἡ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου ἐνθρόνισις, ὅτι ἐγένετο βαθμηδὸν ἀφορμὴ τῆς τῶν διστώτων διαλλαγῆς, καὶ τῆς τῶν πολεμούντων συμφιλιώσεως, παραγαγοῦσα τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καὶ σωτήριον ἔνωσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεωτέρας πίστεως μετὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, ταύτης καὶ μόνης πολλάκις διωσωσάσης αὐτὴν, κινδυνεύσασαν ἐν τῇ μακρᾷ ἐκείνῃ μεσαιωνικῇ πάλῃ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως· διότι ὡς ὅταν τὸ πρῶτον ἀδελφοὶ πολεμοῦντες ἀλλήλους, ἐπὶ τέλους μετὰ τὴν μάχην καὶ νίκην, εἰς ἑαυτοὺς συνεργόμενοι, ὁμολογοῦσιν αὐτοὺς ἀδελφούς, περιπλέκονται καὶ ἀλλήλους ἀσπάζονται, καὶ μετ' ἀλλήλων ἀδιάρρητως συνδέονται, οὕτω καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Χριστιανισμὸς μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δεινῶς τὸ πρῶτον πολεμήσας καὶ συγκρουσθεὶς, ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς πρώτης ἐκρήξεως, ἀναγνωρίζει ἐπὶ τέλους τὸν ἀδελφόν, καὶ ἀποτροπιάζεται τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, εἰρηνεὺς καὶ συμμαχεῖ μετ' αὐτοῦ, ὡς γνησιωτάτου συμάχου καὶ

φίλου, ὡς ἀληθεστάτου καὶ κραταιωτάτου στηρίγματος· ὅθεν ἀπὸ τοῦ νῦν ἡ Ἑλληνικὴ πεφωτισμένη ὀρθοδοξία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης συναλλήλως βαδίζουσιν, ἀμοιβαίως χεῖρα ἀρρῶγον· πρὸς ἀλλήλας ἐρέγουσαι, τοὺς αὐτοὺς ἐχθρούς καὶ τοὺς αὐτοὺς φίλους ὁμολογοῦσαι.

» Ἀφ' ἧς δὲ οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιότης μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Χριστιανισμοῦ συνδιηλλάγη καὶ συνεδέθη, ὁ Ἀνατολικὸς κόσμος, οἰοῦναι ἀνακύπτων ἐκ τοῦ ληθάργου, ἀναμιμνήσκειται τῆς φύσεως καὶ καταγωγῆς του, αὐθις ἀναλαμβάνει τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἐκ νέου ἀποδύεται εἰς αἵματηρούς καὶ πεισματώδεις ἀγῶνας ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, συγκεντρουμένου νῦν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τοῦ Βυζαντίου ὀρθοδοξίᾳ, ἀπέναντι τοῦ ἐν Ῥώμῃ λατινισμοῦ. Ἀλλ' ὁ νέος οὗτος ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ιδέας μακρὸς ἀγὼν τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος, ἐκπροσωπούμενης ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τοῦδε ὑπὸ τῆς ὀρθόδοξου Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, δὲν ὀφείλεται οὐδ' εἰς τοὺς αυτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου, ποτὲ μὲν ῥωμαϊζοντας ὡς Ῥωμαίους, ποτὲ δὲ βαρβαρίζοντας ὡς βαρβάρους, οὐδ' εἰς αὐτὸν ἀποκλειστικῶς καὶ πάντοτε τὸν ὀρθόδοξον κληρον, καθὼς τοιοῦτον, ἀλλ' εἰς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἐκείνης μεγάλης Ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἣτις ἀπὸ τῶν ἐνδόξων χρόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς κοιτίδος τῆς Ἑλλάδος, διασπαρεῖσα πανταχοῦ ἐν Ἀσίᾳ, διέσωζε διὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τὰ σπέρματα τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τὴν μνήμην τῆς ἐνδόξου καταγωγῆς της. Αὕτη ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ κοινωνία, ἣτις καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ, καὶ ὑπὸ τὸ ἐξευτελιστικὸν ἐπίθετον τοῦ Ῥωμαίου, οὐδέποτε ἐπελάθετο τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν αυτοκρατορικὴν πορφύραν ἐπὶ τῷ Ἑλληνισμῷ αὐτῆς ἐκαυχᾶτο καὶ ἐσεμνύνετο, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἐμπνεομένη, αὕτη λέγω νῦν, καὶ ὑπὸ τὸν τρίβωνα τοῦ ὀρθόδοξου φιλοσόφου, καὶ ὑπὸ τὴν στολὴν τοῦ Βυζαντινοῦ συγκλητικοῦ, καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ὑπὸ τὴν νέαν αὐτοῦ μορφήν τῆς ὀρθοδοξίας ἐστήριζε, καὶ τὴν τυραννίαν τῶν αυτοκρατόρων οὐχ ἄπαξ ἐγαλιναγώγησε καὶ κατέβαλεν, ὅτινες διὰ τοῦτο πολλάκις καὶ ἀπεφάσισαν, ἀλλ' εἰς μάτην, ἵνα μεταθέσωσι τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τοῦ ὀχληροῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν λατινίζουσαν Καρχηδόνα, ὡς ὁ Ἡράκλειος, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην τὸ δεύτερον, ὡς ὁ Κώνστας ὁ δεύτερος.

» Πολλάκις δὲ κατὰ τὴν μυστηριώδη ταύτην τῆς ἱστορίας περίοδον, καθ' ἣν ἐγκυμονεῖται ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἐθνικότης, ὁ ἀγνότατος Ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς ὑπὸ τὸ βῆσον τοῦ μοναχοῦ ἐγκατέλιπε τὰ ἄντρα καὶ τὰς ἐρήμους αὐτοῦ, ἵνα ὑπὸ τὸ σύνθημα

της θρησκείας εκδικήση εθνικά και πολιτικά προσβληθέντα αισθήματα.

« Ο μέγας φέρ' εἶπεν ἐκεῖνος καὶ δεινότητος τῶν εἰκονομάχων ἐμφύλιος πόλεμος ὁ συντραξάς; ἐκ βάθρων σύμπασαν τὴν Ἀνατολὴν, τί ἄλλο ἦν κατὰ βάθος, ἢ πόλεμος τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῆς ἐξουσίας, πόλεμος τῆς ἀρχαιοτάτης Ἑλληνικῆς παραδόσεως, κατὰ τῆς αὐθαιρέτου κυβερνητικῆς ἐπεμβάσεως; Ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων βασιλέων ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξεβλήθη τῆς ἐκκλησιᾶς, ἀντικαταστάσα διὰ τῆς χυδασιότητος νεοελληνικῆς, ἢ Οἰκουμένης σχολῆ τοῦ Βυζαντίου ἐκλείσθη, οἱ καθηγηταὶ αὐτῆς ἐδιώχθησαν, καὶ 36000 τόμοι κλασικῶν συγγραφέων μετ' αὐτοῦ τοῦ κτιρίου ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ὑπὸ τῶν βαρβάρων Ἰσαύρων ἐκαλεῖτο εὐνοχισμὸς τῆς πολιτείας, οἱ δὲ πεπαιδευμένοι Ἑλληνισαὶ ἠναγκάζοντο πάντες νὰ καταλείπωσι τὸ πάτριον ἔδαφος, ἰκέται τῆς πολεμίας Ῥώμης γινόμενοι. Ὅποιον ἀληθῶς ἀγαθὸν ἠδύνατό ποτε νὰ ἐλπίσῃ τὸ ἔθνος, ὡς ἔθνος Ἑλληνικὸν, παρὰ τοιαύτης βαρβάρου αὐθαιρεσίας, λόγῳ ταμιευτικῆ καταλουούσης παραδόσεις ἀρχαιοτάτας, ἀναίδην καταπατούσης δικαιώματα κεκτημένα, ἱεροσούως καταδιωκούσης τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους, καὶ πυρπολούσης τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἐξορίζουσης ἀπὸ μὲν τοῦ ἔμψωνος τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀπὸ δὲ τῆς πατρίδος τοῦ ὀρθοδόξου Ἑλληνιστάς; Βεβαίως, Κύριοι, δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ συνήγορος τῆς πρὸ τῶν εἰκονομάχων καὶ τῆς μετ' αὐτοὺς κυβερνήσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Μεγάλα ἢ μᾶλλον μέγιστα καὶ πλείστα ἐσωτερικὰ δεινὰ κατεβίβρωσκον διηνεκῶς τὰ σπλάγγνα τῆς ἄλλως εὐδαίμωνος ταύτης χώρας, ἐξ ὧν ἐν καὶ τὸ μέγιστον ἴσως ἦν τοῦ ὀλεθρίου Ῥωμαϊκοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος ἢ ἀπόλυτος ἐκεῖνη διοικητικὴ συγκέντρωσις, καὶ ἡ παντελής καὶ πλήρης κατάθλιψις τῆς δημοτικῆς καὶ ἀτομικῆς ἀνεξαρτησίας. Δὲν δύναμαι ὁμῶς καὶ ἐξ ἐτέρου τὴν ὑπὸ πολλῶν ὑμνουμένην ταύτην εἰκονομαχικὴν ἀναμόρφωσιν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ θεωρήσω ὡς ἐποχὴν προόδου τοῦ ἔθνους, οὐδενὸς μὲν τῶν οὐσιωδῶν ἀπαλλαγέντος δεινῶν, πολλὰ δὲ τὸν κεντῶν καὶ τὰ κυριώτατα ἀγχαθὰ διακινδυνεύοντος, τὴν ἐθνικὴν δηλονότι ἐνότητα, ἢν ἡ ὀρθοδοξία ἐξεπροσώπει, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόστασιν, ἢν ἡ κλασικὴ τῶν προγόνων παιδεία καὶ γλῶσσα ἐστήριζεν. Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἵνα αὐτὴ ἡ Ἑλλάς τὴν πρώτην κατὰ τῆς εἰκονομαχίας κατενέγκῃ πληγὴν ἐπαναστατήσασα, Ἑλληνὶς δὲ καταβάλλῃ αὐτὴν, ἢ Ἀθηναίκα Εἰρήνην, ὄρφανὴ φιλοσόφου θυγάτηρ, ἀπὸ τῶν περιστυλίων τοῦ Παρθενῶνος ἀναβιβάσθῃ βασιλεὶς εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου,

γυνὴ δὲ πάλιν, ἐκπροσωποῦσα τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἰθαγενὲς τῆς κοινωνίας στοιχείου, ἢ Θεοδώρα, ἐξολοθρεύσῃ τελείως αὐτὴν, αὐθὶς ἀνακύψασαν ἀσθενέστερον ἐπὶ τῆς Ἀρμενικῆς δυναστείας. Τῆς νίκης ταύτης τὸ τρόπαιον εἶναι ἡ κλοουμένη Κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας, ἐθνικωτάτη καὶ ἐξόχως Ἑλληνικὴ ἑορτὴ, ἢ βῆσις καὶ τὸ θεμέλιον τῆς ἐθνεγεργίας τοῦ 21, ἢ πρώτη φωτεινὴ καὶ τηλευγὴ ἀκτὶς τοῦ μεσουρανοῦντος λαμπροῦ Ἡλίου τῆς 2ῆς Μαρτίου.

» Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ βχουτάτας ῥίπτει καὶ ἀναποσπάστους τὰς ρίζας αὐτοῦ ὕθεν ἐνῶ περὶ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ὅτε εἰσέτι ὁ Ῥωμαϊκὸς ἐγωισμὸς ἐβασίλευεν, ἢ ἐκκλησία τὴν ἀρχαιοτάτην κατεδίωκεν, αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τῶν Ἀθηνῶν καταργουόντο, καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς, τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διάνοιαν ἐβαρβάριζε τὴν Λατινικὴν ἀποκαλῶν γλῶσσαν πάτριον, ἦδη Μιχαὴλ ὁ Γ' τοῦ τελευταίου εἰκονομάχου υἱὸς, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, διασύρει πρὸς τὸν Πάπαν τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν ὡς βάρβαρον, ὁ Καῖσαρ Βάρδας, μέγας ζηλωτὴς τῆς παιδείας, πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καταναλώσας, τὰ ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τὴν καλουμένην Μαγναύραν παραχωρεῖ εἰς Πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ Λέων ὁ φιλόσοφος ὁ Θεσσαλονίκης ἀρχιεπίσκοπος, τοῦ σοφοῦ Εὐσταθίου ὁ πρόδρομος, ὁ Θεόδωρος, ὁ Κομητᾶς, ὁ Θεοδῆγιος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀναπτύσσουσι τὸν Πλάτωνα καὶ ἐρμηνεύουσι τὸν Ἀριστοτέλη. Νῦν δὲ ὁ νέος Ἀριστοτέλης τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος, ὁ μέγας ἐκεῖνος Φώτιος, ᾧ οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ῥώμης προσῆπτον, ὅτι οὐδέποτε ἤκουσαν αὐτοῦ λαλοῦντος εὐχὴν, ἀλλὰ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν ὑποψιθυρίζοντος ῥήματα· νῦν, λέγω, ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος καὶ μεγαλοπράγμων Φώτιος, καθ' οὗ ἀθρόα ἢ χολὴ ἐξεχύθη τῆς Δύσεως, ἀποδιδοῦσης τῇ τόλμῃ καὶ τῇ εὐσταθείᾳ αὐτοῦ, τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὴν παντελῆ ἀπὸ τοῦ Λατινισμοῦ χειραφέτησιν, ἀπὸ τῆς ὑπερτάτης βαθμίδος τῆς πολιτείας, μεταβαίνει εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ἐκκλησίας περιωπὴν, δύο ἐτέρους αὐτοῦ προκατόχους ἐνδόξους κατὰ τοῦτο διαδεχόμενος, τὸν Νικηφόρον καὶ τὸν Ταράσιον.

» Ἢδὴ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Ἰσαύρων καὶ Ἀρμενίων τὰ φύλα διαδέχεται ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία τοῦ Βασιλείου, τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ τε τῶν ὄπλων καὶ τῆς ἐπιστήμης λαμπρύνασα. Τίς ἐξ ὧν ἀγνοεῖ καὶ τὸν ἐπὶ τῆς δυναστείας ταύτης συντελεσθέντα ἐξἙλληνισμὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας, διὰ τῆς συντάξεως τῶν Βασιλικῶν, δι' ὧν νῦν καὶ ἐκ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ἀσύλου τῶν δικαστηρίων ὁ λατινισμὸς ἐξέώσθη; Τοσοῦτον δὲ νῦν, καὶ ἐν τῇ ἀυτῇ αὐτῇ, ἢ Λατινικῇ ἀγνωστόν τι καὶ ἀπρηχαιώ-

μένον χρῆμα ἐγένετο, ὥστε οὐδὲ τῶν κοινοτάτων πλέον λέξωμεν ἢ σημάσια κατενοεῖτο. Ὁ ἕνατος καὶ δέκατος μάλιστα οὗτος αἰὼν, ὁ κυρίως καὶ κατὰ πάντα μεταίων ἐν τῇ Δύσει, ἦν δι' ἡμᾶς, Κύριοι, αἰὼν φώτων καὶ ἐπιστήμης. Νῦν βασιλεῖς καὶ βασιλισσῶν, ἐν τῇ περιφρονημένῃ ταύτῃ Βυζαντινῇ πολιτείᾳ, ἀμιλλῶντι μετὰ πατριάρχων, συγκλητικῶν, καὶ ἄλλων πεπαιδευμένων, συγγράφοντες Ἑλληνιστὶ συγγράμματα ἱστορικά, φιλοσοφικά, πολιτικά, ἠθικά, στρατιωτικά, διοικητικά καὶ ἄλλα παντοῖα. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πνευματικῆς ταύτης μεγάλης κινήσεως ἵσταται αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ πορφυρογέννητος, αὐτὸς συγγραφεὺς καὶ προστάτης καὶ φίλος τῶν συγγραφέων γενόμενος. Τὰ μεγάλα δ' ἐκείνα καὶ σοφὰ λεξικά τοῦ Σουῖδα, τοῦ Ἡσυχίου, καὶ τὸ μέγα ἐτυμολογικόν, μόνα ταῦτα ἀρκοῦντως ἀποδεικνύουσι τῆς ἐποχῆς ταύτης τὴν Ἑλληνικὴν ἀκμαίαν παιδείαν. Ἡ ὠθησις δὲ αὐτῆ, ἢν ἔδωκε τῇ Ἑλληνικῇ ἐπιστήμῃ ἡ δυναστεία τῶν Μακεδόνων, μετεδόθη ἀπαρχμείωτος καὶ εἰς τὴν φιλόμουσον δυναστείαν τῶν Κομνηνῶν, ἐφ' ὧν ἔτι μᾶλλον ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ἐνέθρεε καὶ ἀνέλαμψεν, ἐν τοῖς ἀροτῆσιν αὐτῆς καὶ αὐτὰ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τὰ τρυφερώτατα μέλη συγκαταλέγουσα. εἰς δὲ τὸν ἕνατον αἰῶνα ἐλάμπρυνεν ἡ μεγαλοφυΐα καὶ πολυμαθεῖα τοῦ Φωτίου, οὕτω καὶ τὸν ἀκόλουθον δέκατον ὁ πολυύστωρ Μιχαὴλ ὁ Ψελλῆς, ὁ ἑπατος τὸν φιλοσόφων, οἰνεῖ ἐπόπτης τῆς δημοσίας παιδείσεως, δικαίως θρυλλεῖται ὡς ἀνὴρ τὴν Σύμπασαν Ἑλληνικὴν παιδείαν κατέχων. Τοσοῦτον δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ἀττικὴ ἀρχαιομάθεια ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν ἐν πᾶσι κατίσχυσεν, ὥστε τὰ ὄρφανὰ τῶν Λατίνων καὶ Σκυθῶν καὶ Βουλγάρων, ὅσα ἐν ταῖς μάχαις ἠχμαλωτιζόντο, ἐντὸς δημοσίων ὄρφανοτροφείων ἀνατρεφόμενα, πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἐξεπαιδεύοντο. Ὅπόσον δὲ ἦσαν εὐρέτιαι αἱ φιλολογικαὶ καὶ ἀρχαιολογικαὶ γνώσεις τοῦ αἰῶνος τούτου, σαφῶς ἔτι μαρτυροῦσιν αἱ σοφώταται τοῦ Εὐσταθίου παρεκβολαὶ εἰς τὸν Ὀμηρον ὕθεν καὶ ὁ Κωνσταντίνος ὁ Μανασσῆς, ποιητὴς καὶ ἱστορικὸς τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, μέγαν προσάπτει μῶμον τῷ αὐτοκράτορι Νικηφόρῳ τῷ Βοτανιάτῃ, ὅτι τὰ πράγματα χειρὶν ἐπίστευεν ἀνθρώπων,

Βαρβαρίζοντων τὴν φωνὴν μηδ' ὀρθοῤῥημονούντων, Καὶ σκυθογλώσσους λαλίαις δυσφράστως λαλαχούντων.

» Ἀλλ' ἤδη δυστυχῶς ἡ γενεὰ αὕτη τῶν Βυζαντινῶν Πτολεμαίων παρέρχεται, καὶ νέα δυναστεία ἢ τῶν κατ' εὐφημισμὸν βεβαίως καλουμένων Ἀγγέλων, δι' ἐγκλημάτων ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν ἀναβιβάσκει εἰς τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου, ὄρφαν ἀτελευτήτων συμφορῶν ἐκ τῆς δυσσεως ἐπιστάσασα τῇ Ἑλλάδι.»

« Οὐδὲν νῦν ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχει μυστήριον, Κύριοι, ὅτι ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ μέγας κατὰ τῶν ἀπίστων σταυροφορικὸς ζήλος τῆς Δύσεως, περὶ τὸν ἐνδέκατον, δωδέκατον, καὶ δέκατον τρίτον αἰῶνα, ἐκ τῆς ἀμέτρου φιλοδοξίας ἐνὸς καὶ μόνου ἀνδρὸς ἐκπηγάσας, καὶ ἐπιβληθεὶς εἰς τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως ὡς ἐντολὴ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, οὐδὲν ἄλλο κυρίως καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἐκόπει, ἢ τὴν παντελῆ τῇ Ῥωμαϊκῇ τιάρᾳ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἐν τε τῇ Δύσει καὶ τῇ Ἀνατολῇ καθυπόταξιν. Ὁ ἕκτατος δὲ οὗτος καὶ μεγαλοπράγμων ἀνὴρ, ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη ἡ πρώτη ἰδέα τῶν σταυροφοριῶν, ἦν ὁ μοναχὸς Ἰλδεβράνδος, υἱὸς ζυλουργοῦ τινος ἐν Σαόνῃ τῆς Τυβερηνίας, ὁ μετὰ ταῦτα πασίγνωστος Πάπας Ῥώμης Γρηγόριος Ζ'. Καὶ μὲν ὁ ἕκτατος οὗτος ἀνθρώπος, ὁ ἐν πᾶσι κατανοήσας καὶ διαγνοὺς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, δὲν εἶδε μὲν ἐν τῷ βίῳ τετελεσμένα τὰ σχέδιά του, ἢ ἰδέα ὅμως αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας ἐπέζησε, καταστάσα ἕκτοτε ἢ βῆσις καὶ τὸ θεμέλιον τῆς πολιτικῆς τῶν Παπῶν, ἀνευδρότως ἐπ' αὐτῆς ἐργασθέντων αἰεποτε, μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐλπίδος ἐπιτυχίας. Ἐν δὲ τι νῦν πρὸς τὴν παγκόσμιον ταύτην Παπικὴν ὑπερτάτην κυριαρχίαν ἦσαν καὶ αἱ σταυροφορίαι τῆς Δύσεως, αἵτινες εἰ καὶ μὴ τοῖς Πάπαις ἐπήνεγκον τὸ ποθοῦμενον τελικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ὡς μεταναστεύσεις, καὶ πόλεμοι, καὶ συγκρούσεις λαῶν ἡμιβαρβάρων πρὸς ἔθνη ἀνώτερα τὸν πολιτισμὸν, μεγάλην ἐπὶ τοῦ κόσμου τῆς Δύσεως ἔσχον ῥοπήν, πολυτρόπως αὐτὴν καὶ πολυειδῶς ἀναπτύξασαι, καὶ εἰς τὸ μέγα αὐτῆς μέλλον παρασκευάσασαι.

» Ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ Ἀνατολὴ τὰ πάντα ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ κατακλυσμῷ τῶν βαρβάρων ἀπώλεσε, καὶ δεύτερον ἦδη πικρῶς διδραχθεῖσα, ὅτι τὰ ἔθνη ὅταν δὲν δύνωνται νὰ βοηθητῶσιν αὐτὰ ἐκυτὰ, διὰ τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς δουλείας αὐτῶν ἐξαγοράζουσιν ἐπὶ τέλους τὰς βοηθείας τῶν ἀλλοφύλων. Ἐνθεν μὲν ἄρα Παπικὴ πατροπαράδοτος φιλαρχία, εἰς τὸν ὕπατον νῦν ἀνυψωθείσα βαθμὴν ἐπὶ Ἰνοκεντίου Γ', ἐθεν δὲ Ἐνετικὴ ἀπληστος καὶ φιλέκδικος πολιτικὴ, διευθυνομένη μάλιστα τότε ὑπὸ τοῦ πονηροτάτου ἐκεῖνου Δόγη Λαυδόλου, εὐθετον εὐκαίριαν λαβοῦσα τοὺς οἰκογενειακοὺς σπαραγμοὺς τῆς βασιλευούσης τότε ἐν Βυζαντίῳ δυναστείας τῶν Ἀγγέλων, αἰτούσης κατὰ τῶν ὀμῶν βοήθειαν παρὰ τῆς δημοκρατίας τῶν Ἐνετῶν, ὠθησαν νῦν τοὺς μαχητὰς τοῦ Χριστοῦ, οὐχὶ πλέον πρὸς τὰ ἄγρια καὶ ἀλίμενα τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης παράλια, ἀλλ' εἰς τοῦ Βοσπόρου τὰς καλλίστας ἐκείνας ἀκτᾶς, ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς χερσπορόφου ἐκείνης πόλεως, ἦτις ἦν

πρὸ αἰώνων ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τῶν ἐπιδρομῶν παντὸς εἶδους βαρβάρων. Τὴν 24 Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1203 ἐφάνη ὁ στόλος τῶν σταυροφόρων ἐνώπιον τοῦ προκατείου τοῦ ἁγίου Στεφάνου· τὴν 17 Ἰουλίου εἰσέβαλον τὸ πρῶτον οἱ σταυροφόροι εἰς τὸ Βυζάντιον, ὡς ἐπίκουροι τῶν Ἀγγέλων. Ἡ εἰσβολὴ ὅμως αὐτὴ ἦν ἀπλῶς ὁ πρόδρομος ἄλλης τινὸς δευτέρας, τῆς 12 Ἀπριλίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους 1204, καθ' ἣν τὰ πάντα ἀπώλοντο, πίστις καὶ πατρίς, συνειδήσις καὶ ἐλευθερία. Τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐνσκήψαντα δεινὰ, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην καὶ τελείων τῆς πόλεως ἄλωσιν, εἰσὶ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα, ὥστε πασῶν τῶν λοιπῶν ἀνηκούστων αἰσχροτήτων καὶ προδοσιῶν, βεβηλώσεων καὶ διαπραγῶν, τῶν ἀειμνήστων σταυροφόρων, καθιστᾶσι περιττὴν τὴν ἀνάμνησιν. Οἱ πρὸ αἰώνων θησαυρισθέντες ἐν Βυζαντίῳ ἀναντικατάστατοι θησαυροὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης, ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν κατεστράφησαν καὶ ἀπετεφρώθησαν. Ἢδη ἐν τῇ πρώτῃ πολιορκίᾳ τρομερὰ πυρκαϊὰ, πρόδρομος ἄλλης φρικωδεστερας, ἀπετέφρωσε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ λόφου τῶν Βλαχερνῶν μέχρι τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος. Μετὰ μικρὸν, δευτέρα ἄλλη διαρκέσασα ἔκτω ὀλοκλήρους ἡμέρας, εἰς μέσον διασχίσασα τὴν ἀπέραντον πόλιν, ἀπετέφρωσε τὰς πλουσιωτάτας καὶ λαμπροτάτας συνοικίας τῆς πόλεως. Πᾶν δ' ὅτι ἡ θηριώδεια, τὸ μῖσος, ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ ἀσελγεία, δύναται ἐν γένει ἐκτραχηλισθεῖσα νὰ κακουργήσῃ, τοῦτο ὑπέστη ἐν τῇ φοβερᾷ ταύτῃ συμφορᾷ ἡ δυστυχὴς Κωνσταντινούπολις, ἥτις οὐδέπω ἐξεκένωσε τῶν συμφορῶν αὐτῆς τὸ ποτήριον· καθότι καὶ τρίτη πυρκαϊὰ, ἡ φρικωδεστάτη πασῶν, ἀρξαμένη ὅπου ἡ ἄλλη κατέληξεν, ἀπετέφρωσεν ἅπαν τὸ λοιπὸν ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως. Ἄν δὲ ἐν τῷ πυρίνῳ τούτῳ ὠκεανῷ, ἔμεινέ τι παραδόξως ἀνέπαρον, τοῦτο περιπεσὸν ἀκολούθως εἰς τοὺς ἔνυχας τῶν πειναλέων θηρίων, οὐδεμίαν ἀφέντων γωνίαν τῆς πόλεως ἀδιάρπαστον, ἐλεηλατήθη καὶ κατεστράφη. Ὑπὸ τὸν πόνον δὲ βαρυαλγούσης ψυχῆς διατελῶν ὁ ἱστορικὸς Νικήτας, ἐνώπιον τοῦ ὁποῦ ἀνεπτύσσετο τὸ τραγικώτατον τοῦτο τῆς ἀλώσεως δρᾶμα, ἀδυνατεῖ νὰ προβῇ εἰς τὴν περαιτέρω τῶν δεινῶν ἐξιστόρησιν. «Κωφοῖς, λέγει, τοίνυν δάκρυσιν καὶ στεναγμαῖς ἀλαλήτοις, τὰ πολλὰ τῶν θρηνημάτων ἀφροσιωτέον, καὶ τοῦ περαιτέρω ἀφεκτέον τῆς ἱστορίας εἰρμού. Τίς γὰρ ἀνάσχειτ' ἂν ἐπὶ γῆς ἀλλοτριωθείσας ἤδη τοῦ λόγου, καὶ βαρβαρωθείσας τέλειον, τῶν Μουσῶν ἐπιδείκνυσθαι κρούματα; Οὐκ ἂν ἄσαιμην τὰ βαρβάρων αὐτὸς, οὐδ' ἐσοίμην παραπέμπων τοῖς ἔπειτα πράξεις πολεμικὰς, ἐν αἷς μὴ νικῶσιν Ἕλληνες... Πῶς δ' ἂν εἶην ἐγὼ τὸ βέλτιστον χρῆμα τὴν ἱστορίαν, καὶ κάλλιστον εὔρημα τῶν Ἑλλήνων βαρβαρικῆς καθ' Ἑλλήνων πράξεσι χαριζόμενος;» Ἡ

περιπαθῆς αὐτὴ ἔκφρασις, Κύριοι, ἐν ἣ καταφρίνεται καὶ ἐν τῇ συμφορᾷ ἐγωισμὸς ἐθνικὸς ἀκατάβλητος, δύναται νομίζω νὰ πείσῃ τινὰς, εὐπίστωσ παραδεχομένους πάνθ' ὅσα ἐν τῇ ἔσπερᾳ Εὐρώπῃ γράφονται περὶ τοῦ μεσαιῶνος τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὅπως ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, καὶ ὡς αἴσθημα ἦν ἀκμαῖος.

» Ἐπὶ ἐκτῶ καὶ πεντήκοντα ἐδάρυνεν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τραγῆλου ὁ βρῦρατος οὗτος καὶ θρασύτατος σταυροφορικὸς ζυγὸς, ὅτε αἴφνης ἠκούσθη ἄνωθεν· «Χρόνον μικρὸν κατέλιπόν σε καὶ μετ' ἐλεύσεσ οἰκτειρήσω σε, ἐν θυμῷ ἀπέστρεψα τὸ πρόσωπόν μου καὶ ἐλέω ἐλεήσω σε.» Τὴν 25 Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1261 ἤλαυνεν αὖθις ὁ Ἕλληνας βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Βαλδουῖνος μετὰ τοῦ Ἰουστινινοῦ, τοῦ Λατίνου αὐτοῦ Πατριάρχου, κατέφευγον εἰς τὴν Ἑνετίαν! Τὸ μικρὸν ὅμως τοῦτο τῆς ἐν Βυζαντίῳ λατινοκρατίας διάστημα, ζημίας ἀνεπανορθώτους καὶ πληγὰς ἀνιάτους τῇ Ἑλληνικῇ ἐπιστήμῃ ἐπήνεγκε. Τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν συγγραφέων, οὐς ὀλοσχερεῖς ἐν τῷ δεκάτῳ αἰῶνι ὁ μέγας Φώτιος ἀνεγίνωσκε, καὶ οἰοῖται προνοῶν τὸ μέλλον ἐν τῇ μυριοβίβλω αὐτοῦ ἀπανθίσας ἐν ἐπιτομαῖς ἡμῶν διεφύλαξεν, ἐν τῇ καταστροφῇ καὶ τῇ ἀποτεφρώσει τῆς πόλεως ἠφανίσθησαν. Καὶ ὅμως ἐν τῷ ὠκεανῷ τούτῳ τῶν συμφορῶν, ἡ κλασικὴ παιδεία οὐδὲ στιγμὴν κἂν ἐξέλιπεν· ἀλλ' ὑπὸ τὴν αἰθάλην πυραϊθούσα καὶ σπινθηρὰς τινὰς ζωῆς ἐν τῷ σταυροφορικῷ σκότει, ἐκ διαλειμμάτων ἐν Τραπεζοῦντι, ἐν Ἡπείρῳ, καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἀναδιδούσα, αὖθις ἐν Βυζαντίῳ ἀνέλαμψεν ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον, καὶ τὸν σοφώτατον ἄνδρα τῆς ἐποχῆς Νικηφόρον Βλεμμύδαν.

» Ἡ δὲ γενεὰ τῶν Παλαιολόγων, ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ὡς εἰς τὸ τελευταῖον φάρμακον ἀπελπιστικῆς ἀσθενείας, προσέφυγεν, οὐχ ἵνα θεραπεύσῃ πλέον, ἀλλ' ἵνα παρατείνῃ μόνον ἐπὶ τινὰ ἔτι κενὸν τὰς πικρὰς τοῦ ψυχορραγούντος ἡμέρας. Ὅθεν ἐν ἀληθείᾳ ἡ αὐλὴ τῶν Παλαιολόγων ἦν πλήρης σοφῶν ἀνδρῶν, τὰς μεγίστας καὶ σπουδαιοτάτας κατεχόντων θέσεις, πολιτικὰς τε καὶ ἐκκλησιαστικὰς. Τοιοῦτοι φέρ' εἶπεν ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἦσαν Ἰωάννης ὁ Χρυσολωρᾶς, Θεόδωρος ὁ Γαζῆς, Μάξιμος ὁ Πλανοῦδης, Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, Ἰωάννης Γλυκᾶς καὶ ἄλλοι. Εἰς τὸ Βυζάντιον συνέβρεον αὖθις καὶ νῦν, ὡς τὰς Ἀθήνας τοῦ Μεσαιῶνος, πανταχόθεν ἀλλοδαποὶ, καὶ μάλιστα ἐξ Ἰταλίας, ἵνα ἐκπαιδευθῶσιν, οἱοί, π.γ. ἐκ τῶν γνωστῶν Φραγκίσκος ὁ Φίλεφος, Γουαρίνος, καὶ Ἰωάννης Λύρισπας. Ἰπ' αὐτοῦ τοῦ αἰνίου Σιλβίου, τοῦ μετέπειτα Πάπα Πίου Β', τὸ Βυζάντιον ἦδη καλεῖται τὸ ἄδυντον τῆς ἀρχαίας σοφίας, τὸ ἄστυρον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἡ ἀκρόπολις τῆς φιλοσοφίας. Τοῦ πρεσβυτέρου

Ἀνδρονίκου τὸ ἀνάκτορον ὑμνῆται ὡς *λογικῆς παιδεύσεως κράτιστον γυμνάσιον, καὶ οἶον εἶπειν ἐλλογίμων γλωσσῶν στρατοπέδον*. Ἡ γυνὴ τοῦ δευτεροτόκου αὐτοῦ υἱοῦ Εὐδοκία ἡ Παλαιολογίνα, τοσοῦτον ἦν κάτοχος τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὥστε Θεσπιάτις Πυθαγορικῆ, καὶ Ἰπατία ἄλλη ἐπωνομάζετο. Αὐτὸς ὁ νεώτερος Ἀνδρόνικος ἦν ἀνὴρ φιλόμουσος καὶ λίαν πεπαιδευμένος. Ἰωάννης δὲ ὁ Καντακουζηνός, ὁ συμβασιλεὺς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, συνέγραψε τὴν ἀρίστην πασῶν τῶν Βυζαντικῶν ἱστοριῶν.

» Πλὴν τὰ πάντα εἰς μάτην! Κατὰ τὸν ἀπαίσιον ἐκεῖνον δέκατον πέμπτον αἰῶνα, δὲν διέσχίζον τοὺς ὠκεανούς καὶ τὰς μεσογείους θαλάσσας στόλοι καὶ στρατοὶ ἀπειράριθμοι, ἵνα στηριξῶσι πτώματα, οὐδὲ τὸ χρυσίον τῆς Δύσεως ἀφειδῶς ἐξεχεῖτο εἰς τοὺς μέους πύθους τῶν Δαναίδων πρὸς ἐπίτευξιν χειμαρῶν. Πολλῶν δὲ μᾶλλον τοῦ Βυζαντίου τὸν Αὐτοκράτορα ἐτόλμων αἰσχροὶ τινες τοκογλύφοι, ἵνα κρατῶσιν ἐν Ἑνετίᾳ ἐνέχυρον δι' εὐτελεῖ τινα χρέη! Δύτις δὲ καὶ Ἀνατολῆ, Ἄρκτος καὶ Μεσημβρία, ἀπὸ αἰῶνων ἤδη ἐφ' ἑνὸς καὶ μόνου σημείου τοῦ Βυζαντίου, συναγούσαι καὶ συγκεντρούσαι πάσας τὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὸν γίγαντα μετὰ μανίας λυσσώδους ἐπὶ αἰῶνας πανταχόθεν προσέβαλλον. Τὰς χιλιετίαις δὲ ταύτας ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέσεις καὶ προσβολὰς τὸ ἔθνος ἀπέκρουσεν ἀξίως τῆς καταγωγῆς καὶ ἱστορίας του· ἀλλὰ τὸ αἶμα βέον ἐπὶ αἰῶνας ποταμηδὸν ἐκ τῶν μυρίων τραυματίων του, παρέλυσε τέλος τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός του, ἐδέχθη γενναίως ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν τελευταίαν πληγὴν, καὶ ἔπεσεν ἐντίμως τὴν 22 Μαΐου τοῦ 1453 ἔτους ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαχόμενον. Ἐπεσε, Κύριοι, ἀλλὰ δὲν κατεβλήθη κατεβλήθη καὶ ἐξωντὼθη μόνη ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοῦ βασιλεία, ἡ δὲ πατρίς καὶ ἡ πίστις, τὰ δύο ταῦτα ἀληθῆ καὶ ἀκαταδάμαστα καὶ ἀδιαχώριστα στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως ἡμῶν, ἀκμαῖα διετηρήθησαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν παρὰ τῶν προγόνων τοῖς ἐπιγόνους παραδιδόμενα, ὡς ἱερώτατα σύμβολα τῆς μελλούσης ἐθνεγερσίας.

» Ὅθεν τὰς ἀτελευτήτους τοῦ ἔθνους ἡμῶν τραγωδίαις, ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ καταστροφῇ, παρέλθωμεν ἀδακρυτὴ καὶ γενναίως, θεωροῦντες αὐτὰς ὡς τοσαύτας θυσίας ἱλαστηρίους, ἀναγκαίως προσφερομένας εἰς τὸν αἱματόφυρτον βωμὸν τῆς παρωργισμένης ἐλευθερίας. Ἐπαναλαμβάνοντες δὲ μετὰ τῆς αὐτῆς πεποιθήσεως τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου τὰ προφητικὰ ταῦτα ῥήματα *θαρσύνετε· γρηθόριον γὰρ ἐστὶ καὶ θάττον παρελεύσεται*, ἀτρέψωμεν εὐέλπιδες τοὺς δόφθαλμούς ἡμῶν πρὸς τὴν Δύσιν, ὅπου αὖθις ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἀποδημεῖ μετὰ δεκαεξῆ αἰῶνας ἡ Ἑλληνικὴ

παιδεία καὶ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ νῦν ἡ ἀγνὴ καὶ σεμνὴ παρθένος δὲν ὑποβλέπεται, οὐδ' ἐξυβρίζεται πλέον ὑπὸ τοῦ βαρβάρου καὶ ἀλαζόνος Ῥωμαίου, ἀλλὰ μετ' ἀγάπης ξενίζεται παρὰ τὴν νεωτέραν Ἰταλικὴν ἐθνικότητα, ἥτις ἤδη ἀληθῶς συμπάσχουσα τῇ πενθούσῃ πρεσβυτέρᾳ αὐτῆς ἀδελφῇ, εὐλικρινῶς πρὸς αὐτὴν δικαλλάσσεται, καὶ πνευματικῶς συνδέεται, καὶ ἐπὶ αἰῶνας συναγωνίζεται ὑπὲρ μιᾶς κοινῆς καὶ μεγάλης ἰδέας, τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐκπύσεως ἐνότητος. »

Ἀλλ' ἀγαπῶμεν πρὸ πάντων τὸν ῥήτορα ὅτε οὐρίζων τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ἀποδεικνύει ὅτι τῶν μὲν πατέρων ἡμῶν ἡ παιδεία διπλοῦν ἀλλὰ καὶ ἀχώριστον εἶχε τὸν χαρακτήρα, τὴν μὲν ὀφθαλμοὶν λέγομεν τοῦ νοῦς καὶ τὴν μὲν ὀφθαλμοὶν τοῦ ἤθους, δι' ὃ καὶ ἔλεγον ὅτι «πᾶσά τε ἐπιστήμη, χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία οὐ σοφία φαίνεται,» ἡμεῖς δὲ διχοτομησάντες αὐτὴν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς μόνην τὴν θεραπείαν τοῦ νοῦς ἐπιτιδιόμενοι, γινόμεθα ἐγκρατεῖς ψευδοπαιδείας καὶ ψευδεπιστήμης, ἥτοι ὄργάνου παθῶν, προϊόντος σταθερωτάτου τῆς παρακμῆς τῶν κοινῶν καὶ μέσου συντελεστικωτάτου τῆς πτώσεως καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν.

Τὸ ἐλευθριώτατον δὲ καὶ ἐθνοφθόρον τοῦτο διαζύγιον, ἐθρήνησε πρὸ πολλοῦ καὶ ἄλλος τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῆς, ὁ Κ. Κοντογόνης, ἐν λόγῳ ἰδίῳ περὶ ἀγωγῆς διαλαμβάνοντι, ἀποδείξας ὅτι καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἀποστρέφεται τὴν μονομερῆ ταύτην παιδείαν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὀλίγον ἐκκροφόρησαν τοῦ σεμνοῦ τῆς Θεολογίας μύστου αἱ σοφαὶ παραινέσεις, διότι μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἐτῶν ὁ συναδελφός αὐτοῦ ἀναγκάζεται νὰ ἐκφωνήσῃ τὰ χρυσὰ ταῦτα ἔπη·

«Ἐτερον δὲ κυριώτατον καὶ σπουδαιώτατον χαρακτηριστικὸν τῆς προγονικῆς ἐπιστήμης, δι' οὗ αὐτὴ οὐσιωδῶς διαφέρει τῆς νεωτέρας, εἶναι ἡ ἐσωτερικότης καὶ ἠθικότης αὐτῆς, ὁ ἐν αὐτῇ διήκων στενώτατος σύνδεσμος τῶν ἐσωτερικῶν καθηκόντων τοῦ ἥθους, μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ δικαίου υποχρεώσεων. Τῶν νεωτέρων, Κύριοι, χρόνων ἡ ἐλευθερία ἐν θεωρίᾳ διαίρεσις καὶ διχάζουσι τοῦ ἔσω ἀπὸ τοῦ ἔξω ἀνθρώπου, τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τῆς πράξεως, τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς, ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἠθικῆς, ἦν τοῖς Ἕλλησιν ἄγνωστος· ἀλλ' ἄγνωστος βεβηλῶς οὐχὶ ἐξ ἀγνοίας, ὡς τινες ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἀγνοίᾳ αὐτῶν διατείνονται, ἀλλ' ἐκ προθέσεως καὶ πολιτικῆς βαθυτάτης σοφίας, μετὰ φρίκης ἀναλογιζομένης τὸ κοινωνικὸν βάρβαρον τοιαύτης τινὸς θεωρίας, ἧς τὴν δόξαν ἀντιποιοῦνται οἱ νεώτεροι οὗτοι αἰῶνες. Ἡ ἐπιστήμη, Κύριοι, τῶν νεωτέρων χωριθεῖσα τοῦ ἥθους, ἀπειθῆνεται κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸν

νοῦν, ἐνῶς ἡ ἐπιστήμη τῶν ἀρχαίων μετὰ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ νοῦς, ἐσκόπει συνάμα καὶ τὴν διάπλασιν τῆς καρδίας.

» Οὕτως ἄρα οἱ ἀρχαῖοι διδασκόμενοι π. χ. τὴν μουσικὴν ἐσκόπων κυρίως, οὐχ ἵνα θέλῃσιν ἀπλῶς τὰς αἰσθήσεις, ἀλλ' ἵνα δι' αὐτῆς, τὸ ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς ἀρρυθμὸν καὶ ἄμετρον καὶ ἐκμελῆς καὶ ἀσύμφωνον, θεραπεύσωσι ῥυθμῶ καὶ μέτρῳ καὶ μέλει καὶ συμφωνίᾳ, συμμετρίᾳ ἀρμονικῆν τῆ ψυχῆ ἐμποιοῦντες, ἀπὸ τῶν παθῶν ἐξαγνίζοντες, καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἀνουφούντες καὶ ἐπιτείνοντες. Ἡ γεωμετρία ἐσπουδάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἵνα τῆ γλαφυρότητι τῆς συνεχοῦς θεωρίας αὐτῆς, ἐμπνέουσα τῆ ψυχῆ τὰς ἐνοίας τῆς ἰσότητος καὶ ἀναλογίας, ἐμποιήσῃ αὐτῆ τῆς δικαιοσύνης τὸν ζῆλον. Ἡ μαθηματικὴ δὲ ἡ καθαρῆ οὐσα παντὸς ψεύδους, καὶ σφόδρα ἄνω ποι ἄγουσα δι' αὐτὸ τὴν ψυχὴν, ἐμελλεν ἵνα ἐγείρῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐνθουσιασμὸν τῆς ψυχῆς. Ἡ ποίησις, θεία ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει θεωρουμένη ἐπίπνοια, ἐμελλεν ἔν' ἀνουφῶ τὴν διάνοιαν εἰς τὸ ἰδανικὸν καὶ τὸ θεῖον, ἐξάπτῃ δὲ τὰς ψυχὰς τῆς νεότητος εἰς θαυμασμὸν καὶ εἰς αἰμιλλαν πρὸς τοὺς ἀρχαίους μεγάλους ἀνδρας. Ἡ δὲ φιλοσοφία, οὐ μείζον ἀγαθὸν οὐτ' ἔλθεν, οὐθ' ἤξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν, διὰ τῆς ὑψίστης τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου γνώσεως, ἐσκόπει κυρίως, ἐνθεν μὲν ἵνα τῆς ψυχῆς παραγάγῃ τὴν ῥώμην καὶ τὸ φρονεῖν μετ' ἐλευθερίας ἀνεπαχθοῦς, ὅπερ ἦν ἀρχαῖον καὶ ἰδιον ἀγχιτῶν τῶν Ἑλλήνων, ἐνθεν δὲ τὴν μὲν εὐπραγίαν φέρειν μετρίως, τὴν δὲ συμφορὰν διαθέσθ' εὐσχημόνως. Τέλος δὲ καὶ αὐτὴ ἡ γραμματικὴ εἰς ἠθικὸν καὶ πρακτικὸν ἔτεινε τὸν σκοπὸν, ἵνα καταστήσῃ τὸν ἀνδρα ἱκανὸν, ὅπως, τοῦθ' ὅπερ ἔγνω διὰ τῆς δικονοίας ὡς ἀληθές, οὐ μόνον διὰ τῶν ὄπλων τῆς χειρὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ῥομφαίας τοῦ πνεύματος, διὰ τοῦ στίλβοντος ζήφους τοῦ κρατιστεύοντος λόγου, γενναίως ὑπερασπίξῃ καὶ προστατεύῃ. Ταύτην ἄρα τὴν ἀρχαίαν καὶ γεγραμμένην Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, τὴν προτιθεμένην κυρίως τὸν μέγαν ἠθικὸν σκοπὸν τοῦ ἐξευγενισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἔχον ὑπ' ἑψὶν ὁ θεοτάτος Πλάτων, εἰκότως ὠρίζε τὴν μὲν ἐπιστήμην ἀρετῆν, τὴν δ' ἀνεπιστημοσύνην καὶ τὴν ἀμάθειαν κακίαν καὶ πονηρίαν.

» Ἀλλ' ὁ μέγας οὗτος καὶ ὑψηλὸς ὀρισμὸς, οὐδ' ἂν ἐφαρμόζετο εἰς τὴν καταχρηστικὴν ἐκείνην ψευδοπαιδείαν καὶ ψευδεπιστήμην, ἥτις κεχωρισμένη τοῦ ἥθους, γνήνη καὶ ὑλική, οὐδὲν ἔστιν ἕτερον, ἢ σωρεία τῆς γνώσεως γεγονότων παρόντων τε καὶ παρελθόντων, τέχνη χρηματιστικὴ καὶ ποριστικὴ, ὄργανον τῶν ἐφημέρων παθῶν, καὶ τῆς ἐκάστοτε ἰσχυροῦς δυνάμεως, προὐδὸν σταθερώτατον τῆς παρακμῆς τῶν κοινωνιῶν, καὶ μέσον συντελεστικώτατον τῆς πτώ-

σεως καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν. Διὰ ταύτην τὴν κηκοῦργον ψευδοπαιδείαν, ἡ ἐπιστήμη ἐν γένει ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον τῶν προσβολῶν αἰώνων φανατικῶν καὶ βαρβάρων, ἢ συστήματός τινος ἀνθρώπων ἀμαθῶν καὶ βαναύσων. Οἱ μὲν φανατικοὶ προσέβαλλον αὐτὴν ὡς ἄθεον, οἱ δὲ βαρβάροι κατεδίωξαν ὡς περιττὴν καὶ ὡς ἐπιζήμιον, οἱ ἀμαθεῖς περιεφρόνησαν αὐτὴν καὶ ἐχλεύασαν ὡς γελοίαν, καὶ οἱ λοιποὶ βλάντασοι μυρίας ἔσυρον κατ' αὐτῆς ὑβρίδας καὶ σκώματα. Ἀλλ' ἂν, Κύριοι, πολλάκις ἡ ἀγυρτία ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς ἐπιστήμης, τὴν μὲν ἑκάβην φέρ' εἰπεῖν ὡς Ἑλένην παρέστησε, τὴν δὲ Φαυστήνην ὡς Λουκρητίαν ἐξῆμνησεν, ἡ ἐπιστήμη κατ' οὐδὲν εἰς τὴν αἰσχρότητα ταύτην ἐνέγεται, ἀλλ' ὁ ἐν ὀνόματι αὐτῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς παριστάμενος ἀγύρτης, κακῶς καὶ πονήρως τῆ ἐπιστήμῃ χρώμενος, μάλλον ὡς ἐταίρη χάριν ἡδονῆς, καὶ παιδίσκη χάριν κέρδους καὶ ὠφελείας, ἢ συμβίη νομίμῳ, χάριν τεκνοποιίας καὶ ἡδονῆς τιμιωτέρας καὶ ὠφελιμῶν ὑψηλοτέρων.

» Τοιαύτη δὲ τῆς ἐπιστήμης καπήλευσις δυστυχῶς φαινόμενον οὐχὶ σπάνιον ἐν ταῖς νεωτέραις ἡμῶν κοινωνίαις, εἶναι συνέπεια θλιβερά, πλὴν βεβαία καὶ ἀναπόδραστος, τοῦ ὀλεθρίου ἐκείνου ὑλιστικοῦ τῆς παιδαγωγίας συστήματος, τοῦ θεωροῦντος ὡς περιττὸν καὶ ἀνωφελὲς πᾶν ὅ,τι δὲν προάγει ἀμέσως τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν.

» Διὰ τοῦ μονομεροῦς δὲ τούτου οἰκονομικοῦ καὶ λογιστικοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως πνεύματος, τοῦ προσηλθόντος τὸ βλέμμα εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ ἄμετρον, ἐξ ἀνάγκης τὸ φρόνημα ταπεινοῦται, ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐκπνέει, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς ἀρχαίας τιμῆς, ἀνέρπει τὸ εἰδεχθῆς τοῦ ἀτίμου συμφέροντος εἰδωλόν. Ἀπαξ δὲ τούτου ἐν πολιτείᾳ τιμὴ ἐγκαθηδρυσθέντος, ὡς βάσεως τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων ἐνεργειῶν, δευτε ἵνα καὶ τὸν νεκρωσὶμον κρούσωμεν κώδωνα τῆς εὐμερείας, τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς. Ἐμφρονος ἄρα καὶ πεφωτισμένης καὶ φιλοπάτριδος πολιτείας οὐδὲν ἔστι μείζον καὶ σπουδαιότερον μέλημα, ἢ ἡ ἀρχὴ τοῦ παιδαγωγικοῦ τῆς νεολαίας συστήματος, ἐξ οὗ ὡς ἐκ τινος καρποφόρου δένδρου, κατὰ τοὺς ἀμετατρέπτους ἠθικούς τῆς φύσεως νόμους, ἀφ' ἑαυτῶν ἐξ ἀνάγκης παράγονται ἐν τῇ ὄρᾳ αὐτῶν εὖοσμα ἢ δυσῶδη ἄνθη, γλυκεῖς ἢ πικροὶ καὶ φαρμακεροὶ καρποί. Ἡ ἐπιστήμη σήμερον, σχεδὸν πανταχοῦ ἐν Εὐρώπῃ διαζευχθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ αἵματος, τοῦ ἥθους, ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τοῦ νοῦς τὴν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς ἐξ ἀντικειμένου γνώσεως. Τὸ δ' ἕτερον ἡμῖς, τὸ ἐξοχώτατον τοῦ ἀνθρώπου μέρος, τὸ ἥθος καὶ ἡ ψυχὴ, ἀποκλείεται τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς κατανεμηθὲν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅ,τι ἄρα ἐν Εὐρώπῃ σήμερον ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐπιστήμη, φωτίζου-

σα μόνον τὸν νοῦν αὐτοῦ, τοῦτο ἐκτελεῖ κυρίως ἡ Ἐκκλησία, παιδαγωγούσα ἀνευδότως καθ' ἐκάστην τὴν ἡθὺς καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἡ διπλῆ δὲ αὕτη τῆς πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας ἐνέργεια πρὸς κατάρτισιν τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, εὐρηται θαυμασίως συννηνωμένη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ἐπενεργούσῃ ἐναρμονίως ἐπὶ τοῦ νοῦς καὶ τοῦ ἥθους συνάμα· καθότι ἐνῶς διδάσκει ἠθοποιεῖ, καὶ ἐνῶ φωτίζει ἐξευγενίζει, ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐπιλανθανομένη τοῦ καλοῦ, τοῦ σεμνοῦ καὶ τοῦ πρέποντος. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ παραδείγματός ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις, καὶ ἐν τῇ ἄκρᾳ ὑπερβολῇ τοῦ αἰσθηματος, οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὸ κόσμιον καὶ τὸ πρέπον, ἀλλ' ὡς ἡ Πολυξένη τοῦ Εὐριπίδου καὶ θνήσκουσα προσπαθεῖ ἵνα πέσῃ εὐσχήμως. Δι' ὅ οἱ Ἕλληνες τὴν ποιητικὴν φαντασίαν παρίσταν συμβολικῶς ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ Πηγάσου, ἔχοντος οὐ μόνον πτέρυγας, ἀλλὰ καὶ χαλινὸν, ἢν οὐδεὶς, ἔστω καὶ ὁ Φαέθων Θεοῦ υἱός, ἡδύνατο ἀτιμωρητὴ νὰ χαλάσῃ. Ἐτι δὲ ὡς ἐπὶ παραδείγματός, ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη, ἀπολακτίσασα τὸ ἥθος, ζῆτεῖ τὴν τελειότητα τῆς πολιτείας εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν τύπων τοῦ πολιτεύματος, ἀλλ' ἡ ἀρχαία σπουδαία καὶ βαθεῖα πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἐζήτει αὐτὴν εἰς τὴν ἠθικὴν κυρίως τελειοποίησιν τοῦ πολίτου, ὅστις εἶναι ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον παντὸς πολιτεύματος· ὅταν αἱ ρίζαι τοῦ δένδρου ὧσιν ἀσθενεῖς καὶ σαθραὶ, ὅσῳ ἂν θέλῃς καὶ δύνῃσαι καλλιέργει αὐτὸ καὶ περιθάλαπε, καθάριζε, ἐνοφθάμιζε, καὶ βρέχε αὐτὸ καὶ δι' αἵματος εἰς μάτην οἱ πόνοι καὶ αἱ θυσίαι· μετὰ μικρὸν ἐξ ἀνάγκης μαραίνεται καὶ θνήσκει. Οὕτω φεῦ! καὶ τὸ ἀμφιλαφὲς πολλακίς τῆς ἐλευθερίας δένδρον, δρώμεν τῆ δε κακείσε, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο μαραίνόμενον καὶ θνήσκον, ἐν τῇ γῆ τῆς πολιτικῆς ἐμπεφυτευμένον διαφθορᾶς! Ἴνα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς θεωρίας εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ σύγχρονα ἱστορικὰ γεγονότα κατέλθωμεν, ποῦ ἐν Εὐρώπῃ σήμερον, τὸ δένδρον τῆς μεγαλοῦργου ἐλευθερίας ἀκμάζει καὶ θάλλει κατ' ἐξοχήν, τοὺς ἡδυτάτους καὶ εὐχυμοτάτους ἐσωτερικούς ἀπυφέρων καρπούς; Ὁμολογουμένως ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία αὕτη, Κύριοι, διὰ τῶν ἐπισημοτάτων αὐτῆς καὶ μεγίστων ἀνδρῶν ὁμοφώνως κηρύσσει, ὅτι τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἀρετὴν ὀφείλει κυρίως εἰς τὴν διηκενὴ σπουδῆν καὶ τὴν πρακτικὴν μελέτην τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ μέγας ὑπὲρ τῆς κλασικῆς παιδείας ἐνθουσιασμὸς ἐνός π.χ. Στάνλεϋ, Πήλ, Φόξ, Πήττ, Βρούχαμ, Τσάταμ, Νόρθ, Βούρκε, Γράνβιλλ, Βίνδαμ, Κάννινγκ καὶ ἄλλων, ἐνθεν μὲν διεπύοντων τὰς τύχας τοῦ κόσμου, ἐνθεν δὲ μετ' ἐνθουσιαμοῦ συνιστάντων τῇ ἀκμαίᾳ τῆς Ἀγγλίας νεότητι τὴν Ἑλληνικὴν κατ' ἐξοχήν ἐπιστήμην, διὰ τὴν δόξαν τὴν ἐθνικὴν, δὲν δύναται νὰ θεω-

ρηθῆ παρ' οὐδενὸς εἰ φρονούντος, νομίζω, κατὰ τὴν εὐσηχημὸν φράσιν τῆς ἐποχῆς, λογιωτατισμὸς καὶ σχολαστικότης. »

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΝ

ἃς ἐπέστησαν αἱ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους
θεμελιώδεις θεσμοθεσίαι (*).

Γνωστὸν ὑπάρχει εἰς πάντα σοβαρὸν ἀναγνώστην τῆς ἱστορίας, πόσον ἀπερίττος καὶ ἀπλοϊκὴ διετέλεσεν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλταμάνου τοῦ Κανουνη ἡτοῖ Νομοθέτου ἐπικληθέντος. Ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τοῦ Κράτους τὰ πνεύματα τῶν τε κυβερνόντων καὶ τῶν κυβερνωμένων εἶχον ἀπασχοληθῆ ἀποκλειστικῶς περὶ τὴν κατάκτησιν. Πρωτίστη φροντίς ὑπῆρχε τότε ἡ διοργάνωσις ἰσχυρῶν στρατῶν, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὐ μικρὰν ἐπίδοσιν ἔλαβον τὰ ἡμέτερα πράγματα. Ὀλίγον ἐφρόντιζον οἱ τότε περὶ οἰουδῆποτε ἄλλου ἀντικειμένου, ὀλιγότερον δὲ πάντων ἐθήρευον ἰδιώται καὶ μεγιστάνες τὴν πολυτέλειαν, τὴν ἐπίδειξιν, τὸ πολυδάπανον. Βασιλεύσαντος τοῦ Σουλταμάνου δεκάτου Σουλτάνου, πλεῖστα μὲν χωρὶς προστεθήσαν εἰς τὴν ἐνδοξὸν κληρονομίαν τῶν προγόνων αὐτοῦ, τὸ δὲ κράτος ἅμα δὲ καὶ ὁ λαὸς ἐφθασαν εἰς τὸν ἀνώτατον ὅρον τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ πλοῦτος. Αἱ περιστάσεις αὐταὶ ἦτο ἐπόμενον νὰ συνεπιφέρωσι γενικὴν περὶ τὰ πράγματα ἀλλοίωσιν.

(*) Τὸ ἀνωτέρω τεμάχιον μεταφράσθη ἐκ τοῦ πρὸ ἐνός ἔτους ἐκδοθέντος Ἐ' τόμου τῶν Τουρκικῶν χρονικῶν τοῦ Τζεβὲτ-Ἐφένδη, ἐπισήμου ἱστοριογράφου τῆς Τουρκίας καὶ μέλους τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπερτάτου συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης. Τὰ χρονικὰ ταῦτα, ἀξιοσημείωτα διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς πολυάριθμα ἐπίσημα ἔγγραφα, εἶτι δὲ καὶ διὰ τὸν σοβαρὸν καὶ φιλαλήθη χαρακτῆρα τοῦ χρονογράφου, περιλαμβάνουσι πλήρη ἱστορίαν τῆς Τουρκίας ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρτζικίου (1774) μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· ἐξεδύθησαν δὲ ἄχρι τῆς ὥρας οἱ πέντε πρωτοὶ τόμοι τοῦ συγγράμματος· ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ, μέλλον ὁ χρονογράφος νὰ ἐκθέσῃ τὰς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος γενομένας ἀποπεράρας μεταρρυθμίσεων ἐν Τουρκίᾳ, προέταξε γενικώτερά τινα περὶ τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀλλοιώσεων τῶν θεσμοθεσιῶν τοῦ Κράτους, αἵτινα, εἰάν δὲν λανθάνωμεθα, οὐκ ὀλίγον παρέχουσιν ἐνδιαφέρον πρὸ πάντων εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην. Τοιαύτη δὲ ἡ ἀπροσωποληψία τοῦ ἱστορικοῦ, ὅσῳτε πολλαχοῦ ἀνενοημίξει εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν φιλαλήθειαν, μεθ' ἧς ἐξέθετο ὁ Μακάλαι ἐν τῷ Γ' Κεφαλαίῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ τὰς παρεκτροπὰς τῆς ἀγγλικῆς ἐξουσίας καὶ τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἀγγλικῆς ἔθνους ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α'.

λέγομεν δὲ ἤτο ἐπόμενον διότι δὲν ὠφελεῖ ποσὸς ἐξ-
ανιστάμενοι ἐναντίον τῶν νόμων αὐτῆς τῆς φύσεως
νά δυσχυρίζωμεθα ὅτι κελὸν ἦτο νὰ ἔμενον τὰ πράγ-
ματα ὡς εἶχον, καθ' ὅν χρόνον ἡ τῶν ἀρχαίων δια-
τήρησις κατέστη ἀδύνατος καὶ φθοροποιά. Ὡς τοῦτο
συμβαίνει εἰς τὰ ἀνθρώπινα σώματα ὅταν ἀναβρώ-
νυνται ἀπὸ ἀσθενείας, οὕτω καὶ διὰ τὰ πολιτικά σώ-
ματα ἡ μεταβατικὴ κατάστασις ὑπάρχει ἡ πασῶν
ἐπισηφαιστέρια. Μεταβατικὴ κατάστασις προϋποτί-
θησι ληξιν ὑπάρξαι ἄλλοις καὶ ἐναρξιν ἑτέρας. Οὕτως
ὥστε βίαιοι κλονισμοὶ ἐπελθόντες κατὰ τὴν κρίσι-
μον ταύτην περίοδον, πολλάκις ἀθρόα παρέλυσαν
Κράτη. Αἱ ἀλλαγαι, οἱ νεωτερισμοὶ ἔχουσιν ἀναμ-
φιβόλως τοὺς κινδύνους των. Οὐχ ἦττον ὅμως καὶ
τυφλὴ ἐπιμονὴ εἰς τὰ καθεστῶτα ὑπάρχει ἀδύνατος
ἐνίοτε.

Προχώματα καὶ φραγμοὶ δὲν καταπαύουσι τὸν
ῥοὴν τοῦ ποταμοῦ, γίνονται μόνον παραίτια τοῦ νὰ
κατακλυσθῶσιν αἱ γείτονες χῶραι. Αἱ ὅ καὶ ἐκεῖ-
νοὶ μάλιστα ἀξιοῦνται τοῦ ὀνόματος πολιτικῶν ἀν-
δρῶν, ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ διίδωσι κατὰ τὰς διαφό-
ρους ἐποχάς, καθ' ἃς συνέπεσε νὰ προῖστανται ἔθνο-
τινός, τί ἦν τὸ ἀπολύτως μεταβρομύμειτος καὶ ἀλ-
λαγῆς δεόμενον, καὶ τί τὸ δυνάμενον νὰ ἐμμένῃ ὡς
εἶχε, τίς ἡ χρεια ἥτις δυνατὸν ὑπῆρχε νὰ θεραπευθῆ
ἐκ τῶν ἐνότων καὶ τίς ἡ νέα ἀνάγκη πρὸς θεραπείαν
τῆς ὁποίας δέον ἦτο νὰ εἰσαχθῶσι νέα μέσα, νεωτε-
ρισμοί. Τὸ μέγα τοῦτο ζήτημα μόνον ἀκριβῆς με-
λέτη τῆς ἱστορίας διαφωτίζει ἐν μέρει τοῦλάχιστον,
ἐφ' ᾧ καὶ νομίζομεν ὅτι δὲν παρεκτρέπομεθα τοῦ ἱ-
στορικοῦ ἡμῶν καθήκοντος, ἐὰν προκειμένου περὶ
τῶν ὑπὸ τοῦ Σελίμη τοῦ Γ' οἱ εἰσαχθεισῶν μεταβ-
ρομύμειτον, προτάξωμεν βραχέως σκιαγραφίαν τῶν
πρὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς διὰ τῆς φορᾶς τοῦ χρόνου
καὶ τῶν πραγμάτων ἐπελθουσῶν εἰς τὸ κράτος ἀλ-
λοιοῦσιν.

Ἐκαστον κράτος, ἐκάστη κυβέρνησις διττὴν ἔχει
ἐντολήν, πρῶτον μὲν ἐσωτερικῶς νὰ μετέρχεται πάν-
τα τὰ μέσα δι' ἃ ἐξασφαλίζονται καὶ διενεργοῦνται
τὰ δικαιώματα τῶν ὑπηκόων της, ἔπειτα δὲ ὡς πρὸς
τὸ ἐξωτερικὸν νὰ διατελῆ εἰς κατάστασιν ὡς ἀπο-
κρούσῃ πᾶσαν προσβολὴν ἐχθρικὴν. Κατ' ἀμφοτέρω
δὲ ταῦτα μεγίστην ἀληθῶς κατέβαλε τὸ κατ' ἀρ-
χάς προσοχὴν ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις. Καθόσον
ἀφορᾷ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης, οὐ μόνον ὁ
αὐστηρὸς διοργανισμὸς τοῦ συστήματος τῶν Οὐλε-
μάδων (νομομαθῶν) παρεῖχεν ἰσχυρὰ ἐγγύη, ἀλ-
λά καὶ αὐτοὶ οἱ Σουλτάνοι περὶ πολλοῦ ἐποιῶντο τὸ
φιλοδίκαιον μὴ ἀπαξιοῦντες, κατὰ τὰ τότε εἰωθότα,
νὰ προσδρεύωσιν αὐτοπροσώπως τὸ Διβάριον (Μέγα
Συμβούλιον) ὡς τοῦτο ἱστορεῖται περὶ τοῦ Σουλτά-
νου Σελίμη τοῦ Γαβούζ, πολλάκις δικαστικῶς ἐδρεύ-

σαντος ἐν τῷ παλαιῷ Διβαρχανῆ (αἰθούσῃ τοῦ Δι-
βανίου).

Οἱ τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν ἐμπειστευμένοι
Βεγλέρ-βηδες (Βέηδες τῶν Βέηδων ἢτοι ἀνώτεροι
Βέηδες) ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τοὺς ἐπὶ πολλὰ ἔτη βέηδας
Σαντζακίου ἢτοι νομοῦ χρηματίζαντας ἀνδρας δεδο-
κιμασμένους. Βέηδες δὲ σαντζακίου ἢτοι νομάρχαι δὲν
διωρίζοντο ἀπλῶς οἱ τυχόντες· ἀλλ' οἱ μᾶλλον περὶ
τὴν ὑπηρεσίαν εὐδοκίμησαντες ἢ ἄλλως διακριθέντες·
οὕτε ἐπαύοντο οὕτοι αὐθαιρέτως. Ἀπαξ διορισθέντες
διετήρουν τὴν θέσιν των, πλην ἐὰν συνέπιπτε πλημ-
μέλημα τι· καὶ ἐν μὲν καιρῷ εἰρήνης ἠσχολοῦντο
περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ σαντζακίου, ἐν καιρῷ δὲ πο-
λέμου ἐξεστράτευον μετὰ τῶν ὀπλοφόρων καὶ ἀρμα-
τωλῶν των.

Ἡ Εὐρώπη τότε δὲν εἶχε τακτικούς στρατοὺς,
ἢτοι στρατοὺς συλλεγομένους τακτικῶς, διατηρου-
μένους διὰ τακτικῶν μισθοῦ καὶ διηνεκῶς μένοντας
ὑπὸ τὰ ὅπλα· ὁσάκις ἐκρήτυπτο πόλεμος αἱ Χρι-
στιανικαὶ Κυβερνήσεις ἐκίνουν στίφη ὀπλοφόρων, τὰ
ὅποια διελύοντο ἅμα παρερχομένου τοῦ κινδύνου. Ἀπ'
ἐναντίας ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις διετήρησεν ἀνε-
καθεν ὑπὸ τὸνομα Καποῦ πολλοῦ, (ἢτοι τάγμα τῆς
πύλης) δυνάμιν ἀξιόχρεων στρατιωτικῆν, ἥτις ἀπο-
λαμβάνουσα τακτικὸν μισθὸν, κατοικοῦσα εἰς ἐπίτη-
δες στρατῶνας καὶ διηνεκῶς γυμναζομένη εἰς τὰ
ὅπλα, ἀπετέλει τὴν Ἀυτοκρατορικὴν φρουράν, ἐτοιμὴν
πάντοτε νὰ τεθῆ εἰς κίνησιν. Ἡ φρουρὰ αὕτη συνέ-
κειτο ἀπὸ διάφορα ὀτζάκια (ἑστίας, συντάγματα).
Οἱ ὀρτάδες τῶν γιαντάρων ἀπετέλουν τὸ πεζικὸν
αὐτῆς, τὸ δὲ ἵππικὸν διηρεῖτο εἰς ἑξ Ἴλας (μπολού-
κ)χωριστάς, τὴν ἀ' τῶν υἱῶν τῶν Σιπαχίδων, τὴν
β' τῶν υἱῶν τῶν Σιλιχδάρηδων (ξίφιφόρων), τὴν
γ' τῶν ξέρον τοῦ δεξιῦ, τὴν δ' τῶν ξέρον τοῦ
ἀριστεροῦ, τὴν ε' τῶν ἐμίσθων τοῦ δεξιῦ, τὴν ς' τῶν
ἐμίσθων τοῦ ἀριστεροῦ. Ἐντριβεῖς περὶ τὰ ὅπλα,
λίαν ὑπήκοοι εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχηγῶν, οἱ γιαν-
τάρων ἅμα κηρυττομένου πολέμου ἐσήκωναν τοὺς
λέβητάς των καὶ ἀνεχώρουν. Κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπει-
χον πάσης ἐν γένει βιαιοπραγίας κατὰ τοῦ ὑπη-
κόου. Εἰς δὲ τὸ πεδῖον τῆς μάχης, οἱ ἀνδρες οὗτοι
οἵτινες ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἀντρέφοντο εἰς αἰσθή-
ματα στρατιωτικὰ, ἀπεδεικνύοντο οἱ τρομερώτατοι
τῶν πολεμιστῶν. Οἱ γιαντάρων δὲν ἐνουφεύοντο. Ὁ
γάμος δὲν ἐπετρέπετο εἰμὴ εἰς τοὺς ἀπομάχους, εἰς
τοὺς ὁποίους ἐχαρίζετο μισθὸς ἀποστρατείας. Ἐν και-
ρῷ εἰρήνης, ἀπαξ ἀνὰ ἑπταετίαν ἐγένετο διὰ τὸ ὀτζά-
κι τῶν γιαντάρων τὸ δὴ λεγόμενον *πύλη* (καποῦ),
ὅ ἐστι ἠνοιγέτο ὁ κατάλογος τῶν γιαντάρων, καὶ
ἀνεπληροῦντο οἱ ἐλλείποντες, ἐγγραφομένων γιαν-
τάρων τῶν ἐκ τοῦ στρατῶνος τῶν *Ἀτζαμη-Ὀρλαρ-
λαρη* ἢτοι τῶν πρωτοπειρίων λαμβανομένων νέων

ἢ αὐτὴ τάξις διατηρεῖτο καὶ διὰ τὰ ὀτζάκια τῶν
τζεπετζήδων καὶ τῶν τοπιτζήδων (πυροβολιστῶν).
Εἰς δὲ τὸν στρατῶνα τῶν *Ἀτζαμη-Ὀρλαρ-λαρη* ἦτοι
τῶν πρωτοπειρίων, κατετάσσοντο οἱ διὰ τοῦ παιδο-
μαζώματος συλλεγόμενοι Χριστιανόπαιδες, οἵτινες
ἐντὸς τῶν στρατῶνων των ἐδιδάσκοντο τὴν Τουρκι-
κὴν καὶ ἀντρέφοντο κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀρχὰς
τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ἐκ τούτων οἱ μὲν ἤξιούντο τοῦ
βαθμοῦ Ἀγάδων τοῦ Ἐνδον (ἢτοι τοῦ Παλατίου), οἱ
δὲ λοιποὶ κατετάσσοντο, ὡς προείπομεν, εἰς τὰ διά-
φορα στρατιωτικὰ ὀτζάκια. Τὸ παιδομαζώμα δὲν
ἐνηργεῖτο εἰμὴ ἐκ τῶν Ἀθλων, Βοσνίων, Βουλγά-
ρων καὶ Ἀρμενίων. Τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐξήρουντο τοῦ
παιδομαζώματος, ἐπίσης δὲ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πό-
λεων· εἰς μόνον τὰ τέκνα τῶν γιαντάρων ἐπετρέ-
πετο νὰ ἀνατρέφονται εἰς τοὺς στρατῶνας τῶν πρω-
τοπειρίων ὅθεν ἐξερχόμενα κατετάσσοντο καὶ αὐτὰ
εἰς τὰ διάφορα τάγματα. Ἰσαύτως διὰ τὸ ἵππικὸν
ἅπαξ ἀνὰ ἑπταετίαν ἐγένετο ἐλεγχος τοῦ καταλό-
γου, καὶ ἀντὶ τῶν ἐλλειπόντων ἐνεγράφοντο ἵππεις,
παλαιοὶ ἀγάδες τοῦ Παλατίου, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν
γιαντάρων, πυροβουλιστῶν καὶ τζεπετζήδων οἱ μάλ-
λον εὐδοκίμησαντες.

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι τὸ οὕτω δὴ τάγμα τῆς
πύλης λεγόμενον, συγκείμενον ἀποκλειστικῶς ἀπὸ
τῶν διὰ τοῦ παιδομαζώματος συλλεγομένων Χρι-
στιανοπαίδων καὶ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ὑπηρετούντων
ἢ ὑπηρετησάντων εἰς τὰ ὀτζάκια, ἀπετέλει ἰδίον τι
σύστημα ὅπως ἄσχετον πρὸς τὸν λοιπὸν πληθυσμὸν
σύστημα πολεμιστῶν παιδιῶν ἐκπαιδευομένων καὶ
ἀνατρεφομένων στρατιωτικῶς, καὶ ἐτοιμῶν νὰ θυσιά-
σωσι τὴν ὑπαρξίν των ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ ἐντελείας
τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Ἡ στρατιωτικὴ αὕτη δύναμις τῶν ὀτζακίων ὑπῆρ-
χεν ἐμμισθος, καὶ ἀπετέλει τὸν πυρῆνα τοῦ ὅλου
στρατοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ μέγιστον μέρος συνέκειτο ἐκ
τῶν τιμαριωτῶν καὶ ζαϊμιδῶν ἢ δευτέρα αὕτη κλάσις
τῶν πολεμιστῶν ἦτο τοσοῦτο ἰσχυρὰ, ὥστε πολλάκις
καὶ μόνον ἐξήκει εἰς τὸ νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐσωτερι-
κὰς στάσεις ἢ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν ἐξωτερικὸν ἐχθρὸν,
χωρὶς νὰ γίνῃ χρεια νὰ κινηθῆ τὸ τάγμα τῆς *πύλης*.
Ἰδίως ἴσχυεν ἡ τάξις τῶν Τιμαριωτῶν καὶ Ζαϊμιδῶν
τῆς ἐπαρχίας τῆς Ρούμελης. Ὁ στρατιωτικὸς κατά-
λογος τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἔφερε 12000 *ξίφη*, καὶ
ἕκαστος τιμαριώτης κύριος ἐνὸς ξίφους, διὰ πᾶσαν
ποσότητα 3000 ἄσπρων ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐκστρα-
τεῦν εἰς πόλεμον μεθ' ἐνὸς ὀπλοφόρου, τοῦ ὁποίου
τὴν πανοπλίαν ἐχορήγει οἰκεία δαπάνη. Οὕτως
ὥστε ἡ στρατιωτικὴ δύναμις μόνος τῆς ἐπαρχίας
τῆς Ρούμελης ἔφθανε τακτικῶς 40 χιλιάδας πολε-
μιστῶν, εἰς τοὺς ὁποίους, προσθετομένων τῶν ἐκτά-

τως στρατολογουμένων ὑπὸ ζηλωτῶν τιμαριωτῶν,
τὸ ὅλον συνεποσοῦτο εἰς 70—80 χιλιάδας.

Ἐπίσης ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀνατολῆς ἔχουσα 7000
ξίφη καταγεγραμμένα, ἐχορήγει 47000 τακτικοὺς
πολεμιστάς, μετὰ θητῶν ἐκτάτως στρατολογουμέ-
νων περίπου 30000. Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ἐφημερίζοντο
καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Διαρβεκηρίου καὶ τοῦ
Κουρδιστανίου.

Τιμάρια καὶ Ζιαμέτια διέφερον κατὰ τοῦτο, ὅτι
τὰ μὲν Τιμάρια εἶχον ἀπὸ τρεῖς ἕως 20 χιλιάδας ἄ-
σπρων εἰσόδημα, τὰ δὲ Ζιαμέτια ὑπὲρ τὰς 20 χι-
λιάδας. Αὐξήσεις τοῦ τιμαρίου ἐχορηγοῦντο ἀνα-
λόγως τῆς κατὰ τὸν πόλεμον ἐπιδειχθείσης ἰκανό-
τητος καὶ ἀνδρείας, οὕτως ὥστε ὁ ἀνδραγαθίας τι-
μαριώτης ἀντεμείβετο διὰ τῆς προσθήκης ἐνὸς ἄ-
σπρου ἀνὰ δέκα ἄσπρα. Ζιαμέτια δὲ δὲν ἐχορηγοῦντο
εἰμὴ δι' ὅλων ἐκτάτους καὶ μεγάλας στρατιωτικὰς
ἀριστείας. Ἡ ἐνοπλος αὕτη δύναμις εἶχεν ἐπὶ κε-
φαλῆς μὲν τοὺς Βεκλέρ-βέηδες, ὑπὸ τούτους δὲ ἀ-
μέσως ὑπηρετοῦν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης οἱ βέηδες
τῶν Σαντζακίων ἢτοι νομάρχαι, ἐν ᾧ ἰδιαίτεροι ἀ-
ξιωματικοὶ, οἱ ἐπικαλούμενοι Βέηδες τοῦ *Ἀλαριοῦ*,
ἰδίως ἦσαν ἐπιφορτισμένοι τ' ἀφορῶντα τὴν πειθαρχί-
αν καὶ τὴν τάξιν πᾶσα ἀλλαγὴ ἢ μετᾶθεσις ἢ
προβιβασμὸς ἐνηργεῖτο ἐπὶ τῆ ἐκθέσει αὐτῶν, καὶ
συμπιπτούσης χρείας τιμαρίου, οἱ Βεκλέρ-βέηδες
ἀπένεμον αὐτὸ ἀπ' εὐθείας εἰς ὄντινα ἐνόμιζον ἄξιον,
στέλλοντες περὶ τούτου εἰς τὴν Πρωτεύουσαν δελ-
τίον, ὅπερ ἐπικυροῦμενον μετετρέπετο εἰς δῖπλωμα.
Οὐδέποτε δὲ ἡ Πύλη ἀπ' εὐθείας ἀπένεμεν εἰς οὐδένα
τιμάριον ἢ Ζιαμέτιον, οὕτε ἐπέταττε προβιβασμὸς
ἢ αὐξήσεις τιμαρίων. Ἀκόμη ὀλιγώτερον ἐπετρέ-
πετο ἡ μετατροπὴ *τιμαρίων* ἢ *ζιαμετιῶν* εἰς *ἀρπα-
λικία* ἢ *πασμακλικία*. Ἡ θέσις δὲ ἦν κατεῖχον οἱ
ζαϊμιδες ἢτοι κύριοι Ζιαμετιῶν ἦτο τόσον ἐξαιρετικὴ,
ὥστε ἐν ᾧ τὸ κατ' ἀρχάς ἀντεμείβοντο οἱ διακριθέν-
τες *Καπουτζή-Πασῆδες* (ἀρχηγοὶ τῶν θυρωρῶν,
βαθμὸς διοικητικῶς) μεθ' ἑαυτῶν *βεκλέρ-βέη*, ἢ *βέη
σαντζακίου*, τὸ ἀρπαλικίον των δὲν ἐλογίζετο εἰμὴ
διὰ 19999 ἄσπρα, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ ἐξισωθῆ με-
τὸ ἐξ εἴκοσι χιλιάδων ἄσπρων Ζιαμετιῶν. Ἰσαύτως
ὁσάκις ἐπρόκειτο νὰ χορηγηθῶσι σιτηρεσία εἰς γυ-
ναϊκὰς τοῦ Παλατίου (*χασεκη καθήνας*), τὸ σιτηρέ-
σιον τοῦτο ὑπερ ἐχορηγεῖτο ἐκ τῶν ἰδιαίτερον κτη-
μάτων τοῦ Σουλτάνου, οὐδέποτε ὑπερέβαινε τὸ ἀνω-
τέρω ποσὸν καὶ τοῦτο διὰ τὴν μνημονευθεῖσαν αἰ-
τίαν. Ἐν γένει δὲ οἱ τιμαριώται καὶ οἱ Ζαϊμιδες, τέ-
κνα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πατέρων γνωστῶν, ὑπηρετησάν-
των καὶ αὐτῶν τὴν Κυβέρνησιν, ἀπετέλουν οἰονεὶ
τάξιν εὐγενείας ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει, εἶχον καὶ
αὐτοὶ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τῆς ἀποκλειστικότητος, τὰ
ὅποια ἀπορρομῆτως γεννᾶται εἰς πᾶσαν ἰδιαίτεραν

κοινωνικήν τάξιν, καὶ ζηλοτύπως προσκεκολλημένοι εἰς τὰ ἀνάκαθεν προνομίαι των δὲν παρεδέχοντο τὸν τυχόντα. Ἰποχρεωμένοι δὲ νὰ μένωσι πάντοτε ἐντὸς τοῦ σαντζακίου των, διετέλουν ἀείποτε ἔτοιμοι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Κυριάρχου.

Εἰς τὴν Ρούμελην ὑπῆρχον ἔτι 40 χιλ. γιουρούκιδες καὶ μουσλίμιδες· εἰς δὲ τὴν Ἀνατολὴν 30 χιλ. πιγιατέδες ἦτο πεζοί. Ὅτε ὁ πόλεμος ἦτο εἰς τὴν Ρούμελην ἐλαμβάνοντο 5, 6 χιλ. γιουρούκιδες καὶ μουσλίμιδες, ἐκ τούτων δὲ ἐσχηματίζοντο τὰ συντάγματα τῶν σκαπανέων. Ἐν τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν πιγιατέδων τῆς Ἀνατολῆς τρεῖς ἢ τέσσαρες χιλιάδες, ὅτε ὁ πόλεμος ἦτο εἰς τὴν Ἀνατολὴν. Εἰς τὰ συντάγματα δὲ ταῦτα τῶν σκαπανέων οὐδέποτε κατετάσσοντο τιμαριῶται ἢ ζαφίμιδες.

Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχον εἰς τὴν Ρούμελην περὶ τὰς 20 χιλιάδας ἀκροβολιστῶν καταγεγραμμένων, οἵτινες μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν συλλεγομένων ἐθελοντῶν καὶ τῶν μὴ καταγεγραμμένων ἀκροβολιστῶν, ἀπετέλουν ἐλαφρὸν ἱππικὸν 40 περίπου χιλιάδων, ἐντολὴν ἔχον νὰ κάμνῃ ἐπιδρομὰς εἰς τὰς χώρας τοῦ ἔθρου, νὰ τὸν ἀπασχολῇ καὶ νὰ τὸν κρατῇ ὅσον οἶόν τε μακρὰν τῶν Τουρκικῶν ὄριων, τοῦλάχιστον μέχρι οὗ ὁ τακτικὸς στρατὸς λάβῃ τὸν κεντρὸν νὰ φθάσῃ. Οὕτως διοργανισμένου τοῦ ἐλαφροῦ τούτου ἱππικοῦ, ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς οὐδὲν χρεῖαν εἶχε τότε τῶν Τατάρων.

Καὶ αὐτὴ μὲν ἦτο κινητὴ στρατιωτικὴ δύναμις· πλὴν ὅμως αὐτῆς, ὑπῆρχον φρουραὶ μόνιμοι εἰς τὰ διάφορα φρούρια τοῦ Κράτους, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν ἐντοπίων καὶ ἐμισθοδοτοῦντο ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ὁ ζῆλος μετὰ τοῦ ὁποίου ὑπηρετοῦν αἱ φρουραὶ αὐταὶ ἦτο ἀληθῶς ἀξιοσημείωτος. Εἶς τινα δὲ μέρη ὑπῆρχε καὶ ἰδιαιτέρον στρατιωτικὸν ὀνομαζόμενον πεσληδες. Αὐταὶ ἦσαν ἐν συνόψει αἱ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν κατὰ ξηρὰν δυνάμεις τοῦ Κράτους (1), εἰς ἐκτάκτους ὅμως περιστάσεις προσελαμβάνοντο πολεμιστὰὶ μὲ ἡμερησίανμισθοδοσίαν. Ὁ Μουντεκούκουλος ἐν τῷ περιβόητῳ αὐτοῦ πολεμικῷ συγγράμματι διακρίνει τὸ ὀθωμανικὸν στρατιωτικὸν εἰς μισθωτοὺς (μὲ λουφὲν), καὶ εἰς τιμαριῶτας, ἐκτάκτως προσλαμβανόμενων πεζῶν ἢ ἱππέων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν ὄνομα Λεβέντηδων, Σειτάνηδων, Σαρητζάδων, καὶ ἐπὶ τεταγμένῳ ἡμερησίῳ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρεσίας των. Τοὺς δὲ πεσληδας παραβάλλει πρὸς τοὺς Οὐσάρους τῆς Οὐγγαρίας, οἵτινες καὶ ἐπὶ τούτῳ εἶχον λάβει μόνιμον σύστασιν. Ὁ αὐτὸς Μουντεκούκουλος ἐπαινεῖ τὸ ἀρειμάνιον πνεῦμα τῶν τότε στρα-

(1) Δὲν γίνεται ἐνταῦθα λόγος περὶ τοῦ στόλου, ὅστις καὶ οὗτος ἦτο ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς.

τῶν μας, τὸ πολυπληθὲς καὶ τὸ εὐκίνητον αὐτῶν, τὸ τέλειον τῶν ἀποσκευῶν, τὴν στρατηγικὴν αὐτῶν ἐμπειρίαν, δι' ἣν συγκρίνει αὐτοὺς πρὸς τοὺς παλαιούς Ρωμαίους. Ὁ αὐτὸς προστίθισιν ὅτι οὐδεὶς στρατὸς εἶχε τοσοῦτους ἐργάτας, κατασκόπους, πυροβολιστάς, μέγα μέρος τῶν ὁποίων ἦσαν χριστιανοὶ λειποτάκται ἀσπασθέντες τὸν Μουσουλμανισμόν. Ἡ ὀθωμανικὴ ἦτον ἐπίσης προχωρημένη, καὶ ἐν γένει τοιαύτη ἐδεικνύετο ἢ ἰσχυρὸς τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, ὥστε ἐπὶ πολλὸν χρόνον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἐπεκράτησε περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀπητοῦντο πόδες μολύβδινοι καὶ χεῖρες σιδηραὶ διὰ ν' ἀντισταθῇ τις εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν Μωαμεθανῶν. Τῆς προοδευτικῆς ταύτης πορείας ἀκμὴ λογίζεται ἡ βασιλεία τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνου τοῦ ἐπιλεγόμενου Νομοθέτου (Κανουνῆ). Οὐδέποτε ἐδοξάσθη περισσότερον ἢ Αὐτοκρατορία ἢ ἐπὶ τοῦ μονάρχου τούτου. Ἀλλὰ λέγοντες ἀκμὴν τί ἄλλο ἐννοοῦμεν ἢ ἀρχὴν τῆς παρακμῆς αὐτῆς; καὶ ἀληθῶς εἰς τὸν ἐνδοξότερον τῶν Σουλτάνων ὀφείλομεν ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα ἀλλαγῆς τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων. Ἡ μεγάλη δόξα ἥτις περικαλύπτει τὸ ὄνομα τοῦ Σουλεϊμάνου ἄς μὴ μᾶς ἐμποδίσῃ ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ πρώτου παρεσιέφρησαν ἀλλαγαὶ εἰς τὰ καθεστῶτα, αἵτινες καίτοι δικαιολογούμεναι κατ' ἀρχάς, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου ἐπέφερον γενικὴν παραλυσίαν.

Πρῶτος ἐκ τῶν Σουλτάνων ὁ Σουλεϊμάνης, θελήσας ν' ἀποκρῦπτη τὴν Σουλτανικὴν μεγαλειότητα ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν ὑπηκόων, παρήτησε τὴν προεδρείαν τοῦ Διβανίου, περιοριζόμενος εἰς τὸ ν' ἀκούῃ μόνον ὀπισθεν καθιστοῦ παραθύρου τὰς ἐκ τῷ Διβανίῳ συζητήσεις. Οὐχ ἦτον ὅμως ὁ Σουλεϊμάνης ἐξ-επλήρου αὐτοπροσώπως τὰ κυβερνητικὰ καὶ στρατιωτικὰ καθήκοντα, καὶ ἀποθιγνόντος τοῦ εὐκλεοῦς τούτου Σουλτάνου ὁ μεγαλειόβολος Σοκόλης, μέγας Βεζίρης διατελέσας ἐπὶ πολλὸν χρόνον, ἀρίστα διεξῆγε τὰς ἀφορώσας τὸ Διβάνιον ὑποθέσεις. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σοκόλη ὡς εἰς τὰ λοιπὰ μέρη οὕτω καὶ εἰς τὸν κλάδον τοῦτον μεγίστη ἐπεκράτησε σύγχυσις.

Ἔως τότε ὁ Σαδραζάμης, ἦτοι ὁ Μέγας Βεζίρης ἐλαμβάνετο πάντοτε ἐκ τῆς τάξεως τῶν βεζιρηδῶν· βεζιρηδες δὲ δὲν ὀνομάζοντο, εἰμὴ ὅσοι ὑπηρετήσαντες ἐπὶ πολλὸν χρόνον ὡς βέηδες σαντζακίου (νομάρχαι) καὶ βεκ.λέρ-βέηδες εἶχον τέλος ἀξιωθῆ τοῦ τίτλου, βεκ.λέρ-βέης τῆς Ρούμελης ἢ τῆς Ἀνατολῆς. Πρῶτος ὁ Σουλεϊμάνης, καταργήσας τὴν συνήθειαν ταύτην, ὀνόμασεν ἀπ' εὐθείας Μέγαν Βεζίρην ὑπάλληλον ἰδιαιτέρον τοῦ παλατίου, τὸν Σιλιχδάρην (Ξιφοφόρον) τὸν Ἰβραήμ Πασᾶν. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνου, ὅστις αὐτοπροσώπως ὡς ἔφημεν ἐνησχολεῖτο περὶ τὰ διοικητικὰ, ὀλίγην ἐπιρροὴν ἔσ-

χεν ὁ νεωτερισμὸς οὗτος· ἐπὶ τῶν δικδόχων ὅμως αὐτοῦ ὁ προβιβασμὸς τῶν εὐαρεσκούντων τοῖς Σουλτάνοις εἰς τὰς ἀνωτάτας διοικητικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις ὑπῆρξεν ὀλίθριος· ἡ ἀξία παρεγνωρίσθη, ἢ ὑπηρεσία παρέλυσε, καὶ ὅπως ὑπενομισώμεν παρὰδειγμα γνωστότατον, προβιβάσαντος τοῦ Σελίμη τοῦ Βου τὸν Ἀγᾶν τῶν γιαντισάρων του κατὰ τὴν ἐνθρόνισίν του εἰς τὸν βαθμὸν Ἀρχιναύαρχου, οὐχὶ κατ' ἀξίαν ἀλλ' ἀπλῶς κατὰ χάριν, τὸ ὀθωμανικὸν ναυτικὸν ἔως τότε τροπαιοῦχον ὑπέστη τὴν καταστρεπτικὴν ἦτταν τῆς Ναυπάκτου (1571).

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπικυροῖ ἡ μαρτυρία τοῦ Μοντεκούκουλη, ὅστις ἀφ' οὗ πρῶτον ἐπαινεῖ τὴν ἱκανότητα, τὰς γνώσεις, τὴν περὶ τὸ διοικεῖν ἐμπειρίαν, τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ δεξιότητα τῶν ὀθωμανῶν Ἀρχηγῶν, ἀποδίδων τὰς ἀρετὰς ταύτας πρὸ πάντων εἰς τὴν πραγματικὴν ἀνατροφὴν ἣν ἐλάμβανον οἱ ὀθωμανοὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἀσχολούμενοι περὶ τὰ Κυβερνητικὰ καὶ τὰ πολεμικὰ, προστίθισιν ὅτι δυστυχῶς τὸ σύστημα τοῦτο κινδυνεύει ν' ἀνατραπῇ, συνεπέξ τῶν συχνῶν προβιβασμῶν ἀνικάνων καὶ ἀμαθῶν ὑπαλλήλων τοῦ παλατίου εἰς θέσεις κυβερνητικὰς δυσχερεστάτας.

Προσέτι μετὰ τὸν Σουλτάνου καὶ Μεγάλου Βεζύρου οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιρροὴν παρεσιέδουε τὸ κατ' ἀρχάς. Ὁ Μέγας Βεζίρης ὑπεύθυνος ὢν ἐνήργει συνεπῶς ὅ,τι ἐνόμιζε προσφορώτερον. Ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτου τοῦ Γ'. ὅμως βλέπομεν τοὺς αὐλοκόλακας τότε ἰσχυροὺς, ὥστε ὅτε μὲν ἐπιβάλλουσι τὰς ἐρέξεις των εἰς τὸν Μέγαν Βεζίρη, ὅτε δὲ τούτου ἀντισταμένου, τὸν συκοφαντοῦσι παρὰ τῷ Σουλτάνῳ καὶ προκαλοῦσιν ἀδίκως καὶ παραλόγως τὴν παῦσιν ἢ καὶ τὴν κεφαλικὴν τιμωρίαν του. Ὀπόσων δυστυχημάτων παρὰ τὸν ὑπῆρξεν ἢ ἀνεύθυνος αὐτῆ ἐπὶ τῶν Βεζυρῶν πίσεις ὑπαλλήλων τοῦ Παλατίου, ἐνίοτε καὶ ἐκ τῶν ἀσημοτέρων!

Ἐν ἔτει 990 τῆς ἐγίρας, 1582, ἐτετέλεθησαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐπὶ δύο μῆνας ἔορται διὰ τὴν περιτομὴν τοῦ Σουλτανόπαδος Σουλτάνου Μεχμέτη. Πρὸς εὐχαρίστησιν δὲ τοῦ πανταχόθεν συβρέσαντος πλήθους ἐπροτάθη ἡ ἰδέα νὰ καταχθῶσιν ἀπαξάπαντες οἱ ἐκ διαφόρων μερῶν οὕτω συβρέσαντες εἰς τὸ τάγμα τῶν γιαντισάρων. Ματαίως ὁ τότε Ἀγᾶς τῶν γιαντισάρων Φερχάτης παρέστησεν ὀπόσον τὸ μέτρον τοῦτο ἀντέκειτο εἰς τοὺς θεσμοὺς τῶν γιαντισάρων, οἵτινες δὲν ἐστρατολογοῦντο εἰμὴ ἐκ τῶν στρατῶν τῶν Ἀτζαμῆ Ὀγλανίων, ὀπόσον ἤθελε συντείνει εἰς τὸ νὰ παραλύσῃ τὴν πολυτιμότεραν στρατιωτικὴν δύναμιν τοῦ Κράτους, ματαίως τέλος ἐπρότεινε τὴν παραίτησίν του. Ἡ παραίτησις ἐγένετο δεκτὴ, καὶ χάρις εἰς τὴν ἐπιμονὴν αὐλοκόλακων τινῶν ἢ ἀθρόα αὕτη παραδοχὴ συρφετοῦ ἀτάκτου ὑπὸ τὸν ὄνομα

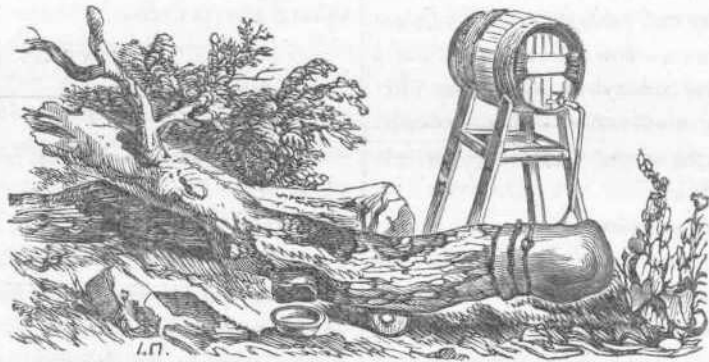
Ἀγᾶ Ταιραγῆ (τσιράκια, παρακόλουθοι τοῦ Ἀγᾶ τῶν γιαντισάρων) εἰς ἐπίλεκτον στρατιωτικὸν σώμα, ἐπιβληθεῖτα εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Φερχάτου, Γιουσούφ Ἀγᾶν, ἤνοιξε τὴν ὁδὸν εἰς πλείστους ἄλλους νεωτερισμοὺς, οἵτινες ταχέως ἐπέφερον τὴν ἐκφάντισιν τῶν γιαντισάρων. Πρὸ τούτου εἰς οὐδένα λαμβάνοντα μισθὸν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπετρέπετο νὰ ὑπηρετῇ παρὰ Ἰπουργῶ, Βεζύρη, ἢ ἄλλῳ μεγίστανι, ἰδίως δὲ εἰς οὐδένα γιαντισάρων ἐπετρέπετο νὰ μένῃ ἐκτὸς τοῦ στρατῶνος, οὔτε ἐδίδατο μισθὸς ἀποστράτου εἰμὴ εἰς γέροντας καὶ ἀπομάχους. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως ἤρχισαν νὰ δίδωνται μισθοὶ γιαντισάρων εἰς τοὺς ὑπηρετάς των ἐν τέλει καὶ μισθοὶ ἀποστρατείας εἰς νέους εὐρώστους καὶ ὕγιαι, αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γιαντισάρων κατήντησαν νὰ πωλῶσι καὶ νὰ δωρῶνται εἰς ὄντινα ἤθελον τὸν τίτλον γιαντισάρου· ἐξ ἄλλου μέρους οἱ ἐπιθεωρηταὶ τῶν στρατῶνων εὐρισκον κέρδος οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν τροφοδότησιν τῶν τοιούτων ψευδογιαντισάρων διότι δὲν τοῖς ἐδίδον ἐντελὲς τὸ σιτηρέσιον, καὶ τοιοῦτοτρόπως, ἐν ᾧ ἀφ' ἐνός ἤξανε ὑπερμέτρως ὁ ἀριθμὸς τῶν καταγεγραμμένων γιαντισάρων καὶ αἱ πρὸς αὐτοὺς βασιλικαὶ χορηγίαι, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀληθῶς δυναμένων καὶ θελόντων νὰ ὑπηρετήσωσι στρατιωτικῶς ἡλαττοῦτο καθημέραν. Τέλος ἡ κατάχρησις ἐκορυφώθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε, πλὴν τινῶν ἀπομάχων, τῶν μαγεῖρων καὶ ἄλλων τινῶν ἀσημάντων ἀνθρώπων, δὲν ἔμενον εἰς τοὺς στρατῶνας ἱκανὸς ἀριθμὸς γιαντισάρων οὐχὶ πρὸς ἐκστρατεῖαν ἀλλ' οὔτε κὰν πρὸς φυλακὴν, δι' ἣ καὶ ἠναγκάζοντο πολλάκις νὰ λαμβάνωσι φύλακας ἐπὶ μισθῷ, ἐν ᾧ χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων ὑπηρεταὶ, πωληταὶ, τεχνῖται καὶ μικρέμποροι ἦσαν καταγεγραμμένοι ὡς γιαντισαροὶ, καὶ εὐρίσκοντο διεσκορπισμένοι καθ' ὅλον τὸ κράτος. Πάντες δὲ οὗτοι ἐθήρυσον βαθμὸν ἀποστράτου, καὶ ἐν τῷ μετὰ τὸ ἄμορπος οὗτος συρφετῶς εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔδύνατο νὰ χρησιμεύῃ εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ὑποθάλπωνται καὶ διενεργῶνται δι' αὐτοῦ αἰσχραὶ καὶ ἀποτρόπαιοι ταρχαὶ καὶ ἐπαναστάσεις. Ἀκαταλόγιστοι εἶναι αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας κατὰ διαφόρους καιροὺς ὑπέστη τὸ κράτος ὡς ἐκ τῶν ψευδογιαντισάρων τούτων. Μεγίστη δ' ἀπασῶν ἢ κατὰ τὰς ἐκστρατείας παραλυσία τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως. Ἐπερχομένου πολέμου οἱ γιαντισαροὶ διετάσσοντο νὰ κινηθῶσι, καὶ ἀμέσως οἱ ὀρτάδες, τὰ τάγματα των ἐξήρχοντο τῆς πρωτεύουσῆς. Ἀλλὰ οἱ ὀρτάδες οὗτοι ἐκ τίνων συνέκειντο; ἐκ τίνων ἀξιωματικῶν, ἐκ τίνων μαγεῖρων, ὑπηρετῶν καὶ ὀλιγίστων στρατιωτῶν, καὶ τούτων ἐκ τοῦ παρατυχῆ στρατολογηθέντων. Ἐρωτώμενοι δὲ περὶ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ὑπ' αὐτοὺς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὀρτάδων ἀπάντησαν ὅτι περιέμενον τοὺς στρατιώτας εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου ἔμελλον νὰ συβρέσωσιν ἐκ τῶν ἐπαρ-

χιών. Ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν λόγοι, διότι μόλις ἑκαστος Σερδάρης καζῆ (1) ἔφερον εἰς τὸ στρατόπεδον 30—40 ἀνθρώπους, καὶ τούτων πάλιν οἱ περισσότεροι ἦσαν Σερδὴν κατζὴδες, ἐθέλονται τῆς στιγμῆς ἢ ἐργάται ἀσήμαντοι, τοὺς ὁποίους ἡ ἐλπίς τῆς λείας καὶ τῶν καθ' ὅδον διαπραττομένων κακουργημάτων εἴλκυαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Πρωτίστη φροντίς τῶν τοιούτων ἦτο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης ἡ λεηλασία τοῦ στρατοπέδου, οὐχὶ τοῦ ἐχθρικοῦ ἀλλὰ τοῦ Τουρκικοῦ. Ἄπορον θέλει φανῆ βεβαίως πῶς τοιαῦται καταχρήσεις ἦσαν ἀνεκταί. Οὐδεὶς ἠγνόει αὐτάς. Ἀλλὰ ὅλοι ἐγίνωσκον ἐπίσης ὅτι ὁ Ἄγας τῶν γικνιτσάρων εἶχε λάβει τὴν θέσιν ταύτην διὰ δαπάνης ἀδράς, ὅτι ἐπομένως εἶχε πωλήσει τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ ὅτι οὗτοι δὲν ἠδύνατο

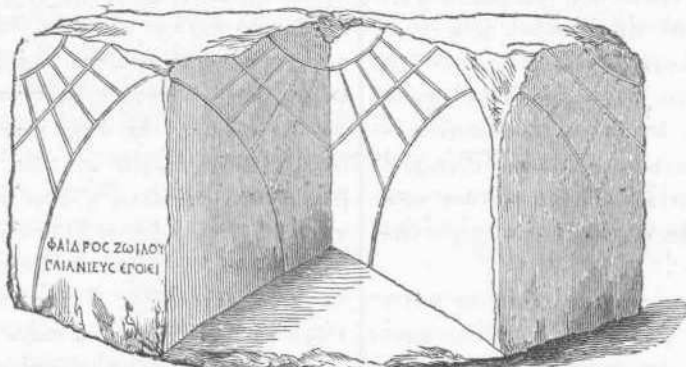
ἄλλως νὰ ἐπικρατήσωσι τὰ προκαταβληθέντα εἰμὴ διαπραττοντες παντοῖαν κατάχρησιν, χρηγοῦντες βαθμοὺς, νοθεύοντες τοὺς καταλόγους, καὶ λαμβάνοντες οὕτω μισθοὺς δι' ἀριθμὸν στρατιωτῶν διπλάσιον ἐκείνου ὅστις ὑπῆρχεν, ἐκὼν ὄχι ὑπὸ τὰ ὄπλα, τοῦλάχιστον στρατεύσιμος.

Ταῦτά συνέβησαν καὶ διὰ τὰς ἐντοπίους φρουράς τῶν φρουρίων· καὶ ἐκεῖ οἱ ἀρχηγοὶ καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐλήττευσον ἀσυστόλως καὶ τὸ σκαμνὸν καὶ τὸν ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτικὸν λαόν. Μόνον τὰ κατὰ τὴν Βοσνίαν φρούρια διατήρησαν καλῆτερον διοργανισμὸν ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐξομοιωθῶσι πρὸς τὰ λοιπά.

(Ἔσται τὸ τέλος.)

Στεφροποίησης ξύλου δι' ἐγκύσεως. (Ἰδε Φυλλάδιον 303, Τόμ. ΙΓ'. σελ. 390.)

Ἡλιοτρόπιον Φαίδρου Ζωῆλου.

ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΟΝ

Φαίδρου Ζωῆλου Παιανίως.

Ὁμιλήσαντες ἄλλοτε ἐν τῇ Πανδώρα περὶ τοῦ Καθολικοῦ (*) λόγον τινὰ ἐποιήσαμεθα τοῦ ἐν αὐτῷ κειμένου πρό ἐτῶν πολλῶν ἡλιοτροπίου· καὶ τότε μὲν ἐλαθεν ἡμᾶς ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εὐρισκομένη ἐν τῷ ὠφελιμωτάτῳ ἀγγλικῷ

(1) Τρίτη διοικητικὴ ὑποδιαίρεσις· ἐπαρχία, σαντζάκιον, καζῆς.

(*) Ἰδε Φυλλάδιον 297 τοῦ παρόντος τόμου.

συγγράμματι The pictorial Gallery of Arts (Vol. I.), εὐρόντες δὲ πρό τινος αὐτὴν παρεμβάλλομεν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τὸ περιέργον τοῦ σχήματος τοῦ ἡλιοτροπίου, ἰδίως δὲ διὰ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ ΦΑΙΔΡΟΣ ΖΩΙΑΟΥ ΠΑΙΑΝΙΕΥΣ ΕΠΟΗΕΙ· διότι κατ' αὐτάς ἐκείνας τὰς ἡμέρας καθ' ἃς τὸ περὶ Καθολικοῦ ἄρθρον ἐγράφετο, ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ τοῦ Διονύσου θεάτρῳ βάθρον, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τὸ αὐτὸ ὄνομα φέρον μετὰ τῶν τίτλων μὲν, ἀνευ δὲ τῆς ἐνδείξεως τοῦ δήμου, τοῦθ' ὅπερ οὐ μικρὸν συνεχίνησε τοὺς ἡμετέρους ἀρχαιολόγους καὶ δικαίως.

ΠΙΦ ΗΛΦ,

ἢ

ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΑΝ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΑΣ.

Διήγησις ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ ἀφιερουμένη εἰς τὰς νεάνιδας.

ΚΕΦ. Α'.

Ὁ βασιλεὺς Παράδοξος καὶ ὁ βασιλόπαις Θελκτικός.

Ἐνα κειρὸν καὶ μίαν φορὰν ἐβασίλευεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος, γῆν εὐλογημένην καὶ εὐτυχῆ, ὅπου οἱ μὲν ἄνδρες ἔχουν πάντοτε δίκαιον αἰ δὲ γυναῖκες δὲν ἔχουν ποτὲ ἄδικον, ἕνας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος δὲ μόνον τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ τοῦ ἐφρόντιζε καὶ δὲν ἐστενοχωρεῖτο ποτέ. Τὸν ἠγάπα ὅμως καὶ ὁ λαὸς του; Περὶ τούτου ὑπάρχουν ἀμφιβολίαι. Βέβαιον μόνον εἶναι ὅτι οἱ αὐλικοὶ του οὔτε ὑπόληψιν οὔτε ἀγάπην εἶχαν πρὸς αὐτόν· διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἐπωνόμασαν Παράδοξον.

Χηρέσας ἐννέα ἔτη μετὰ τὸν γάμον του, προσήλωσεν ὅλην τὴν στοργὴν του εἰς τὸν μόνον υἱὸν καὶ διάδοχόν του, ὠραιότατον ὡς ἄγγελον· τὸ πρόσωπόν του ἦτον ὁροσερὸν ὡς ῥόδον, ἡ χρυσοῦσανθη κόμη του ἐπιπτε βροστρυχῶδες εἰς τοὺς ὤμους του, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν γλανοὶ καὶ διαυγεῖς, ἡ μύτις εὐθεῖα, τὸ στόμα μικρὸν καὶ ὁ πώγων ὀξύς· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἦτον ἄλλος ἄγγελος Γαβριήλ. Μόλις εἶχεν ὀκτὼ ἐτῶν ἡλικίαν καὶ ἐχόρευεν ὡς ἡ Εὐτέρπη, καὶ ἵππευσεν ὡς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. Καὶ τίνα δὲν ἐμάγευε τὸ ἀγγελικόν του μειδιάμα καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἦθος μετὰ τὸ ὅποιον ἐγκριεῖτα ὁσάκις ἦτον εὐδιάθετος; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ λαὸς, ὁ ὁποῖος δὲν ἀπατάται ποτέ, τὸν ἐβάπτισε Θελκτικόν.

Ὁ Θελκτικὸς λοιπὸν ἦτον ὠραίος ὡς ἡ ἡμέρα· ἀλλὰ καὶ ὁ ἥλιος ἔχει, ὡς λέγεται, κηλίδας, καὶ οἱ ἐκ βασιλικῆς αἵματος δὲν ἀπαξιοῦν νὰ ὁμοιάζωσι τὸν ἥλιον· καὶ μὲν τοῦ νέου βασιλόπαιδος τὰ θέλητρα ἐθάμβωναν τοὺς αὐλικούς, ἀλλ' ὁ ὀξυδερκὴς ὀφθαλμὸς τῆς ἀγάπης ἢ τοῦ φθόνου ἀπεκάλυπτε καὶ τίνα νέφη. Ὁ Θελκτικὸς ἦτον εὐκίνητος, εὐλόγιστος, ἐπιδέξιός καθ' ὅλα τὰ σωματικὰ γυμνάσια· κατὰ τὸν νοῦν ὅμως ἦτον νοηρὸς, ἐνόμιζεν ὅτι θὰ τὰ ἐμάνθανεν ὅλα χωρὶς νὰ σπουδάσῃ, καθόσον μάλιστα καὶ αὐλικοὶ καὶ ὑπηρεταὶ καὶ διδασκάλισσαι ἔλεγον ἀδικόπως εἰς αὐτὸν ὅτι ἡ ἐργασία δὲν ἔγεινε διὰ τοὺς βασιλεῖς, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἠξέουρον πάντοτε ἀρετὰ ὅταν μὲ χεῖρα γενναίαν καὶ ὑπεροπτικὴν ῥίπτωσιν εἰς τοὺς ποιητὰς, τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς τεχνίτας, ὀλίγα δημόσια ἐκ τῶν χρημάτων τὰ ὅποια

προσφέρει εἰς αὐτοὺς ὁ λαός. Τὰ μαθήματα αὐτὰ τοσοῦτον ἤρεσκον εἰς τὸν Θελκτικόν, ὥστε ὅτε ἔγεινε δώδεκα χρόνων δὲν εἶχεν ἀνοίξει οὔτε ἀλφαβητάριον. Τρεῖς διδάσκαλοι ἐκ τῶν ἱκανωτέρων καὶ κερτερικωτέρων, ὁ ἕνας ἱερεὺς, ὁ ἄλλος φιλόσοφος, καὶ ὁ τρίτος συνταγματάρχης, ἐπροσπάθησαν νὰ λιγύσωσι τὴν τόσον ἐπιμονὴν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ὁ μὲν ἱερεὺς ἔχασε τὴν φιλοσοφίαν του, ὁ δὲ φιλόσοφος τὰ στρατηγικά του, καὶ ὁ συνταγματάρχης τὰ λατινικά του. Μείνας λοιπὸν ὁ Θελκτικὸς κύριος τοῦ πεδίου, ὑπήκουεν εἰς μόνας τὰς ὁρέξεις του, καὶ ἔζη χωρὶς χαλινὸν καὶ χωρὶς νόμον. Πεισματάρης ὡς μουλάριον, ὀργίλος ὡς κούρκος, λαίμαργος ὡς γάτος καὶ ὀνηρὸς ὡς ὀφείδιον, ἄλλως τε τέλειος βασιλόπαις, ἦτον ἡ δόξα τῆς πόλεως τῆς Παλλάδος, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος τιμᾶ τὴν χάριν καὶ τὸ κάλλος τῶν βασιλέων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἡ Κυρία Τρελή.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Παράδοξος, ἂν καὶ ἀνατραφεῖς εἰς αὐλὴν, εἶχεν ὅμως νοῦν διὰ τοῦτο ἐδυσχερασεῖτο διὰ τὴν ἀμάθειαν τοῦ υἱοῦ του, καὶ συχνὰ ἐσυλλογίζετο μὲ λύπην τί θὰ ἐγένετο τὸ βασιλείον του εἰς τὰς χεῖρας ἡγεμόνος, τὸν ὁποῖον θὰ ἐξηπάτου καὶ οἱ χειρότεροι κόλακες. Πλὴν τί νὰ κάμῃ; Ποῖον τρόπον νὰ μεταχειρισθῇ ἐναντίον παιδίου, τὸ ὅποιον ἀφῆκεν εἰς αὐτόν ἡ πολυπόθητος σύζυγός του; Παρὰ νὰ ἰδῇ τὸν υἱὸν του κλαίοντα, ἐπροτίμα νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν καὶ τὸ στέμμα του· ἡ ἀγάπη τὸν ἀφώπλιζεν. Ὁ ἔρωσ δὲν εἶναι τυφλός, ὡς τὸν περιγράφουν οἱ ποιηταί· ἐξ ἐναντίας θὰ ἦσαν μακάριοι οἱ ἀγαπῶντες ἐὰν δὲν ἐβλεπαν. Ὁ ἀγαπῶν βασανίζεται, διότι βλέπει ὅτι μὴ θέλων γίνεται δούλος καὶ συνένοχος τοῦ ἀχαρίστου ὁ ὁποῖος βλέπει ὅτι ἀγαπᾶται.

Καθ' ἑσπέρας, μετὰ τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ὁ βασιλεὺς Παράδοξος ἐπεσκέπτετο τὴν κόμησσαν Μάρω· ἦτο δὲ ἡ κόμησσα Μάρω γραῖα, ἡ ὁποία ἐχόρευσεν ἄλλοτε εἰς τὰ γόνατά της τὸν βασιλέα, καὶ διὰ τοῦτο μόνη αὐτὴ ἠμπορεῖ ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην της τὰς γλυκεῖας στιγμὰς τῆς νεότητος καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας του. Καὶ λέγουσιν μὲν ὅτι ἦτον πολλὰ ἄσχημη καὶ στρίγλα· ἐπειδὴ ὅμως ὁ κόσμος εἶναι κακὸς καὶ ἀγαπᾷ τὴν κακολογίαν, πρέπει πάντοτε νὰ πιστεύωμεν τὰ μισά· ἡ κόμησσα εἶχε καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν λευκὴν κόμην εὐμορφα· ἐφαίνετο δὲ ὅτι ὑπῆρξεν ὠραία.

Μίαν τῶν ἡμερῶν καθ' ἣν ὁ Θελκτικὸς ἐφάνη εἶπερ ποτὲ πεισματάρης, ὁ βασιλεὺς ὑπῆγεν εἰς τῆς κομῆσσης σκεπτικώτατος· καὶ καθήσας πλησίον τραπέζης, ἐπῆρε χαρτίαν καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ ὑπομονὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνείθιζε νὰ λησμονῇ ἐπὶ

τινας ώρας τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς φροντίδας τῆς βασιλείας. Μόλις δὲ ἤνοιξε τὰς χερτὰ καὶ στενάχας βαθέως ἀνέκραξε·

— Κόμησσα! εἶμαι δυστυχέστατος βασιλεὺς καὶ πατήρ. Μὲ ὕλας τὰς φυσικὰς τοῦ χάριτας ὁ Θελκτικὸς ἀποκτῆ καθ' ἡμέραν περισσύτερον πῆσμα καὶ ἄπειρα ἐλαττώματα. Ἦτον λοιπὸν πεπρωμένον ν' ἀφῆσω τοιοῦτον διάδοχον, καὶ ν' ἀναθέσω τὴν εὐτυχίαν τοῦ λαοῦ μου εἰς ἓνα βλάκα!

— Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις, ἀπεκρίθη ἡ κόμησσα, εἶναι πάντοτε μονομερής· ἡ νωθρότης καὶ τὸ κάλλος συμβαδίζουσι, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἀσχημία εἶναι σύντροφοι. Τὸ παράδειγμα τὸ ἔχω ἐμπρὸς μου. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν με ἔστειλαν μίαν μικρὰν ἀνεψιάν μου πεντάρφανην. Εἶναι μαύρη ὡς διάβολος καὶ λιγνή ὡς σουσουράδα, ἀλλὰ πονηρὴ ὡς μαῖμου καὶ σοφὴ ὡς βιβλίον· καὶ σημειώσατε ὅτι μόλις εἶναι δέκα χρόνων. Κρίνετε μόνος σας, βασιλεῦ, ἰδοὺ ἔρχεται νὰ σᾶς προσκυνήσῃ.

Ὁ Παράδοξος ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδε παιδί-σκηνη τῆς ὁποίας τὸ ἐξωτερικὸν ἦτον κατὰ πάντα σύμφωνον μετὰ τὸν πανηγυρικὸν τῆς κομῆσης. Μέτωπον στρογγύλον, ὀφθαλμοὶ μαῦροι καὶ ἀγριοί, κόμη φουντωτὴ καὶ ἀνασηλωμένη, δέρμα μαῦρον, ὀδόντες μακροί, χεῖρες κόκκιναι καὶ βραχίονες ἀπέρκντοι, ἰδοὺ ἡ νύμφη. Ἀλλὰ ἀπὸ κάμπην γίνεται χρυσαλλίς· ἄφες τὸ παιδίον ν' ἀνοίξῃ τὰ πτερά του, καὶ θὰ ἰδῆς τί ὠραία γυναῖκες γίνονται αὐταὶ αἱ ἀσχημοὶ μικροὶ κόρακι.

Ἡ μικρὰ κόρη ἐπλησίασε τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἐχαιρέτισε μετὰ τὴν σοβαρότητα, ὥστε ὁ Παράδοξος, καὶ χωρὶς νὰ ἔχη ὄρεξιν, ἐγέλασε.

— Ποία εἶσαι; ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς σφίγγας τὸν πώγωνά της.

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίθη ἡ νέα μετ' ἤθος σοβαρὸν, εἶμαι ἡ δόνα Δολόρες-Ροζάριο-Κοράλ-Κόνσα-Βαλταζάρα-Μελχιόρα-Γάσπακα ὁ Τόδος Σάντος, κόρη τοῦ εὐγενοῦς ἱππότητος δὸν Πασκουάλ Βαρβολοματιο-Φραντσέσκο δὲ Ἀσίζ ὁ . . .

— Φθάνει, ὑπέλαθεν ὁ βασιλεὺς, δὲν σ' ἐρωτῶ τὴν γενεαλογίαν σου· δὲν εἶμαθαι ἐδῶ οὔτε εἰς τὸ βί-πτισμα οὔτε εἰς τὸν γάμον σου· ἐπιθυμῶ νὰ μάθω πῶς σὲ ὀνομάζουσι καθ' ἡμέραν.

— Μεγαλειότατε, με ὀνομάζουσι Τρελὴν.

— Καὶ διὰ τί σὲ ὀνομάζουσι Τρελὴν;

— Διότι δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ὄνομά μου.

— Παράδοξον! ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεὺς.

— Διόλου παράδοξον, ἐπανέλαθεν ἡ παιδίσκη, ἐξ ἐναντίας εἶναι φυσικόν. Ἡ θεία μου λέγει ὅτι εἶμαι πολλὰ Τρελὴ, καὶ διὰ τοῦτο καμμία ἀγία δὲν θέλει νὰ ἔχω τὸ ὄνομά της. Διὰ τοῦτο μ' ἔδωκεν ἓνα ὀ-

νομα τὸ ὁποῖον δὲν προσβάλλει κανένα ἄγιον εἰς τὸν παράδεισον.

— Καλὴ ἀπόκρισις, κόρη μου· βλέπω ὅτι δὲν εἶσαι ἀπὸ τὰς συνήθεις νέας. Δὲν ἤξεύρουσι ὅλοι νὰ περιποιῶνται ὅλους τοὺς ἀγίους τοῦ παραδείσου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἤξεύρεις τόσα πράγματα ἡμπορεῖς νὰ με εἰπῆς τί εἶναι ἓνας σοφός;

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε· ἓνας σοφός εἶναι ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἤξεύρει τί λέγει ὅταν ὀμιλῇ, καὶ τί κάμνει ὅταν ἐνεργῇ.

— Εὖγε! ἀνεφώνησεν ὁ βασιλεὺς· ἐὰν οἱ σοφοὶ μου ἦσαν ὡς τοὺς περιγράφεις, θὰ μετέβαλλα τὸ πανεπιστήμιον εἰς Συμβούλιον τοῦ Κράτους, καὶ θὰ ἔδιδά τὸ βασίλειόν μου νὰ τὸ διοικήσῃ. Καὶ τί εἶναι ἓνας ἀμαθής;

— Οἱ ἀμαθεῖς, Μεγαλειότατε, εἶναι τριῶν εἰδῶν· ὅσοι δὲν ἤξεύρουσι τίποτε, ὅσοι ὀμιλοῦν διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἤξεύρουσι, καὶ ὅσοι δὲν θέλουσι νὰ μάθουν. Καὶ διὰ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν τοὺς ἀμαθεῖς καλὸν εἶναι τὸ σαποῦνι καὶ τὸ σχοινί.

— Ἰδοὺ καὶ παροιμία· ἤξεύρεις τί εἶναι αἱ παροιμίαι;

— Ναι, Μεγαλειότατε· εἶναι ἡ σοφία τῶν ἐθνῶν.

— Καὶ διὰ τί τὰς ὀνομάζουσι σοφίαν τῶν ἐθνῶν;

— Διότι εἶναι Τρελαί. Λέγουσι ἄσπρον καὶ μαῦρον, κατὰ τὴν ὄρεξιν των. Αἱ παροιμίαι εἶναι ὡς ἄλλοι κώδωνες, οἱ ὁποῖοι ἀποκρίνονται ναι ἢ ὄχι, κατὰ τὴν διάθεσιν ἐκείνου ὁ ὁποῖος τοὺς ἀκούει.

Καὶ ταῦτα εἰπούσα ἀνεπήδησεν, ἤρπασε μύτην βομβοῦσαν περὶ τὴν μύτην τοῦ βασιλέως, καὶ μετὰ ταῦτα λαβοῦσα τὴν κοῦκλάν της ἐκάθησε κατὰ γῆς καὶ τὴν ἐνανούριζε.

— Λοιπὸν, Μεγαλειότατε; ἠρώτησεν ἡ κόμησσα Μάρω, πῶς σᾶς φαίνεται;

— ἔχει πολὺ πνεῦμα, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς, καὶ δὲν θὰ ζήσῃ.

— Αἰ, βασιλεῦ! ἀνέκραξεν ἡ νέα· αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶπες δὲν ἀρμόζει εἰς τὴν θείαν μου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι πλέον δέκα χρόνων.

— Σιωπὴ! εἶπεν ἡ γραῖα μειδιάσασα· εἰς τοὺς βασιλεῖς δὲν κάμνουν πρακτικότητες.

— Κόμησσα, ἐπανέλαθεν ὁ βασιλεὺς, μετ' ἤλθε μία ἰδέα, ἀλλὰ τὴν παραδόξως, ὥστε μόλις τολμῶ νὰ σὲ τὴν ἐμπιστευθῶ, καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὴν βάλω εἰς πρᾶξιν. Ποῖος ἤξεύρει ἂν ἡ Τρελὴ δὲν κατορθώσῃ νὰ δαμάσῃ τὸν υἱόν μου; Διὰ τοῦτο μετ' ἤλθε κατὰ νοῦν νὰ κάμω τὴν ἀνεψιάν σου διδασκάλισσάν σου. Πιθανὸν ὁ σκληροτράχηλος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ὑποτάσσεται εἰς κανένα, νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτήν. Τὸ μόνον ἐμπόδιον εἶναι ὅτι ὅλοι θὰ φωνοῦν ἐναντίου.

— Μπᾶ! ἀνεφώνησεν ἡ κόμησσα· ὅλοι εἶναι τό-

σον ζῶα, ὥστε ἀρκεῖ νὰ κάμῃ τις διαφορετικὰ ἀπ' αὐτοὺς διὰ νὰ ἔχη δίκαιον.

ΚΕΦ. Γ'.

Τὸ πρῶτον μάθημα.

Διωρίσθη λοιπὸν ἡ Τρελὴ διδασκάλισσα τοῦ βασιλοπαιδός. Δὲν ἔγεινε μὲν ὁ διορισμὸς ἐπίσημος, δὲν ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς Γενικῆς ἐφημερίδος ὅτι ὁ βασιλεὺς τυχὼν νέαν ἐξόχου νοδὸς ἀνέθεσεν εἰς αὐτὴν τὴν ῥύθμισιν τῆς καρδίας καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ διαδόχου, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἔστειλε τὸν Θελκτικὸν εἰς τῆς κομῆσης διὰ νὰ παίξῃ μετὰ τὴν Τρελὴν.

Ὅταν τὰ δύο παιδία ἔμειναν μόνα, ἠτένισαν τὸ ἐν τὸ ἄλλο σιωπῶντα· μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Τρελὴ ὡς τολμηροτέρα ὀμίλησε πρῶτη·

— Πῶς ὀνομάζεσαι; ἠρώτησε τὸν βασιλοπαιδα.

— Ὅσοι δὲν με γνωρίζουσι με ὀνομάζουσι ὑψηλότατον, ἀπεκρίθη δυσχερῆσθη ὁ Θελκτικὸς, ὅσοι δὲ με γνωρίζουσι με ὀνομάζουσι Πρίγκηπα, καὶ ὅλοι με ἀποτείνουσι τὸν λόγον πληθυντικῶς. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐθιμοταξία.

— Καὶ τί εἶναι ἡ ἐθιμοταξία; ἠρώτησεν ἡ Τρελὴ.

— Δὲν ἤξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ Θελκτικὸς. Ὅταν πηδῶ, ὅταν φωνάζω, ὅταν θέλω νὰ κυλισθῶ κατὰ γῆς, με λέγουσι ὅτι κάμνω ἐναντίον τῆς ἐθιμοταξίας· τότε ἡσυχάζω καὶ στενοχωροῦμαι. Ἰδοὺ ἡ ἐθιμοταξία.

— Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδῶ εἶμαθαι οἱ δύο μόνοι διὰ νὰ διασκεδάσωμεν, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἐθιμοταξίας. Λέγε με σὺ ὡς νὰ ἦμην ἀδελφὴ σου, κ' ἐγὼ θὰ σὲ λέγω σὺ ὡς νὰ ἦσο ἀδελφός μου.

— Πλὴν δὲν με γνωρίζεις!

— Καὶ τί σημαίνει, ἂν δὲν σὲ γνωρίζω; θὰ σ' ἀγαπήσω, τὸ ὁποῖον εἶναι καλλίτερον. Λέγουσι ὅτι χορεύεις θαυμάσια· μάθε με νὰ χορεύω.

Ὁ Θελκτικὸς ἐνηγκαλίσθη τὴν μέσην τῆς Τρελῆς, καὶ ἐντὸς μισῆς ὥρας τὴν ἔμαθε τὴν πόλκην τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

— Πόσον ὠραία χορεύεις! ἀνεφώνησεν ὁ Θελκτικὸς με πόσην εὐκολίαν ἔμαθες!

— ἔμαθα με εὐκολίαν, διότι εἶσαι καλὸς διδάσκαλος· κ' ἐγὼ θὰ σὲ μάθω κάτι τι.

Καὶ λαβοῦσα ὠραῖον βιβλίον περιέχον εἰκόνας, ἔδειξεν εἰς αὐτὸν μνημεῖα, πτηνὰ, ἀνθρώπους, σφοῦς, ζῶα, ἄνθη, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἄπειρα πράγματα τὰ ὁποῖα ἤξευσε εἰς τὸν Θελκτικόν.

— Βλέπεις; εἶπεν ἡ Τρελὴ· ἐδῶ εἰς τὸ πλάγι εἶναι καὶ ἡ ἐξήγησις ὅλων αὐτῶν ἄς διαβάσωμεν.

— Δὲν ἤξεύρω νὰ διαβάξω, ἀπεκρίθη ὁ Θελκτικὸς.

— Σὲ μανθάνω.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ πεισματάρης βασιλοπαιδὴς, δὲν θέλω νὰ μάθω. Οἱ διδάσκαλοί μου με βαρύνουν.

— Ὅσον δι' αὐτοὺς ἔχεις δίκαιον· ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι διδάσκαλος. Νὰ, κύταξες ἓνα Ἄλφα· τί ὠραῖον Ἄλφα! εἶπε Ἄλφα.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Θελκτικὸς Ζαρώσας τὰ ὀφρῦ· διὰ τοῦ· ποτέ μου δὲν θὰ εἰπῶ Ἄλφα.

— Οὔτε διὰ νὰ μ' εὐχαριστήσῃς;

— Ποτέ, ποτέ! φθάνει· δὲν με ἀρέσει νὰ μὴν ἔχουν οἱ ἄλλοι τὴν γνώμην μου.

— Κύριε, ἐπανέλαθεν ἡ Τρελὴ, ὁ εὐγενὴς ἄνθρωπος δὲν ἀρνείται τίποτε εἰς τὰς κυρίας.

— Ἀρνοῦμαι καὶ εἰς τὸν διάβολον, ἀπεκρίθη φουσκώσας ὁ βασιλοπαιδὴς· ἄφες με ἤσυχον καὶ μὴ με σκοτίζεις· δὲν σ' ἀγαπῶ πλέον. Εἰς τὸ ἐξῆς νὰ με ὀνομάζῃς πρίγκηπα.

— Ὑψηλότατε πρίγκηπε, ἐπανέλαθεν ἡ Τρελὴ κατακόκκινη ἀπὸ θυμὸν, θὰ διαβάσῃς, ἢ θὰ εἰπῆς διὰ τί δὲν θέλεις νὰ διαβάσῃς.

— Δὲν θὰ διαβάσω.

— Ὄχι! σὲ τὸ λέγω μίαν, δύο, τρεῖς φοραῖς.

— Ὄχι! ὄχι! ὄχι!

Ἡ Τρελὴ ἐσήκωσε τότε τὴν χεῖρα καὶ πῖφ, πῖφ, κατέφερε δύο γενναῖα βραχίονα εἰς τὸν καλὸν σου υἱὸν τοῦ βασιλέως. Εἶχαν εἰπῆ εἰς αὐτὴν ὅτι καὶ τὰ δάκτυλά της ἔχουν πνεῦμα, καὶ τὸ παραεπίστευσεν.

Ὅταν ὁ Θελκτικὸς ἔλαβε τὴν πρῶτην αὐτὴν νοῦθεσίαν ἐκιτρίνισε καὶ ἔτρεμε· μετὰ ταῦτα τὸ αἷμα ἀνέβη εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐγένεσαν δάκρυα. Ἀλλ' ἐκράτησε τὸν ἑαυτὸν του καὶ με φωνὴν ὀπωσοῦν τεταραγμένην ἀπεκρίθη·

— Τρελὴ, λέγω Ἄλφα.

Καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν ὥραν ἐκείνην, ἔμαθε καὶ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα, ἀπὸ τὸ Ἄλφα ὡς τὸ Ἰμέγα. Περὶ τὰ τέλη τῆς ἐβδομάδος ἐσυλλάβισε, καὶ πρὶν περάσῃ ὀλόκληρος μὴν ἐδιάβαζε τρεχάτα.

Παρ' ὀλίγον ὁ βασιλεὺς νὰ Τρελαθῆ ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ἐφίλει ἀδικόπως τὴν Τρελὴν, καὶ ἀδικόπως τὴν ἤθελε πλησίον του καὶ πλησίον τοῦ υἱοῦ του. Τὴν ἔκαμε σύμβουλόν του. Ὁ δὲ Θελκτικὸς, σιωπηλὸς καὶ σοβαρὸς, ἔμαθεν ὅτι τὸν ἐδίδαξεν ἡ νέα του διδασκάλισσα, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς πρῶτους καθηγητὰς του, οἵτινες ἀπόρησαν διὰ τὸ ἀντιληπτικὸν καὶ τὴν γλυκύτητά του. Τόσον καλὰ ἔλεγε τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς, ὥστε μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ διδάσκαλός του, ὅστις ἐπανελάμβανεν ὡς παπαγάλος τοὺς ὅρους αὐτῆς, ἤρχισε νὰ ὑποπτεύεται μὴ ἔχουσι τινα σημασίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς φιλοσοφίας ἐθαύμαζε τὸν Θελκτικόν· καὶ σημειωτέον ὅτι αὐτὸς ἐδίδασκε καθ' ἑσπέραν εἰς τὸν βασιλοπαιδα τὰ ἐναντία τῶν ὅσα ἐδίδασκεν εἰς αὐτὸν τὸ πρῶτ' ὁ διδάσκαλος τῆς γραμματικῆς. Ἐξ ὅλων

ὅμως τῶν διδασκάλων ἐκεῖνος τὸν ὅποιον ἤκουε μὲ ὀλιγωτέραν δυσαρέσκειαν ἤτον ὁ συνταγματάρχης Βαγιονέτας. Ναι μὲν ἦτον ἐπιτήδειος στρατιωτικὸς καὶ ἐδικαιοῦτο νὰ εἰπῇ μετὰ τινος ἀρχαίου συγγραφέως *Homo sum, humani nihil a me alienum puto*, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπόφθεγμα αὐτὸ θὰ ἐπέφερε μικρὰν τινα τροπολογίαν, καὶ θὰ ἔλεγεν· «Εἶμαι ἄνθρωπος, καὶ ὅ,τι ἀποβλέπει τὴν τέχνην τοῦ κομμωτικῆς τοὺς ἀνθρώπους μὲ εἶναι εὐάρεστον.» Αὐτὸς ἐδίδασκεν εἰς τὸν μαθητὴν του ὅτι ἡ εὐγενεστέρᾳ μελέτῃ ἐνὸς βασιλόπαιδος εἶναι ἡ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι βᾶσις καὶ θεμέλιον τῆς ἀληθοῦς πολιτικῆς εἶναι αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιθεωρήσεις διὰ νὰ κάμνη πόλεμον, καὶ νὰ κάμνη πόλεμον διὰ νὰ ἔχη στρατιωτικὰς ἐπιθεωρήσεις. Ἰσως ὁ Παράδοξος δὲν ἠγάπα παραπολὺ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ κυβερνᾶν. Ἀλλὰ τόσον ἔχαιρε διὰ τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν τοῦ υἱοῦ του, ὥστε δὲν ἤθελε νὰ ταράξῃ κατ' οὐδὲν τὴν ἀγωγὴν του.

— Τίέ μου, ἔλεγεν εἰς αὐτὸν συχνά, μὴ λησμονεῖς ὅτι χρεωστῆς τὰ πάντα εἰς τὴν Τρελὴν.

Ἐνῶ δὲ τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς, ἡ Τρελὴ κοκκινίζουσα ἀπὸ εὐχαρίστησιν, ἠτένιζε τὸν βασιλόπαιδα· διότι ἂν καὶ εἶχε ἄπειρον εὐφυῖαν, εἶχεν ὅμως καὶ τὴν τρέλαν νὰ τὸν ἀγαπᾷ. Ὁ δὲ Θελκτικὸς ἀπεκρίνετο πάντοτε ὅτι ἡ εὐγνωμοσύνη εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν ἡγεμόνων, καὶ ὅτι ὁ ἀπεδείκνυεν εἰς τὴν Τρελὴν ὅτι ὁ μαθητὴς τῆς δὲν ἦτον ἀχάριστος.

ΚΕΦ. Δ'.

Γάμος τῆς Τρελῆς.

Ὅτε ὁ Θελκτικὸς ἔγεινε δεκαεπτὰ χρόνων, εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του, ὁ ὅποιος, προσβητικῶς ἤδη, ἐπεθύμει νὰ ὑπανδρεύσῃ τὸν υἱὸν του·

— Πατέρα μου, εἰζύγισα πολλάκις καὶ μὲ ὑπομονὴν τὰ φρόνιμά σου λόγια· σὺ μὲν μ' ἔδωκες τὴν ζωὴν, ἡ Τρελὴ ὅμως μ' εὐεργέτησεν ἔτι πλέον ζωογονήσασα τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν μου. Ἐνὰ μόνον τρόπον βλέπω πῶς νὰ πληρώσω εἰς αὐτὴν τὸ χρέος μου, νὰ τὴν ὑπανδρευθῶ. Διὰ τοῦτο ἔρχομαι νὰ ζητήσω τὴν ἀδειάν σου.

— Ἀγαπητέ μου υἱέ, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, ἡ ἰδέα αὐτὴ σὲ τιμᾷ. Ναι μὲν ἡ Τρελὴ δὲν εἶναι ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἄλλας περιστάσεις δὲν θὰ σὲ τὴν ἐδίδα· ὅταν ὅμως φέρω κατὰ νοῦν τὰς ἀρετὰς, τὴν ἀξίαν καὶ μάλιστα τὴν εὐεργεσίαν τὴν ὁποίαν σὲ ἔκαμε, λησμονῶ τὰς γελοίας προλήψεις· ἡ Τρελὴ ἔχει ψυχὴν βασιλίσσης· ἀς ἀναβῇ λοιπὸν εἰς τὸν θρόνον σου. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν πολὺ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀγαθότητα, καὶ θὰ συγχωρήσουν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον οἱ μὲν ἀ-

νόητοι θὰ ὀνομάσουν ἄτοπον, ἐγὼ δὲ ἡγεμονικὸν γάμον. Μακάριος ὅστις ἐκλέξει γυναῖκα νοήμονα, ἀξίαν νὰ τὸν ἐννοῇ καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾷ! Αὐριο καίνομεν τὸν ἀρβραβῶνά σου καὶ μετὰ δύο ἔτη ὑπανδρεύεσαι.

Ὁ γάμος ὅμως ἔγεινε ταχύτερον, ἢ ὅσον ὑπέθετεν ὁ βασιλεὺς. Δεκαπέντε μῆνας μετὰ ταῦτα ὁ Παράδοξος ἀπέθανεν ἀπὸ ἀδυναμίαν· αἱ φροντίδες τῆς κυβερνήσεως τὸν εἶχαν φονεύσει. Ἡ γραῖα κόμησσα καὶ ἡ Τρελὴ ἔκλαυσαν μόναι· διότι ὁ μὲν Θελκτικὸς, καὶ τοὶ καλὸς υἱός, ἐνησχολεῖτο ὅλος εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, οἱ δὲ αὐλικοὶ, λησμονήσαντες τὸν δύσαντα ἥλιον, ἐκολάκευαν τὸν ἀνατέλλοντα.

Μετὰ τὴν μεγαλοπρεπεστάτην κηδείαν τοῦ ἀποθανόντος, ὁ Θελκτικὸς ἐτέλεσεν οὐχ ἥττον μεγαλοπρεπῶς καὶ τὸν γάμον του, μετὰ τῆς ἀγαλλιᾶσεως τῶν ἀγαθῶν ὑπηκόων του. Ναι μὲν ἐδιπλασιάσθησαν οἱ φόροι, ἀλλὰ τοῖος ἐλυπεῖτο χρήματα τόσον εὐγενῶς δαπανηθέντα; Συνέβρευσαν πλήθη καὶ ἀπὸ ἀπώτατα μέρη διὰ νὰ θαυμάσωσι τὸν νέον βασιλέα· ἐθαύμασαν δὲ καὶ τὴν βασιλίссαν Τρελὴν, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος καὶ τὸ εὐμενὲς ἦθος κατεγοήτευσε τὰς καρδίας. Συμπόσια διεδέχοντο συμπόσια καὶ λόγοι λόγους, καὶ ποιήσεις ἀηδέστεραι τῶν λόγων. Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πανηγυρις ὥστε καὶ μετὰ ἕξ μῆνας ἐγένετο λόγος δι' αὐτήν.

Τὸ ἑσπέρας ὁ νέος βασιλεὺς ἔλαθεν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὴν ἀξιέραστον νύμφην, πλέον δειλὴν καὶ πλέον συνισταμένην καὶ τῆς Ἡθῆς αὐτῆς, καὶ μὲ ἄπειρον εὐγένειαν τὴν ἔφερεν εἰς τὸν πύργον τοῦ παλατίου. Ὅτε δὲ ἐμβῆκεν εἰς αὐτὸν ἡ Τρελὴ, εὐρεθεῖσα μετὰ τὸν σκότους, εἰς μέρος κκτάκλειστον ἀπὸ σίδηρα καὶ κινλίδας, ἐφοβήθη καὶ ἠρώτησε·

— Ποῦ εἶμεθα ἐδῶ; εἰς φυλακὴν;

— Ναι, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς, ἀτενίσας μὲ βλοσυροὺς ὀφθαλμοὺς τὴν Τρελὴν· εἶσαι εἰς φυλακὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ εὐγῆς ποτὲ παρά ὅταν θὰ σὲ θάψουν.

— Τί λέγεις! ἀνεφώνησε μειδιῶσα ἡ Τρελὴ· Μήπως ἔκαμα κανένα ἐγκλημα χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρω; μήπως σὲ δυσηρέστησα;

— Βλέπω καὶ δὲν ἔχεις μνημονικὸν, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς. Ὅποιος προσβάλλει τὸν ἄλλον, γράφει τὴν προσβολὴν εἰς τὴν ἄμμον· ὅποιος ὅμως προσβάλλεται τὴν γράφει εἰς τὸ μάρμαρον καὶ τὸν χαλκόν.

— Θελκτικέ, εἶπεν ἡ νέα, ἐπαναλαμβάνεις μίαν ἀπὸ τὰς φράσεις τῶν λόγων οἱ ὅποιοι τόσον μὲ ἐστονοχώρησαν. Δὲν ἔχεις τί καλῆτερον νὰ μὲ εἰπῆς;

— Ταλαίπωρη! ἀνέκραξεν ὁ βασιλεὺς· δὲν ἐνθυμῆσαι τὸ βράσιμα τὸ ὅποιον μὲ ἔδωκες ἄλλοτε; ἐγὼ ὅμως δὲν τὸ ἐλησμόνησα. Μάθε ὅτι δὲν σὲ ἐζήτησα διὰ γυναῖκά μου, παρά μόνον διὰ νὰ σ' ἐκ-

δικηθῶ διὰ τὸ ἐγκλημα τῆς καθοσιώσεως τὸ ὅποιον ἔκαμες.

— Φίλε μου, ἀπεκρίθη ἡ νέα μὲ πολλὴν χάριν καὶ ζωηρότητα, μάθε ὅτι ἂν καὶ εἶσαι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἄγριος ὡς γάτος, δὲν σὲ φοβοῦμαι. Σὲ γνωρίζω, Θελκτικέ, καὶ σὲ λέγω ὅτι ἂν δὲν παύσης, δὲν θὰ σὲ δώσω ἕνα ἀλλὰ τρία βράσιμα πρὶν ἐμβῶ εἰς τὸν πύργον· ἄφες με νὰ ἐκβῶ, ἂν δὲν θέλῃς νὰ ἐκπληρώσω τὸν λόγον μου.

— Ἐκπλήρωσέ τον, Κυρία, ἀνέκραξεν ἔξω φρενῶν ὁ βασιλεὺς· ἐκπλήρωσέ τον. Μάθε ὅμως ὅτι δὲν εἶμαι τῶσον ποταπὸς ὥστε νὰ καταπίω προσβολὰς αἱ ὅποια μόνον μὲ αἶμα ἐξιλεόνονται. Θὰ ἰδῶμεν ποῖος θὰ γελάσῃ τελευταῖος.— Νηγιά!

Μόλις ἠκούσθη τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἐφάνη γενειοφόρος δεσμοφύλαξ ἀγριοπρόσωπος. Νεύσαντος δὲ τοῦ βασιλέως ἔσπρωξε τὴν βασιλίссαν, καὶ ἐκλείδωσε τὴν θύραν διπλὰ καὶ τριπλὰ.

Ἐὰν ἡ Τρελὴ ἔκλαυσε, θὰ ἔκλαυσε τόσον ταπεινά, ὥστε κανεὶς δὲν τὴν ἤκουσεν. Ὁ δὲ Θελκτικὸς, θαυμάζων τὴν τόσῃν σιωπῇ, ἀνεχώρησε λυσσῶν καὶ ἀπόφρασιν ἔχων νὰ καταβάλλῃ τὴν ὑπερηφάνειάν τῆς δι' αὐστηρότητος. Ἡ ἐκδίκησις, λέγουν, εἶναι ἡ εὐχαρίστησις τῶν ἡγεμόνων.

Μετὰ δύο ὥρας ἡ κόμησσα ἔλαθεν ἱεροκρυφίως ἐπιστόλιον, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἔμαθε τὴν καταδίκην τῆς ἀνεψίας τῆς. Πῶς ὅμως τὸ ἔλαβε; τὸ ἤξεύρω, ἀλλὰ δὲν τὸ λέγω διὰ νὰ μὴ βλάψω κανένα. Ὅσακις εὐρίσκειται φιλεὺσπλαγγχὸς τις δεσμοφύλαξ, πρέπει νὰ μὴν τὸν ἐκθέτωμεν εἰς κίνδυνον· διότι σπανιώτατος εἶναι ὁ σπόρος τῶν καὶ καθ' ἑκάστην ἐκλείπει.

(Ἔπιται συνέχεια.)

ΠΟΡΚΡΑΔ.

Ἐν Παρισίσις, τῆ 18[30] Ἰανουαρίου 1863.

Ἐλλόγιμε Κύριε!

Ἐν τοῖς «Ποικίλοις» τοῦ ὑπ' ἀρ. 307 φυλλαδίου τῆς *Παρῶρας*, λόγου γενομένου μετὰ τῶν ἄλλων καὶ περὶ ἐλεημοσύνης εἴρηται ὅτι «εἰς αὐτὴν τὴν» Κωνσταντινούπολιν συνεστήθησαν πρὸ ἔτους περὶ τοῦ φιλοanthropικῆς εταιρείας, χάρις εἰς τὴν εὐσεβῆ πρόνοιαν τῆς Κυρίας Λουκίας Καραθεοδωρῆ καὶ τῶν ἀξίων αὐτῆς θυγατέρων, καὶ οὐ μόνον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀλλὰ καὶ ἐν Χαλκηδόνι καὶ Χάλκη.»

Αἱ περὶ συστάσεως τῶν ἐν Κωνσταντινούπολει φιλοπτώχων ἀδελφοτήτων πληροφροῖαι αὐταὶ δὲν ἔ-

χονται ἀκριθείας. Καθόσον μάλιστα ἀφορᾷ τὴν ἐν Σταυροδρομίῳ ἀδελφότητα, εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σαβεβαιώσω ὅτι αἱ Κυρίαί τῶν ὁποίων ὁ γράφας «τὰ Ποικίλα» ἀνέφερε τὰ ὀνόματα ἤθελον λυπηθῆ καίριως ἐὰν ταῖς ἀπεδίδοτο ποτε ἡ ἀπαίτησις ὅτι πρὸς σύστασιν καὶ συντήρησιν τῆς ἀδελφότητος συνετέλεσαν αὐταὶ περισσότερον ἀπὸ τὰς λοιπὰς συναδέλφους τῶν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι κατακεχωρισμένα εἰς τὰς ἐντύπους ἀγγελίας καὶ ἐκθέσεις τῆς ἀδελφότητος.— Ἐὰν δὲν λανθάνωμαι ἡ πρώτη ἰδέα συστάσεως τοιούτων ἀδελφοτήτων ἀνήκει εἰς ἄνδρα γνωστὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ διὰ τὴν φιλογένειαν, τὴν παιδείαν καὶ τὴν μετριοφροσύνην του. Ἀλλὰ περιττὴν νομίζω τὴν περὶ τούτου ἀκριβολογίαν, διότι ἀξιεπαίνος πρὸ πάντων ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως ἡ προθυμία μεθ' ἧς ὅλαι αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει διακεκριμένα ὁμογενεῖς Κυρίαί ἐσπευσαν νὰ ὑποστηρίξωσιν ἔργον, τοῦ ὁποίου τὸ ἀναπόφευκτον εἶχε γίνε ἐπαισητὸν πρὸ πολλοῦ.

Ἐπὶ τούτοις, δέξασθε παρακαλῶ, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξειδικασμένης ὑπολήψεώς μου.

Λ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ.

Πέπρωται, φαίνεται, νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν πολλάκις περὶ φιλοanthropικῶν ἔργων, τὰ ὅποια πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἀτελῆ· διότι ἔχουσι μὲν αἱ Ἀθηναὶ δύο ἄριστα ὄργανα τῶν φρενῶν, βρεφοκομείον, ὀφθαλμοκομείον καὶ ὀφθαλμοκομείον, ὡς λέγουσι, νοσοκομείον, τὰ μέγιστα εὐεργετήσαν τοὺς κατοίκους αὐτῶν, ἀλλὰ στεροῦνται φρενοκομείου καὶ πτωχοκομείου ἀναγκασιότατου κατὰ τὰς παρούσας μάλιστα περιστάσεις, ὅτε οἱ ἐπαῖται ὑπερπλέονασαν ἐν τῇ πόλει τοῦ Κέρκροπος. Εὐτυχῶς ὁ ἀπόγονος τοῦ Φοίνικος θεμελιωτοῦ τῶν Ἀθηναίων φαίνεται τὴν κατοικίαν ἔχων ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου πολλοὶ ὑπάρχουσιν οἱ ὑποδεχόμενοι τοὺς φρενοβλαβεῖς οἴκοι. Καὶ φυλακῶν δὲ καταλλήλων στεροῦμεθα, ἂν καὶ πρὸ καιροῦ ἐς ἄλλῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν σχεδὸν σωφρονιστηρίου. Διετάχθημεν πρὸ τινῶν ἡμερῶν περὶ τοῦ 30 ἔθνοφύλακας νὰ φρουρήσωμεν εἰς τὸν λεγόμενον *Μενδρεσέρ*, καὶ, πλὴν τῆς ἐν αὐτῷ λαμπρᾷ πλατάνου, οὐδὲν ἄλλο ἐθαυμάσαμεν... πολυλοῦ γε καὶ δεῖ. «Παρ' ἡμῖν, λέγει φίλος τις συγγραφεὺς, ὡς φυλακαὶ χρησιμεύουσιν αἱ κρύπται φρουρῶν τινῶν Ἐνετικῶν ἢ ἰδιωτικαὶ τινες καταρρέουσαι οἰκίαι, ἐν αἷς κατάδικοι μεθ' ὑποδίκων, ἄνδρες μετὰ παιδῶν καθείρονται, οὐδεμιᾶς περὶ αὐτῶν λαμβανόμενης φροντίδος, οὐδ' ἀναλογιζομένου τινὸς τὴν ἐκ τοιαύτης ἀκανονίστου συμβιώσεως τῶν κακούργων προερχομένην διαφθορὰν, ἣν ἐκ τῶν φυλακῶν ἐξερχόμενοι, μεταγγίζουσιν εἰς τὴν κοινωνίαν.» Ἀλλὰ, προσθετέον, καὶ χρημάτων ἔνδειαν πάσχομεν, ἀνευδὲ τούτων οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι.

Εἰς ὄφελος τῆς ἐθνοφυλακῆς παρεστάθη ἐν τῷ θεάτρῳ ἡ Παραμονὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, φιλολόγου καὶ ἀρχαιολόγου Κ. Ράγκαβη, ὑπὸ διαφόρων τῆς πρωτευούσης Ἑλλήνων. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀγωνιζόμενοι ἐπραξάν τὸ ἐφ' ἑαυτοῦς, ὅσον εἶναι δυνατὸν ἐπιτηδεύειν εἰς νέους, εἰς τὰ τοιαῦτα μηδέποτε ἀσκηθέντας· τὸ δὲ δρᾶμα ἤρесе πολὺ εἰς τὸ κοινὸν, εἰς τινὰ μέλη τοῦ ὁποίου τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι κακὸν μὲν παράδειγμα δεικνύουσιν εἰς τὸν ὄχλον κραυγάζοντες καὶ θορυβοῦντες, ἐνίοι δὲ καὶ ἀσχημίας προφέροντες, ἐμφαίνουσι δὲ ἡ κρίσεως ἔλλειψιν ἢ τοῦ ἀπαραίτητου πρὸς τὰς γυναικῆς σεβασμοῦ καὶ αὐτῆς τῆς ἀπεριττοτέρας ἀγωγῆς. Ἡ σκηνογραφία, ἐξαιρουμένης τῆς ἐν τῇ τελευταίᾳ πράξει, ἦτο ὅλως ἀνάρμοστος, ὡς εἰκὸς τοῖς ἐκ τοῦ προχείρου παριστωμένοις· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ οἱ διάλογοι μεταξὺ ὀρθίων ἀνθρώπων ἐγίνοντο, διότι οὐθ' ἐν κἀθισμα εὐρίσκετο ἐν τῷ δωματίῳ, οὐτ' αὐτὸς ὁ ἀπαραίτητος παρ' ἡμῖν σκίμπος. Παρατηρήσαμεν πρὸς τούτους καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δράματος διαρκῆ ἐμφασιν (déclamation) εἰς τὴν ὁμιλίαν πάντων τῶν ἀγωνιστῶν, ἐξαιρουμένου μόνου τοῦ πατρὸς τῆς Δάφνης, ὅστις τῷ ὄντι πατριῶς διεξήγαγε τὰ αὐτῷ ἀνατεθειμένα. Ὁ ἥρωις τοῦ δράματος καθ' ἀρχὰς προσεκτικώτερον ἐμονολόγησε, κακοζήλως ὁμῶς ἐφόρει καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν πρώτων πράξεων λευκὰ χειρόκτια, τὰ ὅποια βεβαίως δὲν ἤρμοζον οὔτε εἰς τὴν ἐποχὴν, οὔτε εἰς τὰς ἀπαύστους ὑπὲρ τῆς πατρίδος φροντίδας του. Οἱ θεαταὶ ἐν τῷ θεάτρῳ, οἱ φωτογράφοι ὀπισθεν τῆς μηχανῆς των τὸ φυσικὸν ἀπαίτουσιν.

Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὴν ὑποκρισίαν ἀληθῶν ὑποκριτῶν καὶ οὐχὶ τῶν ἐπὶ τῶν σκηνῶν τοῦ θεάτρου βασιλεῖς ἢ βασιλίσσας ἥρωας καὶ ἡμιθέους ὑποκρινομένων. Δὲν εἴμεθα πολιτικοὶ διὰ ν' ἀναφέρωμεν τὰ τελευταῖον συμβάντα ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ ἂν εἴμεθα δὲν θ' ἀνεξέομεν διὰ μακρῶν αἰτιάσεων τὸ εἰς τὸ ἔθνος προσγενόμενον χάλινον ἔτι καὶ αἰμορροαγῆς καὶ δυσίατον τραῦμα· ἡ ἡμετέρα διήγησις εἰς μερικὸς μόνον ἥρωας τοῦ δράματος τούτου σκοπεῖ δύο στρατιῶται, συστήσαντες ἀνώνυμον ἐταιρίαν, ἀπεδύθησαν πρὸς μεγάλα ἐπιχειρήματα· ὁ μὲν ἐπώλει τὸ ὄπλον του ἀντὶ δραχμῆς ἢ ταλλήρου· τοῦ δὲ ἀγοραστοῦ καταβαλόντος τὸ τίμημα καὶ περρασκευαζομένου πρὸς ἀναχώρησιν, προσέτρεχεν ὁ ἕτερος, μικρὸν ἀπωτέρω καρτερῶν, καὶ ὠργισμένος διὰ τὴν ἀτοπον τοῦ συστρατιώτου πράξιν ἤρπαξε τὸ ὄπλον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κακοδαίμονος ἀγοραστοῦ, ὅστις ἔμενε χάλινον. Καὶ τοιαῦτα μὲν πεντηκοντάκις ἢ καὶ πλέον οἱ κερδαλέοι φρονεῖς καὶ ἐπιχειρηματίαι ἐκείνοι· ὁ δὲ τῆς ἐν Σπάρτῃ ἐκδιδομένης Λακωνίας διανομῆς, ἰδοὺ τί εὐφυέστατα διηγείται·

Νέον ἔτος 1863.

—οοο—

Σάλπιγγί, εἴμαι γὰρ ἡ Στεντορία·
Θέλω ὁμιλήσει παρρησία.
Καὶ ν' ἀκούσετε ἐχθροὶ καὶ φίλοι·
Ἦλθα νὰ σᾶς πῶ τὸν Ἄη Βασιλεῖ.
Πρῶτον τὸ λοιπὸν, μωρὲ παιδία,
Εἴν' ἀπόλυτος ἐλευθερία·
Καὶ χωρὶς λεπτὰ πέρνεις καὶ δίνεις·
Μὲ τὸν βρεφέν σου τρώγεις πίνεις.
Ἔνας πέρνει ἐμὲ, ἐγὼ ἐσένα·
Ἄλλα τὰ ἀρνιά· ἴαι κουρμένα.
Ἦλθε τοῦ Χριστοῦ ἡ Βασιλεία·
Ζήτη τοῦ Λυκούργου ἡ πολιτεία.
Εἰς τοὺς πετεινοὺς ἔχθρα, ταῖς κόττας·
Παίζομεν βιολὶ μὲ δίχως νόττας.
Ἐψηφίσκαμεν μὲ ἀφθονίαν·
Ἐπληθύνσαμεν τὴν Λακωνίαν. (*)
Ἦλθε μέθοδος ποῦ τὰ κουκούλια
Νὰ τὰ τρέψωμεν μὲ τὰ φασούλια.
Ἔτσι ταῖς μωριαῖς ταῖς ξεβρίζονου,
Ταῖς ἐλιαῖς κοιμένας· ταῖς μαζόνου.
Εἰς ταῖς δημοσᾶς καὶ τὰ χωρία,
Ἦσαν ταῖς ἀκρίδαις, τὰ παιδία.
Πέφτουν νὰ τρυγήσουνε τὸ μέλι·
Κλέφτει τὸν αὐθέντη τὸ κοπέλι.
Ὁ Ἄλφρεδος μας θεὰ μᾶς φέρει
Λύραις καρβυαῖς μὲ πλούσιο χέρι.
Βάλετε φωτιά· στήν γειτονιά σας·
Ἐρημώσατε τὰ κτήματά σας.
Κόψτε ταῖς ἐλιαῖς καὶ ταῖς σταφίδες,
Ὅταν ἔλθ' αὐτὸς νὰ ἔρῃ τσουκνίδες.
Πιάσατε τὰ μαχαίρια, κτυπηθῆτε·
Τὰ κουμπούρια σας, κουμπουριασθῆτε.
Ἄτιμάσατε τὸν γείτονά σας,
Νὰ τιμῆσατε τὸν βασιλεῖά σας.

—ο—

Εἴμεθα οἱ Ῥωμιοὶ, παιδιὰ, παιδιὰ·
Ἀπατώμεθα μὲ εὐκολία.
Θέλομεν τὸν ἄλλον νὰ βοηθήσῃ·
Χέρι μας κάνεις νὰ μὴν κουνήσῃ.
Θέλομεν χωράφια ἄλωνισμένα·
Θέλομεν ἀμπέλια τρυγημένα.
Χωρὶς ὄργωμα ἢ νὰ σκαφθοῦνε,
Χωρὶς νὰ σπαρθοῦν, νὰ κλαδευθοῦνε.
Δικαιώματα μικροὶ μεγάλοι,
Ἄλλὰ χρεωστοῦν πάντοτε οἱ ἄλλοι.
Τὸν χριστιανισμόν ἔχεις· στὰ χεῖλη,
Τὸν ἑλληνισμόν εἰς τὸ κονδύλι,
Ἄλλὰ δὲν ζεσταίνου τὴν καρδιά μας·
Ἄν τυχὸν ἰδοῦμεν γείτονά μας,
Νὰ γῆ τὸ ψωμί ἐν ἀφθονία,
Μᾶς ἐτρέλανε φθόνου μανία.
Πές μας τοῦ Χριστοῦ μας ἡ θρησκεία
Εἴν' ἡ ἀρπαγὴ κ' ἡ ἀδικία·
Λέγει αὐτὸς κάνεις φωτιά νὰ βάλῃ,
Νὰ βαλθῇ τοῦ ἄλλου· στὸ κεφάλι;

(*) Ἐννοεῖ τὴν πασίγνωστον αὔξησιν τῶν ἐν τῇ κἀλῃ ψήφων κατὰ τὰς τελευταίας ἐκλογάς.

Ἦ θέλει ἄστερνοι νὰ εἶν' οἱ πρώτοι·
Τί σημαίνουσι οἱ τόσοι κρότοι;
Λέγει τοῦ Χριστοῦ μας ἡ θρησκεία
Νὰ φερῶμεθα ὡσάν θηρία·
Ἦ καὶ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀγαπῶμεν;
Κ' ἔτι τὸν Θεόν μ' αὐτὸ τιμῶμεν;
Σὺ Σχολαστικὲ μὲ τὸν Σωκράτη,
Σ' εἶπε· τ' ἄλλοινοῦ βγάλε τὸ μάτι;
Ἦ ὁ Ἄριστείδης τάχα λέγει,
Καῦσε τὸν ἐχθρὸν σου καὶ ἂν κλαίγῃ
Κάμε σιδερένια τὴν καρδιά σου
Καὶ ἐξόντωσε τὸν γείτονά σου;
Ὅχι! ἀλλὰ ἔτι πολιτεία
Δὲν φτουρᾷ ποτὲ μὲ ἀδικία.
Εἶναι ὁ Ἄλφρεδος φωτισμένος
Νέος μὲ ἀρετὰς χαριτωμένος.
Δι' αὐτὸ ἡ νόμφη, ποῦ θὰ πάρῃ,
Θένα τρέχει μόνη· στὸ παζάρι;
Ἦμπορεῖ μ' αὐτὸ νὰ τὸν ἐλκύσῃ;
Ἦμπορεῖ αὐτὸς νὰ τὴν τιμήσῃ;
Μάλιστα ὡς εἶναι ζωντοχῆρα,
Ἐρημη, πτωχὴ καὶ κακομοίρα,
Ποῦ τὸν πρῶτον ἄνδρα της χωρίζει,
Τρέχει· στὸ παζάρι καὶ γυρίζει;
Γιὰτ' εἶν κληρονόμα καὶ προσμένει,
Πρέπει νὰν ζουρλή, δαίμονισμένη;
Τὴν κληρονομίαν ἔχουν ἄλλοι·
Δίκη θὰ γινῇ πολλὰ μεγάλη.
Κ' εἶναι ὄρφανὴ καὶ δικηγόρον
Δὲν θὰ βρῇ μὲ δίχως πλούσιον φόρον.
Δι' αὐτὸ, παιδιὰ, μὴ καρτεροῦμεν·
Ἄς σκεφθῇ καθεὶς τί θὰ γινούμεν.
Μὴ μᾶς εὔρη τὸ ἐξήντα τρία
Μ' εἶσι λερωμένην τὴν καρδιά.
Μόνος σου κενίσεις τὸ κεφάλι·
Μὴ προσμένῃς νὰ σε λούσουν ἄλλοι.
Ἄλλους μὴ προσμένῃς νὰ σε ντύσουν,
Ἄν δὲν ἔχῃς νόχια, νὰ σε ζύσουν.

—ο—

Ἄλλὰ δι' αὐταῖς ταῖς συμβουλαῖς μου,
Κύριοι καὶ καλάς οικοκυραῖς μου,
Καὶ σεῖς πρέπει νὰ διακριθῆτε,
Κάπως καὶ ἐμὲ νὰ θυμηθῆτε.
Νὰ μοῦ δώσατε ὀκτὼ φλωρία,
Στὸν κακὸν καιρὸν παρηγορία·
Εἴμ' ὁ Διανομῆς Παναγιώτης
Θερμὸς, ντεσπεράδος Πατριώτης,
Ποῦ μοιράζοντας τὴν Λακωνία
Ἐπῆγαν νὰ μοῦ κόψουν τὰ αὐτὰ,
Καὶ ὑπέφερα μεγάλους πόνους·
Κ' εἰς πολλοὺς εὐτυχισμένους χρόνους.

Ἀκριβῆς ἄμα δὲ καὶ συγκινητικὴ ἐξεκόνισις τῶν ἐν Λακωνίᾳ συμβαινόντων!

Ξένος δὲ τις καὶ ὀξύνους συγγραφεὺς, ὁ Ἀλβερίκος Σακόνδος λέγει ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Univers illustre τὰ ἐξῆς.

«Οὐδέποτε ὑπῆρξε θρόνος τόσον δυσπλήρωτος ὅσον ὁ Ἑλληνικός. Ὁ κύριος Ἐδμόνδος Ἀβου τὸν ἀπεποιήθη ὀριστικῶς· ὁ δὲ πρῶτος τῆς Ἀρωικῆς βασιλεὺς ἀπέσυρε τὴν ὑποψηφιότητά του, νῦν δὲ καὶ

ὁ δούξ τοῦ Κοβούργου γράφει πρὸς τὸν λόρδον Παλμερστῶνα ὅτι σοβαρώταται σκέψεις τὸν ἀναγκάζουσι ν' ἀρνηθῇ τὴν προσφερομένην αὐτῷ τιμὴν.

Ἄλλ' εἰ πιστευτέον τοῖς σχολίοις διαφόρων ἀνθρώπων, λεγόντων ὅτι εἶναι καλῶς πληροφορημένοι, αἱ «σοβαρώταται σκέψεις» ἄς ἐπιπλακτεῖται ὁ δούξ τοῦ Κοβούργου, εἶναι πολλῶν κουφότεραι ἢ ὅσον λέγει ἡ αὐτοῦ ὕψηλότης.

Καλὸν εἶναι νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ δούξ τοῦ Κοβούργου εἶναι τέλειος μαθητὴς τοῦ ἁγίου Ἰβέρτου, ἀντιζήλος τοῦ Λέοντος Βερτρὰν, ἐφάμιλλος τοῦ Γεράρδου καὶ τοῦ Βομβονιέλου, ὁ τολμηρότατος τῶν θεραπευτῶν τῆς Γερμανίας, ἀφ' οὗ χρόνου ὁ Freyschutz ἀπεσύρθη ἀπὸ τοῦ κυνηγετικοῦ κόσμου.

Ἦ πρὶν ἢ δεχθῇ τὰς προτάσεις τῆς Ἀγγλίας, ὁ δούξ τοῦ Κοβούργου ἐτηλεγράφησε πρὸς τινὰ βέβαιον φίλον ἐν Ἀθήναις οἰκοῦντα τὰ ἐξῆς·

«— Ἐχετε ἐκεῖ ἄφθονον κυνήγιον;
Καὶ ὁ φίλος ἀπεκρίθη, ὑπερ ἀληθέστατον·
«— Οὔτε ἄφθονον, οὔτε μὴ ἄφθονον· δὲν ἔχομεν διόλου κυνήγιον.»

Ἡ ἀπελπιστικὴ αὕτη ἀπάντησις ὑπερηγόρευσε τὴν τοῦ δούξ πρὸς τὸν λόρδον Παλμερστῶνα.

Ἄι σοβαρώταται λοιπὸν σκέψεις εἶναι ἡ ἔλλειψις φασιανῶν, περδικῶν, λαγωῶν καὶ λαγιδέων εἰς τὴν πατρίδα τοῦ θεοῦ Ὁμήρου. Πόθεν κρέματα ἢ μοῖρα τῶν ἐπικρατειῶν!

Τὸ αἴτιον ὁμῶς τὸ διακωλύσαν τὴν αἰσίαν περραίωσιν τῶν πρὸς τὸν Κ. Ἐδμόνδον Ἀβου διαπραγματεύσεων ἔχει πηγὴν σοβαροτέρην. Ὁ Κ. Ἀβου ἤρνηθη νὰ ἐξομώσῃ τὴν καθολικὴν θρησκείαν ἐν ἣ ἐγεννήθη καὶ ἐν ἣ θέλει ν' ἀποθάνῃ. Ὁρέλιος δὲ ὁ Α' πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀρωικῆς ἀγνοοῦμεν διὰ τί ἀπεποιήθη αἵφνης κτλ. »

Καὶ ταῦτα μὲν ἔχει καλῶς· ἀλλὰ πῶς ὁ Κύριος Ἀλβερίκος ἐπιβεβαιῶσεν τὸ τηλεγράφημα τοῦ ἐν Ἀθήναις οἰκοῦντος λέγων ὅτι ἀληθῶς δὲν ἔχομεν διόλου κυνήγιον; Ἐὰν ἔλεγεν ὅτι δὲν ἔχομεν ἀφθονον κυνήγιον, ἴσως ἔλεγεν ἀλήθειαν, διότι ὀλίγοι δὲν φθονοῦσιν, ὀλίγοι εἶναι ἀφθοροὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ὅτι ἐλλείπουσι λαγῶι, λαγιδεῖς,

Πέρδικες θοῦροι καὶ πυρώδες, αἰολόδειροι (*), καὶ φασιανοὶ, ἐν ᾧ ἐλπίζομεν ὅτι θέλομεν ποτε ἀνακτήσει τὴν πατρίδα αὐτῶν, τὸν Πόντον ἢ τὴν Κολχίδα, ἐν οἷς ἑκατέρους ὑπάρχει ποταμὸς Φᾶσις καλλίροος, μένος ὄβριμον Ἡρακλῆος (**), φασιανοὶ ἐν Ἑλλάδι! φασιανοὶ καὶ φθοεροὶ ἄνδρες! Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς πολλοὺς ἔχομεν καὶ οἱ πρόγονοι ἀφθονοὺς, οὐχὶ συκοφάνους ἀλλὰ συκοφάντας, ἐμέτρησαν! . . .

(*) Ὁππ. κυνηγ. β'.

(**) Ὁρφ. Ἀργ.

Εξεδόθη εσχάτως ἐν Παρισίαις ὠφέλιμον βιβλίον ἐπιγραφόμενον *Μικρὰ χρονικά τῆς ἐπιστήμης*, ἀναγκαῖον εἰς πάντα ἄνθρωπον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα ἐπιστημονικά μὲν, ἀλλὰ καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ἐγκύκλια διδάγματα. Μεταξὺ ἄλλων διδάσκειται τις τὸν τρόπον δι' οὗ δύναται νὰ μετενεχθῇ εἰκὼν ἐλαιογραφικὴ ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἄλλο πανίον, ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην σανίδα.

Προσάπτεται πρῶτον εἰς τὴν εἰκόνα διὰ κόλλας περιεχούσης πολλὴ σκόροδον ὠμὴ μέταξ (Soie écrue) λεπτοτάτη. Εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἐπειτα, ἐπὶ τῆς μετὰ τῆς αὐτῆς, ἐντελῶς ἀπεξηραμένης, τίθεται φύλλον χάρτου ἄνευ κόλλας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἕως οὗ ἡ εἰκὼν καλυφθῇ, ὑπὸ παχέως στρώματος χαρτονίου. — Τούτου γενομένου ὁ πίναξ ἐξοπλοῦται πρηνῆς ἐπὶ τραπέζης λειοτάτης. Καθιστᾶσι δ' αὐτὸν ἀκίνητον διὰ ταινιῶν ἐκ χάρτου ἢ πανίου παρακολητικῶν. — Μετὰ ταῦτα διὰ πρίονος καὶ ρυκάνης, ἐάν ἡ εἰκὼν ἐπὶ σανίδος, ἀφαιρεῖται τὸ ξύλον μέχρι παρα τὴν εἰκόνα· τὸ δὲ λειπόμενον ἀποξέεται ὑπὸ χειρῶν ἐπιτηδείων καὶ μετ' ἀπείρων προφυλάξεων διὰ ξύστρων. Ἐάν δ' ἡ εἰκὼν ἐπὶ ὀθόνης, βρέχουσι καὶ ἀφαιροῦσι ταύτην εἴτε εἰς μικρὰ τεμάχια, εἴτε κατὰ κλωστήν. — Δὲν μένει πλέον ἢ λεπτοτάτη ἐπιδερμὶς κεκαλυμμένη ὑπὸ στακτοχρόου στρώματος. Τούτου ἀφαιρεθέντος διακρίνονται καθαρῶς τὰ ἰχνογραφήματα, τὰ προσεδιάσματα καὶ ἡ ἐν τούτοις πρόπειρα. Τὸ στακτόχρουν αὐτὸ στῶμα ὑπάρχει ἕνεκα τῆς πρώτης παρασκευῆς τῆς ὀθόνης. Σύγκειται δ' ἐξ ἰσπανικοῦ λευκοῦ ἀναλελυμένου εἰς ὕδωρ περιέχον κόλλαν, καὶ δι' αὐτοῦ ἀλείφονται καὶ αἱ ὀθόνη καὶ αἱ σανίδες ὅπως λειανθῶσιν αἱ μικρὰ ἀνωμαλίαι. — Δι' ὕλης ταχέως ξηραίνουμένης ἐπιτίθεται ἐπὶ τῆς γυμνωθείσης ἐπιδερμίδος ἄλλη ὀθόνη, ἄλλη σανὶς, πιέζεται διὰ κυλίνδρου βαρέος, προσκολλῶντος ἐντελῶς αὐτάς εἰς τὴν ζωγραφικάν. — Δώδεκα ἢ δεκαπέντε μετὰ τοῦτο ἡμέρας ἐκκολλῶσιν ἀπὸ τῆς τραπέζης τὴν ἀνανεωθεῖσαν εἰκόνα, ὑγραίνουσι διὰ σφογγαρίου τὸ χαρτόνιον ὅπου ἐκκολλᾶται μετὰ μεγίστης εὐκολίας· τοῦτο δὲ μόνον λείπεται ἢ πλῆσις τῆς εἰκόνης καὶ τὰ βερνίκωμα.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, τὸν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως Κυρίου Ἐβρίκου Βερθού ἐκτιθέμενον, ἀνεκαινίσθη ἡ παριστάσα τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ εἰκὼν τοῦ Ραφαήλου, ἡ ἐν τῷ Λούβρῳ γηράσασα καὶ πρὸ δύο ἐτῶν ὑπ' ἐντελοῦς καταστροφῆς ἀπειλουμένη, ὡς καὶ ἄλλαί πολλαὶ ἐν τοῖς τῶν Παρισίων μουσεῖοις εἰκόνας.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐφόρου ἐσώβρακον ἢ οὐ; Ζήτημα σπουδαῖον συνταράξαν ἐκάστοτε τοὺς ἀρχαιολόγους τῆς ὑψηλίου, καὶ λυθὲν τέλος πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν Πομπηίᾳ κατὰ τὴν ἐφημερίδα *Ita. Nar* διηγουμένην τὰ πρᾶγμα οὕτως·

« Ἀνακάλυψις ἀξία λόγου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Πομπηίας Κυρίου Ἰωσήφ Φιορέλλιου προχθὲς (ἡ Φεβρουαρίου ν. ε.) ἐν ᾧ ἔσκαπτον εἰς βάθος δεκάκις σπιθαμίων, ἢ σκαπάνη ἐνέσκηψεν ἐπὶ μικροῦ σωροῦ νομισμάτων καὶ κοσμημάτων. Ὁ Κύριος Φιορέλλιος ἐξηκολούθησεν ἐπιμελέστατα τὴν ἀνασκαφήν, ἀφαιρῶν τὴν σχεδὸν στερεοποιηθεῖσαν γῆν κατὰ ψαμίον. Μετὰ τινὰς ὥρας ἐργασίας ἀνεκαλύφθη ἀλώβητος τύπος γενόμενος ὑπὸ τῆς τέφρας ἀνδρὸς κατὰ γῆς ἐκτεταμένου, οὔτινος αἱ μὲν σάρκες ἦσαν ἐξηραμέναι, ὁ δὲ σκελετὸς ἐντελής. Ὁ Κύριος Φιορέλλιος διενόηθη εὐτυχῶς νὰ ἐκμάξῃ διὰ γύψου τὸ σχῆμα τοῦ Πομπηίου ἀνδρός. Τὸ δὲ ἔκμαγμα ἐπέτυχεν ὀλοσχερῶς, πλὴν δύο τεμαχίων τοῦ βραχίονος καὶ τῆς κνήμης, εἰς ἃ εἰσέδυσεν ἡ ἐκ τῆς λάθας ἄμμος ἀντὶ τῆς τέφρας καὶ ὡς εἰκὸς δὲν διετήρησε τὸν τύπον.

« Ὁ ἔκμαχθεις ἄνθρωπος φέρει ὅλους τοὺς τύπους ἐντελέστατα· μύστακες, τρίχες τῆς κεφαλῆς, πτυχὰτ τοῦ ἐνδύματος, ὑπόδημα, ὅλα εἶναι θαυμασίως ἐπιτετυχημένα. Τὸ δὲ περίφημον ζήτημα τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Γρονοβίου καὶ Γρεβίου ἐλύθη· οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἐσώβρακα! Οἱ δ' ἀρχαιολόγοι θέλουσι τέλος δυνηθῆν νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ οἱ ἀρχαῖοι ἔδδον τὸ σανάλιόν των, βλέποντες πτέρναν ὑποδήματος ἐντελῶς διὰ σιδήρου περιβεβλημένην.»

Ἀλλ' ἅς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν νέαν ἱστορίαν, ἐάσαντες χαίρειν τὴν τε ἀρχαίαν καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους.

Τὴν ἀφθονον χιόνα τὴν καλύψασαν εἰς ὕψος ἐνὸς ποδὸς τὴν πόλιν καὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα τὸ λοιπὸν ὁροπέδιον τῆς Ἀττικῆς, διεδέχθη βορέας, οὐχὶ μὲν ψυχρὸς, ἀλλὰ δυσάρεστος καὶ τοῦτον διήμερος βροχὴ καὶ μελαΐα. — Τὴν σχεδὸν ἀχόρευτον ἀποκρέω διεδέχθη μετὰ σεισμοῦ καὶ ἄνευ *κοιλοῦμαρ* ἡ ἀμειδῆς τεσσαρακοστὴ συμπαρέλκουσα φασήλους, χαθιάρια, καὶ φακάς, — ἡ δὲ ἑταιρία τοῦ ἀερίου βάφει ἐκ νέου δι' ὠραίου πρασίνου χρώματος τοὺς φανούς τῆς πόλεως, μὴ ἀκούσασα, φαίνεται, αὐτὴ μόνη τὸ περιαιγόμενον καὶ περιχόμενον δίστιχον. Σ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

MARTIOT 4, 1863.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ ἀναγγείλαντες τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτου Εὐνάρδου, εἶπομεν ὅτι ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἀνηγόρευεν αὐτὸν πολίτην Ἕλληνα. Ἰδοὺ τὸ ψήφισμα κακοζήλως συνταταγμένον ἢ μᾶλλον ἀσύντακτον, καὶ περιέργως νενοημένον.

« Ἐπειδὴ ὁ εὐγενέστατος ἱππότης Κ. Ι. Γ. Εὐνάρ-

δος, ἐκ Γενεύης ὀρμώμενος, ἀγαθὰ φρονῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ζήλω ἐνθέρμῳ ἐκκαϊόμενος, καὶ ἐργῶ τὴν γνώμην ἐπιδεικνύμενος, καὶ ὑπερασπιζόμενος παντοίοις τρόποις τὰ ἱερά τοῦ Ἕλληπος δίκαια, δέδοκται παντὶ τῷ ἔθνει εὐγνωμονοῦντι εἰσποιήσασθαι τὸν ἄνδρα καὶ μέλος τοῦ ὅλου ἀναδείξαι.

« Τούτου ἕνεκεν ἡ ἐθνικὴ Γ' τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις ἀσμένως ἀποδεχομένη τὴν προσφορὰν καὶ πολιτογραφούσα αὐτὸν ἀληθῆ Ἕλληνα καὶ πολίτην τῆς Ἑλλάδος, κοινωνῶν τῶν νόμων καὶ συμμετοχῶν πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἀναγνωρίζει διὰ τοῦτο προσφερομένου αὐτῷ ἐπισήμου τοῦδε ἐγγράφου.»

Ἰδοὺ καὶ ἡ συνοδούσασα τὸ ψήφισμα ἐπιστολὴ τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως Γ. Σισίνη.

« Ἐμπερικλείεται πολιτογράφῃς εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἕλλ. ἔθνους ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν φρονημάτων σας καὶ ὑπὲρ τῶν εὐεργετικῶν διαθέσεων ὅπου ἐδείξατε πρὸς αὐτό.

« Ἡ ἔθν. Γ' τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις, πρὶν ἢ διαλυθῆ, δούσα τέλος εἰς τὰς ἐργασίας της, δὲν ἐλησμόνησε τὸν εὐεργέτην της, ἀλλὰ τιμῶσα καὶ σεβομένη τὸν θεραπεύσαντα τὰς δυσιάτους πληγὰς τῆς πατρίδος, καὶ ἐλπίζουσα ἐφεξῆς μεγαλητέρας εὐεργεσίας σᾶς ἐπολιτογράφησε.

« Λαμβάνω λοιπὸν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς συγχωρῶ πολίτην Ἕλληνα, καὶ νὰ σᾶς ἐνθυμίσω ὅτι οἱ συμπολιταὶ σας πλησιάζουν εἰς τὸν ὄρμον τῆς σωτηρίας των, ἀλλ' ἔχουν οὐ τὴν τυχούσαν ἀνάγκην εἰσέτι τῆς γενναίας συνδρομῆς σας ἐωσοῦ φθάσουν εἰς τὸν σκοπὸν των.

« Ἔχουν ἤδη ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τὸν μέγαν ἄνδρα λόρδον Κοχράντ' ἔχουν ἐπὶ τῶν στρατευμάτων τὸν καλὸν καγαθὸν Τσοῦρτς· προσέκαλεσαν καὶ τὸν κόμητα Ι. Καποδίστριαν κυβερνητὴν εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ τῶρα μᾶλλον εἶπερ ἄλλοτε, ἔχουν ἀφευκτὸν ἀνάγκην τῶν φιλανθρώπων βοηθημάτων σας, ὅτε ἡ ἔλλειψις τῶν ὠν οὐκ ἄνευ γίνεται καθ' ἡμέραν αἰσθητοτέρα ἐκ τῶν περιστάσεων τῆς νέας πατρίδος σας, ἣτις ἐνατενίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν πεφωτισμένον κόσμον, καὶ ἐλπίζει ὅτι δὲν θέλει καταίσχυρῆ εἶχουσα τοιοῦτους προστάτας.

« Ἐν Τροιζῆνι, τὴν 5 Μαΐου 1827. »

Ἐνταῦθα προσθέτομεν καὶ τὰ ἐν τοῖς *Débats* γραφέντα ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Guizot.

« Ἐμάθομεν μετὰ πολλῆς λύπης τὸν θάνατον ἀληθῶς ἐναρέτου ἀνδρὸς, τοῦ Κ. Εὐνάρδου· τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ὠραίου τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος. Δεκαπενταετῆς ἐτι εἰδείξεν ὅτι ἦτο ἐκ τῶν τολμώντων νὰ ριψοκινδυνῶσιν ὑπὲρ τῶν ἰδίων δοξασιῶν· διότι τὸ 1793 συνεπολέμησε μετὰ τῶν ὑπερμάχων τοῦ Λουδοῦνου. Καὶ ὅτε ἡ Ἐθνικὴ συνέλευσις καθυπέταξε μετὰ φοβεράν

πολιορκίαν τὴν πολυδάκρυτον ταύτην πόλιν, αὐτὸς δὲ ζωορηθεὶς ἐμελλε νὰ θανατωθῆ, ἡ ἡλικία καὶ ὁ οἶκος ἐσώσαν αὐτόν· διότι ἰδοῦσα τὸν νέον ἰστάμενον παρὰ τὸν θάλαμον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἡ σύζυγος ἐπιτρόπου τινος τῆς συνελεύσεως ὅπως ἀνακρίθη· « ἄφες κἀν τοῦτον » εἶπε. Καὶ ἐπειδὴ τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ εἰς θάνατος πλέον ἢ ἔλαττον οὔτε ἐμνημονεύετο, ἀπελύθη ὁ νέος. Ἐλθὼν δὲ εἰς Ἑλβετίαν δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσελθῇ εἰς Γενεύην, ἀλλὰ λαβὼν παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰκοσιπέντε ὑπέρπυρα μετέβη εἰς Γένουαν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς μικρὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Γενόμενος δὲ πλούσιος δὲν ἀφιερώθη εἰς μόνην τὴν θεραπείαν τῶν ἰδίων συμπερόντων καὶ ὑποθέσεων, αἱ δὲ δοκιμασίαι τῶν ἐπαναστάσεων δὲν κατέστησαν αὐτὸν ἀδιάφορον πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας. Διὸ ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάτησαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐτάχθη μετὰ τῶν ἐνθερμοτέρων συντηγῶρων καὶ τῶν γενναιοτέρων φίλων τοῦ μικροῦ τούτου λαοῦ, ὅστις ἤθελε νὰ λάβῃ ἰδίαν ὑπαρξιν καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ. Δραστήριος, ἀκάματος καὶ ἐλευθέριος, γνωστὸς καὶ διὰ τὴν τιμὴν καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν περὶ τὰς συναλλαγὰς, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν περιουσίαν καὶ τὰς ἐκτεταμένας σχέσεις αὐτοῦ, πρὸς τοῦτοι; δὲ (πρᾶγμα σπάνιον) καὶ τὰς εἰλικρινεῖς συμβουλὰς τῆς ἰδίας φρονήσεως καὶ τὸν ζῆλον αὐτοῦ. Πολὺς χρόνος δὲν παρήλθεν ἐκτοτε, ὥστε οὔτε ἡμεῖς πρέπει νὰ φαινόμεθα ψυχροὶ πρὸς τὰς γενναίας ταῦτας ἀναμνήσεις. Νὰ μὲν ἐγήρασαν αἱ *Μεσσηνιαί*, καὶ ὁ ποιητὴς τῶν *Ἀνατολικῶν* δὲν εὐρίσκει πλέον δάκρυα διὰ τὸν Ἑλληνοπαῖδα τὸν ζητοῦντα πυρίτιδα καὶ σφαίρας. Ἡ ἐπιπόλαιος εἰρωνεία τοῦ Ἄβου περιέφερον ἡμᾶς εἰς σύγχρονον Ἑλλάδα, ὅπου δὲν εἶδομεν σχεδὸν πλέον οὔτε τὴν ἀρχαίαν οὔτε τὴν νεωτέραν· ἀλλὰ τὰ πρόσφατα γεγονότα ἤνοιξαν τὴν θύραν καὶ εἰς πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ εἰς πολλοὺς κινδύνους. Ἀδιάφορον ὅμως· διότι ταῦτα πάντα δὲν ἐξαλείφουσι τὴν Ἑλλάδα πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἀναλαβοῦσαν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἰδίας τύχης καὶ τοῦ ἰδίου μέλλοντος, καὶ ταχθείσης μετὰ τῶν ἐθνῶν ἅτινα ζῶσι καὶ ἔχουσι βεβύτητα· καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ ἀνώτερον τῶν ὠδῶν, διότι μαρτυρεῖ πράγματα, πράγματα μόνιμα καὶ δημόσια, μέγιστα μὲν πρὸς τὴν Εὐρώπην ὅλην, ἀξιολογώτατα δὲ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς βοηθήσαντας αὐτήν. Ὅταν δὲ τις τῶν γενναίων τούτων ἀνδρῶν ἀποθνήσκει, ἔστω καὶ μὴ ποιητὴς ἢ στρατιώτης, εἶναι ἄδικον νὰ μὴ τιμῶμεν τὴν μνήμην αὐτοῦ. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι τὴν εἰδήσιν τοῦ θανάτου τοῦ Εὐνάρδου θέλουσιν ἀκούσει οἱ εὐγνωμονοῦντες Ἕλληνες μετὰ πολλῆς λύπης. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλβετία, ὅπου κατεσκεύαζεν ἐσχάτως ἰδίαν δαπάνην, μουσεῖον ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, θέλει κηρύξει τὴν

ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός· ἀπέθανε δὲ τὴν παρελθούσαν Πέμπτην ὀγδοήκοντα ἐπτά ἐτῶν. Ἐρατοῦ τῶντι τὸ ἀποθνήσκειν μετὰ μακρὸν βίον, ἀλλὰ βίον ἔντιμον καὶ κοινωφελῆ· καὶ τοῦτο ἀνατρέπει τὸ ἀποτρόπαιον ζήτην τοῦ εἰδωλολάτρου ἐκείνου ποιητοῦ, ὅστις ἔλεγεν ὅτι «οἱ παρὰ τῶν Θεῶν ἀγαπώμενοι ἀποθνήσκουσι νέοι.»

Κατ' αὐτὰς γίνεται λόγος πολὺς εἰς τὴν πρωτεύουσαν περὶ μυστικῶν ἐνεργειῶν σκοπῶν ἐχουσῶν τὴν ἀνθρώπων τῆς πεσοῦσης δυναστείας, καὶ κέντρον τὸν πρόξενον τῆς Βαυαρίας, ὅστις καὶ ἀνακριθεὶς ἐφυλακίσθη τοσοῦτον δὲ ἐξωγκώθη τὸ πρᾶγμα, ὥστε ὁ καταλαβὼν φόβος τοὺς πολίτας ὑπῆρξεν ἀνώτερος καὶ τοῦ ἐπικρατήσαντος τὴν 9 Φεβρουαρίου. Τὸ πρᾶγμα ἐθεωρήθη ὡς πρόδρομος μεγάλων δυστυχημάτων, ἐζηλείφη καὶ ἡ ἀπολειφθεῖσα ἐλαχίστη χρηματικὴ πίστις, καὶ ἄνθρωποι εὐποροὶ κατήντησαν διὰ τὴν διακοπὴν τῶν συναλλαγῶν νὰ στερωθῶνται καὶ αὐτῶν τῶν καθημερινῶν ἐξόδων. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἦσαν εὐτυχῶς ὅπως παρεστάθησαν, ὡς τοῦλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀπαντήσεων τῶν ὑπουργῶν. Τὸ λυπηρὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐγένοντο προτάσεις εἰς τὴν Συνέλευσιν νὰ ψηφισθῶσι μέτρα ἀνακαλοῦντα τὰς αἰματηρὰς σκηνὰς τῆς πρώτης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. ἔχοντες τὴν παράδοξον τάσιν ν' ἀπομιμῶμεθα αἰωνίως, καὶ μάλιστα τὰ τῆς Γαλλίας, δὲν ἀποφασίζομεν τοῦλάχιστον νὰ διακρίνωμεν τοὺς καιροὺς, τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς σκοποὺς. Ἡ ἐπαναστασις ἐκείνη τῆς Γαλλίας ἦτο ὑπὲρ μεταπολιτεύσεως· τὸ προαιώνιον ἀπόλυτον σύστημα ἐπρόκειτο νὰ μεταβληθῆ εἰς φιλελεύθερον. Ἀλλ' ἡ ἡμετέρα, ἡ τῆς 14 Ὀκτωβρίου, τοιοῦτον σκοπὸν δὲν εἶχε, διότι τὸ πολιτεύμα μένει τὸ αὐτὸ· δὲν ἔχει νέας ἀρχὰς νὰ ὑποστηρίξῃ· δυναστείαν μόνον κατέλυσε, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀμέσως ἄλλην ἐξήτησεν ἄνευ οὐδενὸς ὄρου. Εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπῆρχον δημοκρατικοὶ καὶ ἀντιδημοκρατικοὶ, συνταγματικοὶ καὶ ἀντισυνταγματικοὶ, ἀπολυτόφρονες καὶ ἀνταπολυτόφρονες· εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως πάντες εἴμεθα τοῦ αὐτοῦ συστήματος· πάντες θέλομεν συνταγματικὴν μοναρχίαν. Τὰ ἑκτακτα ἄρα μέτρα τὰ θεωρηθέντα ἀναγκαῖα εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς παγίωσιν τοῦ νέου κυβερνητικοῦ συστήματος, δὲν βλέπομεν κατὰ τί ἐνταῦθα, ὅπου οὐδεὶς εὐρίσκειται ἄλλοις περὶ πολιτεύματος πρεσβείων, θὰ χρησιμεύσωσιν. Ὁρθότατα λοιπὸν ἀντέκρουσαν αὐτὰ πληρεξούσιοι τινες καὶ μάλιστα ὁ Κ. Καλλιγᾶς, καὶ ὀρθότατα συναπέκρουσαν αὐτὰ οἱ ἄλλοι, συμμερισθέντες τὴν ἀγανάκτησιν τῶν συνετῶν ζητόρων.

Ἰδοὺ πρὸς πληροφορίαν τῶν ἀναγνωστῶν κατὰ σειράν ἢ περὶ τοῦ προκειμένου συζήτησις·

Ἀνεγνώσθησαν τέσσαρα ψήφισματα, δι' ὧν προ-

εστάθησαν ἑκτακτα μέτρα ἀφορῶντα τὴν περιστολὴν τῶν τῆς ἐσχάτης προδοσίας ἐγκλημάτων.

Μετὰ ταῦτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ Κ. Κουμουνοδοῦρος προέτεινε τὴν σύστασιν ἑκτακτῶν δικαστηρίων διὰ τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἀνωτέρω ἐγκλημάτων. «Γεγονότα, εἶπε, λαμβάνοντα χώραν ἀπὸ τῆς χθὲς, αἴρουσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐγκλήματος. Ἦμιν ὑπὲρ τῆς συνδιαλλακτικῆς πολιτικῆς καὶ ἐπεθύμουν ἡ ἐπαναστασις νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς μετὰ πράξεως· ἀλλ' ἡ πολιτικὴ αὕτη ἔχει καὶ τὰ ὄριά της, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἐπιείκεια πρέπει νὰ μεταβληθῆ εἰς αὐστηρότητα, καὶ ὀφείλομεν νὰ δεῖξωμεν ὅτι θέλομεν νὰ ζήσῃ ἡ ἐπαναστασις. Εἰπὼν ἄλλοτε ὅτι τὸ παρελθὸν προσπαθεῖν ἀποκτῆσθαι φίλους, εἶχον ἀμυδρὰς πληροφορίας περὶ τῶν τεκταινομένων· εἶπον ὅμως τὰς πληροφορίας μου εἰς τὸν Κ. Βούλγαρην, ὅστις ἐφριξεν ἀκούσας αὐτάς. Ἡ κυβέρνησις, μαθοῦσα καὶ αὕτη παρ' ἐμοῦ τὰ τοιαῦτα, ἔλαβε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ματαίωσιν τῶν ἐνεργειῶν τούτων, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι ἀπαντᾷ πρὸς τοῦτο δυσκολίας τινὰς, προσερχομένης ἐκ τῶν ἐν ἰσχύϊ νόμων, καὶ ὅτι ἀμφιβάλλει πῶς πρέπει νὰ προβῇ μὴ ὑπάρχοντος νόμου, ὅστις νὰ προβλέπῃ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας.» Μετὰ ταῦτα ἀνέγνω ψήφισμα περὶ ἐκδικάσεως τῶν προκειμένων ἐγκλημάτων, καθ' ὃ μεταφέρεται ἀπὸ τοῦ ὀρκωτικοῦ δικαστηρίου εἰς τὸν Ἄρειον Πάγον ἡ ἐκδίκασις τῶν ἐγκλημάτων ἐσχάτης προδοσίας. Ἀπέκρουσε δὲ καὶ τὸ λεγόμενον ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως εἰσεχώρησε τὸ ἐγκλημα. Ἐπρότεινε ὅμως νὰ συστηθῆ πενταμελὴς ἐπιτροπὴ, ἥτις νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν κατηγορίαν, καὶ ἂν εὖρη ἔχῃς ἐνοχῆς νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως καὶ ζητήσῃ τὸν ἐνοχον.

Μετὰ τὸν κ. Κουμουνοδοῦρον ἄλλοι πληρεξούσιοι, ἐξήτησαν ἀμέσως τὸν κατάλογον τῶν ἐνόχων καὶ τὴν σύστασιν ἑκτακτοῦ δικαστηρίου καὶ ἐπιτροπῆς τῆς κοινῆς σωτηρίας (du salut public)! καὶ ἄλλοι ἄλλα. Μετὰ δὲ ταῦτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ Κ. Θ. Δηλιγιάννης ἀντετάχθη πρὸς τοὺς προτειναντας τοιαῦτα αὐστηρὰ μέτρα ἄνευ τινὸς ἀνάγκης. «Νομίζετε, εἶπε, ὅτι ἡ πατρις εὐρίσκειται εἰς τὸν ἐσχάτον κίνδυνον, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ὁποίου δὲν φθάνει ἡ τακτικὴ νομοθεσία; Ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ καρτίσωμεν τὴν πολιτείαν· ἂς προσέξωμεν μὴ διὰ τῶν μέσων τούτων καταστρέψωμεν τὴν πατρίδα. Δὲν διχωφισθητῶ τὰ διατρέχοντα, καὶ πρῶτος ἴσως ἐγὼ κατήγγειλα ταῦτα, ἂν δὲ ἡ κυβέρνησις ἐφαίνετο δραστηριωτέρα τὸ κακὸν δὲν ἤθελε φθάσει ἕως ἐδῶ. Μολαταῦτα καὶ ἤδη ἐλπίζω ὅτι τὸ ἐγκλημα εὐρίσκειται περιωρισμένον ἐντὸς στενοτάτου κύκλου. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχει, δὲν βλέπω οὐδαμῶς τὴν ἀνάγκην

τῶν ἐκτακτῶν μέτρων». Ὁ Κ. Πετσάλης ὅστις εἶχεν ὑποβάλει τὰ ἀνωτέρω ψήφισματα ἐπανέλαθεν ὅτι ἡ ἐπιείκεια τῆς Κυβερνήσεως ἀφῆκε τὸ ἐγκλημα νὰ μεγαλυθῆ. Ἐδείκνυεν ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι ὑπὲρ τῆς ἄκρας αὐστηρότητος, φρονεῖ ὅμως ὅτι τὰ δικαστήρια δὲν ἐξαρκοῦσι πρὸς περιστολὴν τοῦ ἐγκλήματος. Διὰ τοῦτο ἐπρότεινε ὥστε δώδεκα μέλη τῆς συνελεύσεως μετὰ τῶν δικαστῶν τοῦ Ἄρειου Πάγου νὰ σχηματίσωσιν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν, ἥτις νὰ προβαίη εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐν ταῖς ψήφισμασιν ὀριζομένων ἐγκλημάτων. Μετὰ τὸν Κ. Πετσάλην ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν ἐξέθηκε τὴν ὑπόθεσιν ὡς διέτρεξεν. «Ἐμάθομεν κατὰ πρῶτον, εἶπε, ὅτι ὁ πρόξενος τῆς Βαυαρίας ἐλάμβανε συνεχεῖς συνεντεύξεις μετὰ δικαφῶρων προσώπων, καὶ ὅτι ἐδίθε χρημᾶτα. Ἀμέσως ἡ κυβέρνησις ἐνόμισε καθῆκόν της νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὰ ἐκτελεστήρια καὶ νὰ τὸν ἀποπέμψῃ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διάφοροι καταγγέλιαι μᾶς ἐδίδοσαν περὶ διαφόρων προσώπων, δὲν μᾶς ἔφερον ὅμως καὶ πράγματα. Πιστεύετε ὅτι τὸ κύριον μέλημα τῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ καταλάβῃ τὸ ἐγκλημα ἐπ' αὐτοφώρῳ ὅπως τὸ καταστρέψῃ. Χθὲς ἡ κυβέρνησις ἐνόμισεν, ὅτι ὄφειλε νὰ προβῇ καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μέτρα. Ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν συνέλαβεν 6 ἢ 8 ἀξιωματικούς ἐν ἀργίᾳ ὄντας καὶ ἔπεμψεν αὐτοὺς εἰς μέρη, τὰ ὅποια αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐξελέξαντο, δραστηρία δὲ καὶ αὐστηρὰ ἀνάγκη εἰς ἀκολουθεῖν νὰ γίνεται, ἡ δὲ κυβέρνησις θέλει πράξῃ τὸ καθῆκόν της». Ἐπὶ τέλους παρεκάλει τὴν συνέλευσιν νὰ πιστεύσῃ ὅτι δὲν ἐπίκειται κίνδυνος καὶ νὰ μὴ προβῇ εἰς μέτρα μὴ ἀναγκαῖα.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κ. Καλλιγᾶς, «χαίρω, εἶπε, ὅτι αἱ πληροφορίες τοῦ Κ. ὑπουργοῦ ἐνισχύουσιν ἐτι μᾶλλον τοὺς λόγους μου. Βλέπω ὅτι τὸ ἔγνωστον τοῦ πράγματος κατετάραξε τὴν φαντασίαν μας, καὶ ἐκ τοῦ φόβου τὸν ὁποῖον ἐλαβόν τινες ὠρμήθησαν εἰς τὸ νὰ προτείνωσι τοιαῦτα ἑκτακτα μέτρα. Ἐγὼ ἀντιτάττομαι πρὸς τοὺς τοιοῦτους, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν παρούσαν περίστασιν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο πραγματικὸς καὶ ἀληθὴς κίνδυνος. Τὰ ἑκτακτα μέτρα, κύριοι, εἶναι ἡ καταδικαία αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ὅσοι ζητοῦσιν αὐτὰ καταδικάζουσι τὴν ὑπαρξίν της. Ἐπαναστασις περιστοιχουμένη παρὰ τοῦ λαοῦ τίποτε δὲν φοβεῖται· εἶναι ἀνωτέρω πάντων. Ἄν ὑπάρχωσιν ἀποπλανημένοι τινὲς, παραγνῶρίζοντες τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους, οὗτοι εἶναι παράφρονες. Τὰ ἑκτακτα μέτρα λαμβάνονται ὅταν ἐξκνληθῶσι τὰ συνέθη καὶ τακτικά. Ὅταν ὅμως οὐδὲν τῶν τακτικῶν μέσων ἐδοκιμάσθῃ, θέλετε νὰ συλλάβωμεν τὰς χιμαῖρας διὰ τοιοῦτων ἐπινοημάτων; Ὁ μέγας ἀνὴρ τῆς Ἰταλίας, ὁ Καβούρ, ἐνίκησεν ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις, κατέβαλεν ὅλα τὰ προσκόμματα χωρὶς πο-

τε νὰ καταρῦγῃ εἰς ἑκτακτα μέτρα. Καὶ νομίζετε σᾶς, ὅτι ὅταν ὁ λαὸς ψυχραθῆ ἐκ τῶν τοιοῦτων πράξεων πρὸς τὴν ἐπαναστασιν, θὰ δυνηθῆτε νὰ τὴν διατηρήσατε; Πῶς! σᾶς οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐπαναστάσεως ἔρχεσθε καὶ θέλετε ν' ἀφαιρέσητε ἀπὸ τοῦ λαοῦ τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν; Θέλετε λοιπὸν ὅτι καλὸν ἐδημιουργήθῃ ἐπὶ τοῦ ὄθωνος νὰ τὸ καταστρέψῃτε σήμερον;» Οἱ λογικώτατοι οὗτοι λόγοι κατέβρισαν πᾶσαν πρότασιν περὶ ἑκτακτῶν μέτρων.

Μετὰ ταῦτα ὁμιλήσας καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν καὶ ἐπανέλαθεν ὅσα καὶ ὁ τῶν ἐσωτερικῶν προσέθετο δὲ ὅτι οὐδεὶς πληρεξούσιος κατεμνησθῆ ὡς ἐνοχος. Ἐρωτηθεὶς δὲ ἂν ἀληθεύῃ ὅτι ἐν κανόνιον ἀπεβιβάσθη εἰς Κολάμας ἐξ αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου, ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἔχει εἰδήσιν. Ἐγένετο πρότασις νὰ ἀποπεμφθῆ ἡ βαυαρικὴ πρεσβεία καὶ αὐτὴ ἡ τῆς Αὐστρίας. Εἰς τῶν πληρεξουσίων, παριστάνων ὡς ἐλευσιν τὴν κατάστασιν τῆς Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας, εἶπε ὅτι χρημᾶτα πολλὰ ἐδόθησαν ἐκεῖ, αἱ στρατολογίαι γίνονται πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς πεσοῦσης δυναστείας, καὶ προέτρεψε τὴν κυβέρνησιν νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα, ὅπως μὴ μεταδοθῆ τὸ μίσμα. Ὁ ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν ἀπάντησεν ὅτι ἐλήφθησαν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισε νὰ παραπεμφθῶσιν εἰς τὰ τμήματα ἅπασαι αἱ περὶ ἑκτακτῶν μέτρων προτάσεις.

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐξελέχθη διὰ τὸν δεύτερον τοῦτον μῆνα ὁ Κ. Α. Μωραϊτίνης.

Τὸ ὑπουργεῖον ἐπεχείρησεν οἰκονομίαν· ἀξίειπιναν τὸ ἐπιχείρημα, ἀρκεῖ μόνον νὰ γίνωνται ἐφ' ἃ δαί· διότι οἰκονομία ἐφ' ἃ μὴ δαί εἶναι βλάβη. Ἐπὶ τοῦ παρόντος κατήργησε τὰς πρεσβείας, πλὴν τῆς ἐν Τουρκίᾳ, καὶ ἄλλας τινὰς θέσεις. Ἡ τῶν πρεσβειῶν κατάργησις βεβαίως ἄτοπος, πρὸ πάντων σήμερον. Ἡ ἔθνωφελὴς ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν εἶναι τοσοῦτον καταφανὴς, ὥστε περιττὸν νομίζομεν καὶ ἐλαχίστην ἀπόδειξιν νὰ ἐπιφέρωμεν. Ἡ Ἀγγλία, εἰς περιστάσεις ἡμᾶς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας, ἔχει δύο πρεσβείας ἐνταῦθα· καὶ ἡμεῖς δὲν θέλομεν οὔτε ἓνα! Ἐὰν οἱ πρεσβείαι δὲν ἦσαν κατάλληλοι ἂς διωρίζοντο ἄλλοι καταλληλότεροι· ἀλλὰ νὰ πύσωσιν οἱ πρεσβείαι ὅ-ε καὶ αἱ ἀθωώτεροι καὶ αἱ εὐγενέστεραι τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους παραμορφῶνται πολλάκις, καὶ ὅτε ἀνάγκη ὑπάρχει ἀνδρῶν ἰκανῶν νὰ ἀντικρούωσιν ἐπιτοπίως τὰ ψεύδη καὶ τὰς συκοφαντίας, τὸ λάθος μέγα.

Αἱ νεώτεροι παρὰ τῆς πολιτικῆς ἐπαναστάσεως εἰδήσεις εἶναι ἀόριστοι· οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐπιτείνεται, οἱ δὲ ὅτι χαλαροῦται· ἀφορμὴ εὐρωπαϊκοῦ πο-

λέμου, ὡς τινες ἐφοβήθησαν τὸ κατ' ἀρχάς, δὲν θὰ προκύβη ἐξ αὐτοῦ. Ἐν μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ σπουδαία αὐτῆ ἐσωτερικὴ διατάραξις τῆς Ρωσίας ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ παράταξις τῆς προσωρινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἑτέρου, ἐνισχύουσι τὴν Τουρκίαν.

Γενομένων ἀνακρίσεων περὶ τῶν λεγομένων ἐνεργειῶν ὑπὲρ τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας, συνελήθησαν τινες, καὶ ὀνομαστὶ ὁ στρατηγὸς X. Χατζῆ Πέτρος, Π. Μοναστηριώτης, κλ.

Τὴν Κυριακὴν (24 Φεβρουαρίου) ὠρσίθη ἡ ἐθνοφυλακὴ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, τὸ θέμα ἦτο λαμπρὸν καὶ κατατυχητικόν. Οἱ ὀρκισθέντες ἦσαν ὑπὲρ τὰς πέντες χιλιάδας.

Διωρίθη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως Ἐπιτροπῆ ἕνα σκεφθῆ περὶ εὐρέσεως βασιλείας. Ἄγνωστον ὁποῖον εἶδους ὁδηγίαι ἐδόθησαν αὐτῇ κοινῶς ἕμως λέγεται ὅτι θὰ ἀνασκαφῆ ἡγεμῶν ἔχων συνταγματικὰς ἀρετάς. Πῶς θὰ γείνη ἡ ἀνασκαφὴ αὐτῆ, ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἀγνοοῦμεν. Ἐνθυμούμεθα μόνον τί ἔλεγε ὁ Thiers διὰ τὸν Α. Φίλιππον. Le roi voulait ce que veulent tous les princes; bien sot qui s' en étonne, bien faible qui s' y soumet.

Η Θ Ι Η Σ Ι Σ.

Ο ΠΑΤΡΟΚΤΟΝΟΣ.

(Κατὰ τὸν Victor Hugo.)

Ὅτ' ἐπανερχετ' ἡ ὥρα καθ' ἣν ἀπονάρκωσι μαύρη Κλείει πᾶν ὄμμα ἀνοικτὸν ὑπὸ τὸν ἐπουράνιον θόλον, Ὄραν τοιαύτην, τὴν νύκτα μονήρη του μάρτυρα ἔχων Καὶ τὸν ἀπέραντον πέπλον τοῦ σκότους ὃ ἦρως Κανούτος, Εἶδε τὸν Σθένον, πατέρα αὐτοῦ, γηραιὸν σχεδὸν ἄνον, Ἄνευ φρονουρῶ οὐδενός ἢ κυνός κἀν κοιμώμενον μόνον, Τὸν ἐθανάτωσε λέγων, «Οὐδὲν οὐδ' αὐτὸς τί γινώσκεις.» Μετὰ δὲ τοῦτο ἀνέδ' εἰς τὸν θρόνον καὶ ἐγένετο ἄναξ.

Πάντοτε εἶχε τὴν νίκην πιστὴν ὁδηγὸν εἰς τὰς μάχας, Καὶ τὴν ζωὴν του πιστῶς ἠκολούθει εὐήμερος μοῖρα. Ἐξεῖ θριάμβους κερδαίνων καὶ δάφνας ὁ μέγας Κανούτος Ὅτε δ' ἀπῆλθα ἀνδρῶν γηραιῶν σεμνὸν σύλλογον, τότε Ἦ παρούσα αὐτοῦ εἰς τὸ μέτωπον τῶν σκεπτομένων Ἐχονε φέγγος, καὶ αὐτῶς ὁ ἔμψρων μονάρχης Κανούτος, Διὰ ἠθῶν καθαρῶν καὶ φρονιμῶν θεσμῶν βασιλεύων, Εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὴν γενέτειραν Δαυμαρκίαν Εἶκοσι νήσους προσήρτησε γείτονας χώρας καὶ ἄλλας Πόλεις προσεκτίσας καὶ θρόνον ἀκράδαντον τέλος ἐγεύρας. Σάξωνας, Πίκτας καὶ Κέλτας ὑπέταξε, καὶ τοὺς Βανδάλους Καὶ τοὺς Βοροῦσσους μεθ' ἑλῶν τῶν Σλάβων ἐκπνέοντος φύλου Ὑποτελεῖς εἰς τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ κατακτήσατο. Ἐτι Οἱ εἰς τὰ ἄγρια δάση πλανώμενοι ἄγριοι τέλος Ἔσχον αὐτὸν ἡγεμόνα. Πρὸς τούτοις τὴν μαύρην λατρείαν Τῶν τρομαλέων εἰδώλων τὴν Ῥήναν κατήργησεν ἔλων,

Καὶ τὸν Μεγγεῖρην τὸν ἄγριον, οὐκ ἔπειθ' ἔπρος τὸ ἐσπέρας Ἀλουρος ἄγριος ἤρχετο τρίθων τ' ἀπαίσια νῶτα· Ὅτε τὸν μέγαν ἀνέφερε Καίσαρα, «Ἦμεῖς οἱ δύο» Ἔλεγε. Φῶς πολικὸν ἐκ τοῦ κράνου τοῦ ἀνακτος τούτου Ἔρβρε, καὶ ὁ θυμὸς τοῦ τὰ τέρατ' ἀπέπνιγε πάντα. Εἶκοσιν ἔτη, καθ' ἃ τῆς Δανίας ἐκράτει τὸ σκῆπτρον, Ἦτο ὁ ἔξοχος πάντων ἰππεὺς καὶ ὁ πρῶτος τοξότης. Μόλις τὴν ὕδραν νεκρὰν ἐθεώρει, καὶ τὸν ἰσχυρὸν του Ἔθετε πόδα εὐθὺς εἰς τὰ τέκνα τῆς καὶ τὰ ἐπάται· Ὅλος ὁ βίος του, πλήρης ἀγάπης καὶ φόβου ὑπῆρχεν Ἐσχον, φίλον τῶν δῆμιω διήγημα· ἐκ τοῦ προχείρου Οὗτος ὁ μέγας τοξότης ἐν ὥρᾳ βαρέος χειμῶνος Δράκοντας τρεῖς τῆς Σκυτίας ἐφόρευσε, δὲσ' προσέειπεν Τῶν τῆς Σκανίας τυράνων εἰς θῶν ἀπέστειλεν. Ἦρως Ἦτο συνάμα καὶ γίγας ὁ μέγας ἐθνάρχης Κανούτος Καὶ τὰ τοῦ κόσμου συμβάνα ἐφαίνοντο ἔχοντα σχέσιν Πρὸς τὴν αὐτοῦ εἰμαρμένην. Πρὸ χρόνων δὲ δὲν ἐνθυμεῖτο Ὅτι ὑπῆρξεν αὐτὸς πατροκτόνος. Ἀπέθανε τέλος. Ἐνδον μνημείου λιθίνου ἐτέθη. Παράκλησιν θέσαν Ἐψάλλον ὁ τῆς Ἀάρας ἐπίσκοπος, κ' ἔμκλειεν ὕμνον Ἐπὶ τοῦ τύμβου αὐτοῦ, ἐπιλέγων ἐπ' ἣν ὁ Κανούτος Ἄγιος, μέγας μονάρχης, καὶ ἐτι ὁσμὴν εὐαδίας Ἐπερπεν ἐπὶ τοῦ κόσμου τοῦ ἀνακτος τούτου ἡ μήμητ' Ἔλεγον δὲ ἱερεῖς τὸ μνημόσυνον ἱεροργουότες, Ὅτι τὸν ἐδλεπον πλήρη δυνάμει, δόξης καὶ φάτων, Ὅτι περ προφήτην καθήμενον ἦδη, μακάριον ἔλων Ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ.

Ἦ ἐσπέρα προέβη. Τὸ μέγα Ὅργανον ἔπαυσε χῶνον θρηνώδαις μολπὰς, κ' ἐπὶ τέλος Ἐκ τοῦ ζοφώδους ναοῦ οἱ σεμνοὶ ἱερεῖς ἐξεληθόντες Τὸν τελευτᾶ μονάρχην ἐντὸς τοῦ μνημείου ἀφῆκαν. Τότε αὐτὸς ἀνηγέρθη, τὰ ὄμματα ἠνοιξε τότε, Ἔλαβε δὲ τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ καὶ ἐξῆλθε τοῦ τάφου. Τεῖχη καὶ πύλας, καθ' ὃ εἰς τὰ φάσματα εἶναι ὀμίγη, Τὰ διεπέρασε φεύγων. Τὴν θάλασσαν δὲ τὴν θαθεῖαν, Ἦ τις καὶ θόλους καὶ πύργους ἡσύχως ἀντικαθηπτιξεί Τοὺς τῆς Ἀλτόνης, Ἀάρας καὶ τῆς Ἐλσινόρας, διέβη Ἦκουε δὲ ἡ σκιὰ τοῦ ζοφώδους μονάρχου τὸ βῆμα, Καίπερ αὐτοῦ ἀθορύβως βαδίζοντος, ὄντος ὄνειρου. Ἐφθασεν εἰς τοῦ Σαθῶνος τὸ μέγα βουνὸν ὁ Κανούτος, Καὶ πρὸς τὸν ἄγριον πρόπαππον τοῦτον αὐτοῦ πλησιάσας, Εἶπεν, «ὦ! ἄφες με ὄρος, ὦ ἔδρα βούωντων ἀνέμων, Ἄφες νὰ κόψω τεμάχιον ἐν ἀπὸ τὴν χιονώδη Ἄχλατᾶν σου, θέλω νὰ κάμω ἐν σάβανον, ἔρημη πάππη!» Τὸν ἀνεγνώρισε τ' ὄρος καὶ τὸ ζήτηθῆν παρεδέχθη· Ἔλαβε δὲ ὁ Κανούτος τὸ ἀθραυστον ξίφος του τότε, Κ' ἐπὶ τοῦ ὄρους μεστός φρικιάσεως ἐκοψε μέγα Τμήμα χιόνος ἐποίησε σάβανον, κ' ἔπειτα εἶπεν· «Ὅρος ἀρχαῖον, ὁ θάνατος φῶς ἀμυδρὸν ἐδῶ χύνει· Ἄ Ποῖαν ὁδὸν θέλω λάθει τὸν πλάστην Θεὸν ἵνα εὕρω; Ἄ—Φάσμα, ἀπεκρίθη τὸ ὄρος τὸ μαῦρον, τὸ θλίψιν ἐμπνέον Κ' εἰς αἰωνίως νεφέλας τὸ μέγα του μέτωπον κρύπτον· Ἄ Φάσμα, ὁδὸν δὲν γνωρίζω ἐδῶ ἐγὼ εἶμαι· Καὶ τότε Τ' ὄρος ἀφῆκεν ἐν μέσῳ τῶν πάγων μονάζον, κ' ἐντεῦθεν Μέτωπον φέρων ὄρθον, καὶ φορῶν τὸ λευκὸν σάβανόν του Ὅδους μόνος ὁ ἄναξ Κανούτος, κ' ἐκείθεν εἰσῆλθε Πόρρωθεν τῆς Νορδηγίας καὶ πόρρωθεν τῆς Ἰσλανδίας, Εἰς τὴν μεγάλην σιγὴν καὶ ἐντὸς τοῦ μεγάλου ἐρέβους. Ὅπισθεν ἦδη αὐτοῦ διελύθη ὁ σκότιος κόσμος, Μόνος δ' εὐρέθη αὐτὸς ψυχῇ, φάσμα καὶ ἄθρονος ἄναξ. Εἶδε τὸ Ἄπειρον, μέγα προπύλαιον φρίκην ἐμπνέον, Παλυδρομοῦν. Δι' αὐτοῦ ἡ χωροῦσ' ἀστραπὴ αἰερινίδιος,

Σχίζει τὸ ἔρημον σκότος καὶ χαῖνος, πανθοῦσα ἐκπνέει. Τὴν σκιὰν εἶδε, τὸ τέρας ὃ νύκτας σπονδύλους του ἔχει· Εἶδε τὸ Ἄμορφον, ἔσω τοῦ μέλανος κίνησιν ἔχον. Εἶδε τὸ ἐρεθὸς, ἔνθα οὐδεὶς ἀστὴρ φέγγει κ' ἐν τούτοις Ἄγνωστον βλέμμα τι πίπτει, ἐντὸς τοῦ ὑπνώττοντος χάους, Μόνος δὲ ἦχος αὐτοῦ ἡ θρηνώδης φρικιάσις εἶναι, Ἦν προξενεὶ τῆς σκοτίας τὸ κύμα, κωφὸν μεστόν βάθους. Ἐθὲν δὲ πρόσω εἰπὼν, «Εἶναι τάφος καὶ πέραν ὁ Πλάστης.» Τρία δὲ βήματ' ἀφ' οὗ προεχώρησεν, ἔκραξεν ὄμως Ἄλαλος εἶναι ἡ νύξ ὡς ὁ τάφος· οὐδὲν ἀπεκρίθη. Καὶ ὁ Κανούτος ὑπὸ τὸ χλωμόν του σουδάριον τότε Ὄδευεν· ἡ τοῦ σαθάνου λευκότης ἐνέβαλλε θάβρος, Εἰς τὸν νεκρὸν ὄδευτήν. Ἦκολούθει βαδίζων. Ἐξαιφνης Εἶδεν ἐπὶ τοῦ ὄχρου τοῦ σαθάνου προκύψαν σημεῖον, Ὅμοιον μαύρου ἀστέρου, ὃς μέγιστος ἔσχε βραδέως. Τοῦτον διὰ τῆς χειρὸς ψηλαφίζων ἐγνώρισεν ἔτι Ἀίματος ἔπεσε μία βράνις ἐπ' αὐτοῦ. Ἄνωρθώθη Ἦ κεραλή του ἦν φόβος ποτὲ δὲν ἐκύρτωσεν· εἶδεν, Εἶδε τὴν νύκτα μετ' βλέμμα λεζὸν καὶ φρικιάσιν χέον· Τίποτε ὄμως δὲν εἶδεν· ἡ ἔκστασις μέλαινα ἦτο· Ἦχος οὐδεὶς διηκούσθη. «Ἐμπρός! ἐμπρός!» εἶπεν ὑψώσας Τὸ ὑπερήφανον μέτωπον. Αὐθις βράνις τις δευτέρα Ἐπεσεν, ὕστερον μέγεθος ἔλαβε καὶ ὁ Κανούτος Εἶδε τὴν νύκτα, τὸ σκότος, τὸν ζῦφον, οὐδὲν, οὐδὲν εἶδε· Ὅτι περ δὲ θρησκευτικὸς πρὸς τὸ θῆραμ' αὐτοῦ ὄρησ' κύων, Οὕτω τὴν μαύρην ἀνάλαβε πάλιν ὁ ἄναξ πορείαν, Ὅ φασματώδης ὀδίτης! Ῥανὶς δὲ ἐπὶ τοῦ σαθάνου Ἐπεσε τρίτη. Φυγὰς δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ὁ Κανούτος, Ἐπαυσεν ὄμως τὸ βᾶδισμα τότε, κ' ἐστράφη καὶ εἶδε Πρὸς τὸν βραχίονα ὕστις τὸ ἄκαμπτον ξίφος ἐκράτει. Αἵματος νέα βράνις ὡς ἐν μέσῳ φανείσα ὄνειρου Ἀΐφνης πεσοῦσα τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατηρύθρωσε. Τότε Ἔλαθεν ἄλλην πορείαν, δευτέραν φορὰν, ὁ Κανούτος Καὶ πελιῶνὸς ὑπὸ φρίκης τὰ βήματα ἔστρεψεν ἦδη Ἄριστερόθεν. Ῥανὶς εἰς τὸ σάβανον ἔπεσε τ' ἄσπρον. Φρίξας δὲ ἐπὶ τῇ μονώσει αὐτοῦ ὁ ὀδίτης τὸ βῆμα Ἐστρεψε πρὸς τὰ ὀπίσω, θαλήσας νὰ ἐπανακάμψη Εἰς τὴν ἐντάφιον κλίνην. Ῥανὶς ἐπὶ τοῦ σουδαρίου Ἐπεσε. Τότε ἐστάθη μεστός φρικιάσεως, τρέμων, Κ' ἔκλινε τὴν κεφαλήν προσευχὴν πειραθείς νὰ προσφέρει, Αἵματος δὲ ἐπ' αὐτοῦ βράνις ἔπεσεν. Ἄριος ἔλος, Τῆς προσευχῆς ἐκπινούσης ἐντὸς τοῦ φραγμοῦ τῶν ὀδόντων, Ἔλαβε νέαν ὁδὸν, καὶ θρηνώδης καὶ πένθημον φάσμα, Φάσμα λευκόν, τρομερὸν, μετ' ἀμφίβολον γνώμην ἐπέρα, Καὶ ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ σκότους προκύπτουσα διαλειπόντως Αἵματος μαύρη βράνις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ νερτέρου πλανήτου Ἐπιπτεν, ἐπιπτε. Τρέμων ὡς στέλεχος πεύκης ἀρχαίας, Ὅτε αὐτὸ ὑπ' ἀνέμου πνοῆς θελλώδους ὠθεῖται, Ἔβλεπ' ἐκείνας τὰς μαύρας βράνιδας πιπτούσας ἠρέμα. Μέγεθος ἔκτων καὶ πλῆθος, ἐστάλαζον, ἐπιπτον· ἄλλη, Καὶ ἄλλη, καὶ ἄλλη, θεὴ! ὦ! καὶ ἄλλη βράνις αἰματώδης! Ἄλλη ἰδοὺ! Καὶ αὐταὶ αἱ βράνιδες τὰ σκότη περῶσαι Ἐσχίζον δίκην καθέτων γραμμῶν τὰ ἐρέθη, καὶ οὕτω Πιπτούσαι εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ σαθάνου του ἄλλη μετ' ἄλλων Αἵματος νέφη ἐμόρφουν. Καὶ ἔμωσ' ἐχώρει, ἐχώρει Φρίκης μεστός ὁ Κανούτος. Τὸ δ' αἶμα κατέπιπτε δίκην Ἄνευ θορύβου βροχῆς ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ μαύρου αἵθερος. Ἐπιπτεν ἄνευ θορύβου ἀπαύστως τ' ἀπαίσιον δάκρυ. Ποῖος τὰ δάκρυα ταῦτα εἰς τ' ἄγριον ἔκλαιε σκότος; Ποῖος; τὸ Ἄ π ε ρ ο ν! ἔνδον τοῦ σκότους ὁ νερτερός βαινῶν, Τὰ ὠκεάνεια βάθη τῆς μαύρης νυκτός διαθίων

Περίξ αὐτοῦ οὐδὲν βλέπων, ὠχρὸς καὶ χωρῶν πρὸς τὰ πρόσω, Τῶν οὐρανῶν ἐπεπόθει νὰ εὕρη τὴν εἴσοδον, ἦτις Μόνον εἰς τὴν τοῦ δικαίου ψυχῆν εὐπλησίαστος, εἶναι· Τέλος βαδίζων ἀπαύστως, ὡσεὶ τις καπνὸς ἐν τῷ ζῦφῳ, Ἐφθασ' ἐνώπιον πόλης κλειστῆς. Ὑπὸ ταύτην ἐπέρων Μυστηριώδεις ἀκτίνες φωτός. Ὁ Κανούτος τὸ βλέμμα Ἐστρεψε τότε καὶ εἶδε τὸ σάβανον. Ἄγιος τόπος Καὶ τρομερὸς ταυτοχρόνως ὑπῆρχεν ἐκεῖ· καὶ τίς, οἶδε, Τίς ὀρατὴ τοῦ Κυρίου ἀκτὶς διεφαίνετο ἦδη; Ὅπισθεν δὲ τοῦ πύλωνος ἀκούεται ἐν μελφοῖα Τὸ ὦ σ α ν ἀ!—ἐρυθροῦν ἦν τὸ σάβανον· ῥέγος ἠσθάνθη Τούτο ἰδὼν ὁ Κανούτος!

Ἰδοὺ διὰ τί ὁ Κανούτος Φεύγων τὸ φῶς τῆς αὐγῆς; καὶ βαδίζων ὀπίσω εἰσέτι, Πρὸ τοῦ Κριτοῦ, οὗ τὴν ὄψιν ὁ ἥλιος χρεῖε μετ' ἑσπέρα, Νὰ παρστή δὲν ἐτόλμησεν ἔτι, καὶ ἔνεκα τούτου Ὁ Πατροκτόνος ἐντὸς τοῦ νυκτίου διέμεινε σκότους Πλήρης σκιάς. Τὴν λευκότητα δὲν ἐδυνήθη τὴν πρώτην Νὰ ἀνακτίσῃ, κ' εἰς ἕκαστον βῆμα του ἐπὶ τὰ φῶτα Αἵματος βλέπων βράνιδα τὴν κάραν του βρέγουσαν φεύγει Κ' ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ μαύρου πλανᾶτ' οὐρανοῦ αἰωνίως. X. A. ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ. Ἐπὶ τῶν ἦδη γινομένων ἀνασκαφῶν τῶν ἐρειπίων τῆς Βαβυλωνίας, τέσσαρα ἀνάγλυφα κολλοσιαίων διαστάσεων ἀνεκαλύφθησαν· παριστῶσι ἄλληγορικὰς μορφὰς μετὰ πλείστων ἐπιγραφῶν καθαρῶς διατηρουμένων. Περὶξ δὲ αὐτῶν ὑπάρχουσι πολλὰ ἐλάσσονα ἐγγλύφα ἐμφαινόμενα τὸν βίον τῶν Ἀσσυρίων. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὐταὶ γίνονται ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν καὶ διεύθυνσιν τοῦ ἐν Βαγδατίῳ Γαλλικοῦ Προξένου.

— Εἰς τὴν παραρρήγιον Φλαμερσχέιν ῥωμαϊκαὶ τινες ἀρχαιότητες πολλοῦ λόγου ἄξιαι ἀνεκαλύφθησαν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀρχαίας ῥωμαϊκῆς ἐπαύλεως, γενομένης μεταγενέστερον βασιλικῆς ἐπαύλεως Φράγκων βασιλέων. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἄλλοις χρυσοῦ κεκοσμημένη μαργαρίταις, πολυάριθμοι χρυσοὶ δακτύλιοι, χρυσοὺς δακτύλιος μετὰ βαρυτίμου καὶ ὠραίου δακτυλιοῦ λίθου, ἐφ' οὗ διακρίνεται εὐκρινῶς χεῖρ κρατοῦσα οὖς μετὰ ἐπιγραφῆς ἑλληνικῆς, πολλὰ ἐυσχημέταται πήλιναι λυχνίαι, ὀλίγαι ὑάλιναι φιάλαι σπανίας ὠραιότητος, χρυσοῦ τινα νομισματὰ τῶν χρόνων τοῦ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ καὶ διάφορα ἄλλα καλλιτεχνικὰ λείψανα.

— Ἡ ἐν Πετροπούλει αὐτοκρατορικὴ Βιβλιοθήκη ἠγόρασε πρὸ ὀλίγου τὴν περιφημοὺν συλλογὴν τῶν Ἑβραϊκῶν καὶ Καραϊτικῶν χειρογράφων γενομένην ὑπὸ τοῦ Κ. Φίρσοβιτς Καρὰτζου, γνωστοῦ διὰ τὸν περὶ τὴν ἐπιστήμην ζῆλόν του. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰς τὰς ἐπὶ τριάκοντα ἔτη περιηγήσεις καὶ διατριβὰς αὐτοῦ εἰς Παλαιστίνην, Κούκασον, καὶ Κωνσταντινούπολιν συνέλεγε τὰ μνημεῖα τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιότητος

ὅπουδήποτε ἠδύνατο νὰ εὐρίσκη αὐτὰ, ἴδια δαπάνη καὶ πολλάκις κινδύνῳ τῆς ἰδίας ζωῆς. Οἱ Καραῖται εἰσι φυλὴ Ἰουδαϊκὴ μὴ παραδεχομένη τὰς παραδόσεις τοῦ Ταλμούθ. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συλλογὴ συνίσταται ἐκ 47 χειρογράφων κυλινδροειδῶν τῆς Πεντατεύχου, 77 συλλογῶν τῆς Ἀρχαίας Διαθήκης, 23 μεταφράσεων εἰς Ἀνατολικὰς γλώσσας, 272 Καραϊτικῶν καὶ 523 Ῥαββινικῶν συγγραφῶν, 550 ἱστορικῶν ἐπιστολῶν ἢ ἐπισήμων ἐγγράφων, 722 ἐπιταφίων ἐπιγραφῶν, καὶ 300 σχεδιογραφικῶν τῶν παλαιῶν φρουρίων τῆς Νέας Ῥωσσίας. Πρὸς τούτοις περιέχει 124 ἐπίσημα χειρόγραφα τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ὧν 21 εἶναι προγενέστερα τῆς Θ'. ἑκτονταετηρίδος. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν σοφῶν Τισσενδορφίου, Δώρα, Βέκκερ, Ὀλσχάουσον καὶ Χούλσον, οὐδεμία Εὐρωπαϊκὴ βιβλιοθήκη περιέχει ἑβραϊκὰ χειρόγραφα τοσοῦτον ἀρχαίας ἐποχῆς, καὶ ἐπομένως δύναται νὰ παράσχη τοσαύτην πλουσίαν ὕλην εἰς τὴν πληρεστέραν σπουδὴν τοῦ κειμένου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἢ νὰ χορηγήσῃ τόσον ἄφθονον ἱστορικὴν καὶ γεωγραφικὴν πληροφορίαν περὶ Κριμαίας, Καυκάσου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Μεσημβρινῆς Ῥωσσίας. Περιμένεται προσεχῶς εἰδικὴ τις ἱστορικὴ τῆς περιφήμου ταύτης συλλογῆς.

— Πρὸ τινῶν ἡμερῶν, λέγει ἡ ἑφημερὶς τῶν Παρισίων, *La France*, νέος τις βοσκὸς τῆς κόμης Σεφρίας, παρὰ τὰς Ἄλπεις, ἐν ᾧ ὠδήγηε τὸ ποιμνίον του παρετήρησε κατὰ γῆς πρᾶγμα τι λαμπρὸν, ὕπερ αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καθίστων ἔτι λαμπρότερον. Ὁ βοσκὸς πλησιάσας εὖρε περιχαρῆς νόμισμα χρυσοῦν, τὸ ὁποῖον, ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἴδια, ἔδωκεν εἰς τὴν μητέρα του. Ἡ γυνὴ ἔλθοῦσα εἰς τὴν πλησιόχωρον πόλιν Βουζ, ἐπώλησε τὸ εὐρεθὲν νόμισμα εἰς σημαντικὸν πολίτην τῆς πόλεως ταύτης, ὅστις τὸ ἐπλήρωσε μετὰ γενναιότητος. Τὸ χρυσοῦν τοῦτο εὐρημα εἶναι νομισματοσῆμον δισχιλίων τουλάχιστον ἔτων, ἔχον βάρος 25 φράγκων χρυσοῦ καὶ ἐντελῆ διατήρησιν ἢ μία τῶν ἐπιφανειῶν παριστᾶ ζωηρῶς κεφαλὴν ἐστεμμένην δάφνη, ἢ δὲ ἑτέρα ἀρμάμαξαν συρομένην δυσὶν ἵπποις. Κάτωθι δὲ τῆς αὐτῆς προσόψεως φαίνεται εὐκρινῶς τρίπους τις λιχνία, καὶ ἀκριβῶς ὑποκάτω τῆς ἀμάξης ἡ Ἑλληνικὴ λέξις ΦΙΑΠΗΘΟΝ. Ἡ λέξις αὕτη καὶ τὸ ἐγκεχαραγμένον πρόσωπον αἰρουσι πᾶσαν ἀμφισβολίαν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς τοῦ νομισματοσῆμου. Ἀλλὰ τίνας Φιλίππου παρίσταται ἢ μορφή; δύσκολος ἡ ἐξ ακριβῶς τοῦ ζητήματος. Ἐν τούτοις ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι πέντε ὑπῆρξαν τῆς Μακεδονίας βασιλεῖς φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο, ὧν ὁ τελευταῖος ἐξῆ 200 περίπου π. Χ. ἔτη. Ἰπῆρξε προσέτι Φιλίππος τις, βασιλεὺς τῆς Συρίας, τελευτήσας τὸ 64^{ον} ἔτος π. Χ. καὶ ἰδὼν τὸ κράτος αὐτοῦ κατακτηθὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Τοῦ τελευ-

ταίου τούτου Φιλίππου τὸ εἰκόνημα ἐμφαίνει πιθανῶς τὸ εὐρεθὲν νομισματοσῆμον. Ἴσως δὲ τοῦτο ἐδωρήθη εἰς στρατιωτῶν Ῥωμαίων διατελοῦντα ἐν Συρίᾳ ἐπὶ τῆς καθυποτάξεως τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων, καὶ μετὰ ταῦτα μετενεχθὲν ἐχάθη ἔνθα πρὸ μικροῦ ἀνευρέθη, δηλονότι, ὅτε ἐξ ἔτη μετὰ τὴν κυρίσειν τῆς Συρίας αἱ αὐταὶ λεγεῶνες, στρατηγούντος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἦλθον εἰς κατὰκτησιν τῆς Γαλλίας.

— *Ἡ νήσος Κύπρος*, περιέχουσα ἄνευ ἀμφισβολίας ἀξίως λόγου ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαιότητος δὲν ἡμελήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων περιηγητῶν. Κατὰ τὸ 1849 ὁ Κ. Λύσεστερ περιηγηθεὶς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου συνέλεξεν οὐκ ὀλίγα ἀντίγραφα πρωτοτύπων ἐπιγραφῶν. Τρεῖς ἐξ αὐτῶν εἰσὶν ἀγνώστου χαρακτῆρος, βε δύναται νὰ κληθῆ Κύπριος. Πολλὰ ἄλλα εἰσὶν Ἑλληνικαί. Ἐν νεωστὶ ἐκδεδωμένῳ τεύχει τῶν πρακτικῶν τῆς Βασιλικῆς Ἑταιρείας τῆς Φιλολογίας, τινὲς τῶν ἐπιγραφῶν εἰσι κατακεχωρισμέναι ἐκ τῶν παρὰ τῷ Κ. Λύσεστερ ἀντιγράφων. Οἱ Κύπριοι χαρακτῆρες φαίνονται ὁμοιάζοντες πρὸς τοὺς τῆς Λυκίας. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ὑπάρχει μία τὰ μάλιστα σπουδαία, καθότι ὀρίζει ἀκριβῶς τὴν γενεὰν Πτολεμαίου τοῦ Εὐπάτορος, ἀνήκοντος εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πτολεμαϊκῶν βασιλέων, καὶ παρασχόντος ἀμφισβητήτους μεταξὺ τῶν ἀρχαιολόγων τῆς ἀξιοσπουδάστου ἐκείνης ἐποχῆς.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΣΥΜΠΤΩΣΙΣ. Κατὰ σύμπτωσιν περιεργον τρεῖς ἐκ τῶν διασημοτάτων ζωγράφων τῆς Γαλλίας ἐτελεύτησαν κατὰ συνέπειαν ἀτυχημάτων ἐν τῷ ἱππεύειν. Ὁ *Géricault* ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου συνιππεύων μετὰ τοῦ ὄρατιοῦ *Vernet*. Ὁ αὐτὸς *Vernet* ἔπεσε τετρακίς ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ ἐκ τῆς τελευταίας πτώσεως ἔπαθε τοσαύτην ζημίαν, ὅστε ὑπεβλήθη εἰς χειρουργικὰς ἐγχειρίσεις. Ὁ δὲ *Decamps* ἐθανατώθη θηρεύων ἔριππος εἰς τὸ δάσος τοῦ Φονταίνεβλῶ.

X. Α. Π.

ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΟΞΥΝΟΙΑ. Ἐσπέραν τινὰ παριστωμένου ἐν τῷ *Γαλλικῷ θεάτρῳ* (*Comédie française*) τῶν Παρισίων τοῦ *Abbé de l'Épée*, ἡ Κυρία Τάλμα ἔπαιζεν ἀνδρικὰ ἐνδεδυμένη, τὸν νέον κωφάλαλον, ὅτ' αἴφνης ἀκούεται φωνὴ *Πυρκαϊά!* καὶ οἱ πυροσβέσται διατρέχουσι τὴν σκηνὴν ἔχοντες εἰς τὰς χεῖρας σφογγάρια. Ἡ Κυρία Τάλμα ἦτο εἰς τὸ ἐμπροσθεν τοῦ θεάτρου· τὸ δὲ πρόσωπον, οἱ ὀφθαλμοί, τὰ σῆματὰ οὐδόλως ἔδειξαν, ὡς τὰ τῶν συντρόφων τῆς, ὅτι ἦσθάνετο τί συνέβαινεν ὀπισθὲν τῆς. Τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ δύο λεπτά. Τὸ κοινὸν ἀναλαβὸν ἀπὸ τοῦ φόβου ἤρχισε νὰ παρατηρῆ τὴν ὑποκρίτριαν, καὶ θαυμάσαν πρὸς τὸ ἐντελῶς κωφὸν καὶ ἄλαλον, ἐχειροκρότησεν ἔνθουν τὴν ἐξύνοιαν αὐτῆς.